

Tókéş László

ÎN SPIRITUL TIMIȘOAREI

Ecumenie și reconciliere

Editat
de Eparhia Reformată de pe lângă Piatra Craiului
1996

© Tókéş László

Redactor:
Barabás Zoltán

Redactor tehnic:
Radványi Károly

Coperta: Rapsodia română – 1989,
dedicat lui Tókéş László şi popoarelor din Transilvania
de Szilágyi Gábor

Cu încăpăţânare şi răbdare pentru reconciliere

Doar catârul şi oamenii cu credinţă solidă sunt în stare să nu se abată de la drum când scopul final se pierde în negură. Animalul este mânat de instinctul natural, în schimb omului credinţa îi dă puterea pentru stăruinţă ca lumina să învingă întunericul.

Această credinţă ne-a dat puterea tuturor acelor care ne-am ridicat împotriva comunismului, chiar şi în acele vremuri când toată lumea considera rezistenţa fără speranţă. Chiar dacă între timp s-a adevărit că esenţa nu s-a schimbat o dată cu căderea regimului, ci doar forma, această credinţă ţine vie flacăra din noi.

Lupta pentru eliberarea spiritului şi a sufletului continuă în alte împrejurări. Căci spiritul liber şi sufletul care nu se crispează de frică este capabil să dea şi să primească, e dispus la răbdare şi e pregătit pentru dragoste. În spirit liberal spus: cine trăieşte în frică nu poate fi democrat. Trebuie să-i facem pe semenii noştri, naţiunile cu care convieţuim capabili de ecumenism; de acea universalitate în care diferenţele, dorinţa de varietate sunt legăturile cele mai puternice.

În viaţa publică a bisericilor creştine maghiare din România de la Crăciunul anului 1989, această luptă pentru reconcilierea raţională şi naţională e pilduitoare. Este exemplară căutarea legăturilor cu fraţii lor creştini, ca împreună să poarte slăbiciunile celor neajutoraţi.

Azi - ca și pe vremea fascismului și a nazismului - acel om, acel preot devine credibil în omenia și credința lui care - dincolo de ocrotirea sufletului, își asumă și responsabilitatea ocrotirii vieții publice, nu pierzându-se în labirintul politicii de zi de zi ci urmând calea adevărului. Pe acest drum l-am întâlnit în reverenda-i fluturândă pe episcopul de Oradea Tempfli József, și pe o porțiune din acest drum l-am putut însoți în țara secuilor pe Tőkés László, omul care a dovedit față de semenii și față de Dumnezeu că cei care urmează calea celor drepecți vor găsi dreptatea.

Care ar putea fi cea mai de seamă datorie a celor din Europa Centrală eliberată de comunism, dacă nu purificarea spiritului și a sufletelor de mizeria sufocantă ce se depune peste noi, începând cu deceniul doi al acestui secol, sub a cărei povări încă e încinsă ura din subconștient.

Este de-a dreptul stupefiant cum pot fi puse față-n față popoarele sub instinctul manipulat al urii colective, al stigmatului vinovăției colective și al exclusivismului colectiv. Cei care se folosesc de stigmatizare colectivă sunt tocmai aceia care resping drepturile colective: privare de drepturi da, drepturi nu.

Avem impresia de multe ori, că în această parte a Europei unde trăiesc maghiari, istoria de două mii de ani a Europei creștine, evoluția culturală și spirituală a trecut fără urme peste popoarele care conviețuiesc aici. Tocmai din această cauză, pentru a suporta toate acestea și a nu cădea în cele mai mari păcate, a nu ne prăbuși sub povara ce ne apasă avem nevoie de răbdarea oarbă a catărului, de credința adâncă.

În acest context documentele care marchează lupta dărză a Bisericii creștine maghiare din Transilvania evocă trei idei principale: ocrotirea purității creștine a credinței, lupta comunității maghiare pentru eliberarea juridică, pentru drepturi egale, și dragostea nestrămutată pentru popoarele care au o atitudine vitregă sau chiar poartă ură de rasă față de noi. Unitatea acestor trei elemente teologice și sociale are un mesaj clar și către viața politică: numai relațiile de parteneriat, de egalitate între români și maghiari (maghiari și slovaci, etc.) poate constitui o rezolvare, a cărei unică formă nu poate fi alta decât

statutul de autonomie garantat de lege a comunităților autonome constituite prin persoane autonome.

Pentru atingerea scopurilor care pentru unii se pierd în negură este necesar, ba chiar inevitabil, să căutăm adevărul care va risipi ceața, și acea convingere nezdruncinată a intelectului credincios conform căreia problemele trebuie spuse pe nume. Circumstanțele care ne macină existența trebuie exact definite. În aceste documente și studii - autorul acestora în mare majoritate este Tőkés László - se regăsește firul călăuzitor al sincerității și al definițiilor precise. Autorul știe prea bine că ascunderea problemelor nu face altceva decât să le ipocască.

După ce am mai parcurs această culegere, al cărei conținut nu este deloc îmbucurător și nici ușor de lecturat, mi-am pus întrebarea: ce s-ar întâmpla oare dacă ar exista interese internaționale și mondiale legate de soarta noastră? Cu siguranță personajul unui asemenea volum, într-un decembrie al altui an, ar fi fost invitat la Oslo pentru a i se înmâna Premiul Nobel pentru Pace. Dar de ce numai lui? Acea răbdare cu care părțile rupte în 1918 din trupul națiunii maghiare își poartă destinul, cu siguranță, ar fi fost demne de câteva asemenea premii. Documentele și studiile adunate în acest volum sunt dovada acestei răbdări și dărzănei în credință a autorului. Așa cum de altfel este și autorul însuși, Tőkés László.

Duray Miklós

Neclintit

“Noi însă nu suntem din aceia care dau înapoi spre pierzări ci din aceia care au credință pentru păstrarea sufletului”. (Evr. 10, 39) - poate prin acest verset am putea caracteriza poziția consecventă a episcopului Tőkés László, președintele de onoare al Uniunii Democratice Maghiare din România în problema reconcilierii dintre popoare și confesiuni, dintre români și maghiari.

Prezenta selecție conține acele discursuri, documente și studii din ultimii 7 ani care se remarcă nu numai prin analiza și prezentarea angajată și fidelă a situației din România, a relațiilor interetnice și interconfesionale româno-maghiare, dar totodată sunt elemente importante ale luptei politice oportune pentru drepturile minorității maghiare, pentru reconcilierea națională și religioasă începută cu revolta populară din Timișoara 1989, și dusă în spiritul acesteia.

Timișoara rămâne un simbol durabil și o istorie vie, nu în ultimul rând prin exemplul personal și serviciul comunitar al lui Tőkés László.

Redactorul

Străduințe bisericești în problema reconcilierii naționale

De la schimbările din '89 în zona noastră contradicțiile etnice au prins din nou aripi, dobândind dimensiuni neașteptate. Acest lucru este caracteristic și în România.

Suntem conștienți de faptul că bisericile pot să ascute aceste contradicții - a se vedea conflictul dintre sârbi ortodocși și croații catolici -, în schimb, pot să aducă și mari servicii în interesul reconcilierii naționale. Biserica noastră reformată din România urmărește acest din urmă scop, fiind convinsă de faptul că reconcilierea națională este o problemă cheie a transformărilor democratice și a reconcilierii sociale generale.

Confesiunile maghiare din România colaborează strâns unite de la începutul schimbărilor de acum trei ani în servirea reconcilierii sociale și naționale. Cadrul specific al acestei colaborări: 1) Asociația Bisericilor Creștine Maghiare din România constituită de jos în sus, precum și: 2) Conferința Permanentă a Conducătorilor Bisericilor Creștine Maghiare din România organizată la nivel înalt - ambele cu participarea confesiunilor maghiare catolică, reformată, evanghelică, unitariană și baptistă.

Ne străduim să creăm relații bune și cu bisericile celorlalte naționalități. În cadrul Conferinței Bisericilor Europene și al Consiliului Mondial al Bisericilor, în primul an după schimbări, în zilele de 4-5 noiembrie 1990 a avut loc la Novi Sad întâlnirea de reconciliere a conducătorilor bisericești (români și maghiari) din România și Ungaria.

Consiliul Dirigent al Eparhiei noastre Reformate de pe lângă Piatra Craiului și Colegiul Eparhial a inițiat deja în luna mai 1990 convocarea unei întâlniri ecumenice extraordinare la nivel național, cu participarea tuturor confesiunilor religioase din țara noastră, recunoscute prin lege. Această propunere a fost însușită și repetată la conferința din 15 octombrie 1991 a Conducătorilor Bisericilor Creștine Maghiare din România. Biserica Ortodoxă Română a răspuns afirmativ la invitație, ca urmare continuăm să depunem eforturi în vederea organizării întâlnirii.

Conferințele reconcilierii organizate de biserica noastră tind să devină tradiționale, fiind convocate de obicei la Timișoara, în zilele de aniversare a evenimentelor revoluționare din '89. În zilele de 15-16 decembrie 1990 cu participarea reprezentanților bisericilor din Europa centrală și de est, apoi în perioada asemănătoare a anului 1991 (13-15 decembrie) - cu participarea asociațiilor de prietenie româno-maghiare, a unor personalități marcante bisericești și publice - la Timișoara am ținut întruniri naționale legate de comemorări aniversare. La organizarea acestora au avut o contribuție deosebită mitropolitul Banatului Dr. Nicolae Corneanu, episcopul romano-catolic Kräuter Sebastian, pastorul baptist, Petre Dugulescu și rabinul șef din Timișoara, dr. Neumann Ernő.

În toamna anului 1991 bisericile creștine maghiare din România, împreună cu Uniunea Democrată a Maghiarilor din România au ținut un serviciu divin extraordinar ecumenic la Catedrala Sfântul Mihai din Cluj, în memoria holocaustului și în slujba împăcării dintre creștini și evrei, cu participarea Comunității Religioase Evreiești, personal a rabinului șef Dr. Moses Rosen.

Conferința Conducătorilor Bisericilor Creștine Maghiare din România, ținută la 15 octombrie 1991 la Cluj, s-a raliat la inițiativa organizării unei mese rotunde la nivel național având ca obiectiv reconcilierea și consensul româno-maghiar, propunând ca la participanții convorbirilor bilaterale să se adauge reprezentanții bisericilor.

În aceeași perioadă, cu ocazia serviciului divin ecumenic ținut la catedrala Szent István din Budapesta (20 septembrie

1992), bisericile membre ale Consiliului Ecumenic din Ungaria și Biserica Romano Catolică din Ungaria, precum și reprezentanții bisericilor reformată și romano-catolică din România au inițiat organizarea unei întâlniri ecumenice internaționale, prin apelul lor adresat organizațiilor bisericești europene (de ex. EVT, EEK) și Conferinței Episcopale Europene.

La inițiativa mea, în data de 8 mai 1992, în prezența a 20-30000 participanți în piața centrală din Miercurea-Ciuc a avut loc un serviciu divin ecumenic și o adunare publică. Atât acolo, cât și la serviciu divin în aer liber ecumenic din Kecskemét, organizat în iulie în beneficiul handicapatilor locomotori, a participat reprezentantul personal al mitropolitului Banatului Dr. Nicolae Corneanu.

În sfârșit, la 11 septembrie 1992, am adresat un apel de reconciliere acelui sat Hodac - propunând o întâlnire de împăcare - a cărui locuitori în luna martie 1990, ca urmare a unei provocări organizate diabolic, au cauzat conflictele naționale de la Târgu Mureș. Am cerut sprijinul unor conducători ai Bisericii Ortodoxe Române la înfăptuirea acestei inițiative.

Fără a putea susține că am epuizat subiectul, invoc aceste strădanii de reconciliere în retrospectiva ultimilor doi-trei ani. Din păcate, urmările de cele mai multe ori nu au atins așteptările. În majoritatea cazurilor inițiativele minoritare - maghiare - rămân bune intenții unilaterale, și, făcând abstracție de unele gesturi minore, excepționale și întâmplătoare, nu primesc un răspuns corespunzător din partea bisericilor majoritare - române.

Avem convingerea că Biserica Ortodoxă Română ar trebui în primul rând să condamne clar și cu o largă audiență cursul politic naționalist predominant și ațâțarea națională extremistă, care aduc grave prejudicii nu numai minorităților, ci totodată României și progresului democrației.

Oradea, 9 noiembrie 1992

Apel creștinesc

Către

Conducătorii Cultelor Religioase din România

„Toate să le încercați” (I.Tes. 5,21)

Cetățenii patriei noastre comune, întreaga noastră societate, sunt apăsate de probleme grave, lovite de o criză ce se adâncește sub multiple aspecte. Încă nu am reușit să ieșim nici pe departe din criza morală a trecutului nostru depășit.

Patria noastră este pământul pe care trăim, care ni s-a dat „de Domnul Dumnezeu” să fie al nostru, - locuitorii ei, care trăiesc pe acest pământ, sunt copiii lui Dumnezeu.

Credința noastră ne îndeamnă la iubire de Patrie și la fidelitate față de poporul și societatea țării noastre, precum au făcut-o preotul și levitul în cazul samaritanului milostiv. Vocația dată de Dumnezeu Bisericii pe acest pământ, ne determină să adoptăm în vorbă și în faptă o poziție hotărâtă.

În slujba salvării Revoluției din decembrie, a desăvârșirii idealurilor și telurilor nobile ale acesteia, a înnoirii Patriei noastre - repet apelul meu frățesc de la începutul acestui an, pentru organizarea unei întâlniri ecumenice pe țară.

Am ferma convingere că - în consens cu voința lui Dumnezeu - putem deveni fermentii (în sens biblic) acelei „lupte nobile” pe scară națională, în condițiile deosebit de grele și complicate din prezent. Cauza înnoirii Patriei și Bisericilor noastre impune cu necesitate colaborarea noastră și un dialog purtat cu multă răspundere.

Dorind să ne aducem prinosul de recunoștință memoriei martirilor evenimentelor din perioada Adventului și Crăciunului anului trecut, - propun ca dată a întâlnirii noastre una din zilele mijlocului lunii decembrie (10-15) și concomitent transmit invitația mea prealabilă către reprezentanții tuturor confesiunilor religioase frățesti din România, - oferind invitaților noștri ospitalitatea Episcopiei Reformate Oradea.

Oradea, 22 septembrie 1990

Apel ecumenic

**Către Bisericele din România, Ungaria, Cehia și
Slovacia, Iugoslavia, Austria și Uniunea Sovietică,
în problema reconcilierii naționale din Europa
centrală și de răsărit**

Una din cele mai dificile probleme ale țărilor și ale întregii noastre regiuni este problema națională. Contradicțiile etnice seculare izvorâte din contradicțiile istorice, amenință și în zilele noastre pacea Europei centrale și de răsărit, precum și pacea întregului continent, împiedică dezvoltarea social-politică a țărilor noastre, precum și reglementarea pașnică a relațiilor noastre interstatale. Tot mai multă lume își dă seama cât de arzătoare este nevoia reconcilierii între popoarele și naționalitățile ce trăiesc pe aceste meleaguri, care de fapt este unica alternativă pentru dezvoltarea popoarelor și țărilor noastre și în vederea integrării noastre în Europa unită.

Similar cu harta etnică a bazinului Dunării, diversitatea religioasă-confesională a celor ce locuiesc aici este tot atât de variată. În general identitatea religioasă a popoarelor noastre coincide cu apartenența lor națională, precum la poporul vechiului testament, la care religia și naționalitatea s-au suprapus. Bisericele istorice, - aproape fără excepții - au jucat un rol important în procesul de formare națională a unor popoare. Natio și religio s-au legat în mod inseparabil.

Făcând apel la vocația și rolul legat de problema națională și naționalitate ce-l au Bisericele din Europa centrală și de răsărit, - mă adresez cu apel plin de respect și dragoste Conducerii

Bisericii Domniilor-Voastre și distinșelor persoane din fruntea acestora, ca strâns legat cu celelalte comunități religioase ale mult încercatei zone sub aspectul divizării ei etnice, - să ajute și să promoveze cauza reconcilierii dintre popoarele și naționalitățile noastre.

Dumnezeu ne-a creat să fim frați, învățându-ne pe „limba” Rusaliilor să ne iubim și să ne înțelegem, pentru că suntem „un corp” întru Hristos, „suntem mădulare unui altor” (Ef. 4.25).

În spiritul Evangheliei, în scopul reconcilierii naționale, adaug apelului meu și o invitație. În numele meu și a Eparhiei Reformate de pe lângă Piatra Craiului, a Episcopiei Reformate din Oradea Vă invit cu drag, cu ocazia primei aniversări a mișcărilor revoluționare din România pe conducătorii Bisericilor Domniilor-Voastre, pe reprezentanții acestora la Consfătuirea Ecumenică ce va avea loc în datele de 14-15 decembrie la Timișoara și la festivitatea ce va urma acesteia.

Ardealul multinațional din România și „orașul martir” Timișoara, care s-a ridicat deasupra diferențierilor naționale și confesionale, vor asigura un cadru demn străduințelor noastre de a ne uni în credință, indiferent de naționalitate.

Cerând harul Domnului asupra Bisericilor Domniilor-Voastre, cu respect de confrate și iubire frățească.

Oradea, la 22 octombrie 1990

Mesaj frăţesc

**adresat conducătorilor bisericeşti români şi maghiari
întreună în organizarea CEC la Novi Sad, în problema
reconcilierii celor două popoare (4-6 noiembrie 1990)**

Îmi provoacă o mare bucurie şi mă obligă la recunoştinţă faţă de Dumnezeu iniţiativa deosebită, luată de CEC atunci când, cu concursul bisericilor române şi maghiare, se străduieşte să ajute cauza reconcilierii celor două naţiuni. Consider că CEC reacţionează cu sensibilitatea creştinească necesară la problemele grave naţionale ridicate de condiţiile radical schimbate ale zonei noastre şi, modificând atitudinea sa de pasivitate, resemnare şi indiferenţă de până acum, - rezultată probabil din lipsă de informare, - vine în ajutorul nostru cu un ataşament exemplar.

Regret sincer că boala mă împiedică să particip personal la această întrunire. Ne îngrijim în schimb ca Eparhia noastră de pe lângă Piatra Craiului să nu lipsească de la consfătuire şi Biserica noastră reformată maghiară din România să-şi aducă aportul la eforturile conjugate de împăciuire.

Vă reamintesc că în ce mă priveşte, încă în luna mai a acestui an, în spiritul înfrăţirii revoluţionare-ecumenice din Timişoara, m-am adresat cu un apel tuturor confesiunilor religioase recunoscute legal din România, ca în cadrul unei consfătuiri ecumenice organizată la nivel naţional, să încercăm să ne unim eforturile în vederea ridicării ţării noastre, a reconcilierii sociale. Acest apel a rămas fără ecoul scontat, de aceea l-am reînnoit în luna trecută, propunând o conferinţă ecumenică pe ţară cu ocazia aniversării revoluţiei din decembrie.

Amintesc totodată că, peste toate acestea, Eparhia noastră a căutat întotdeauna posibilităţile de dialog conciliator şi, contrar cazului amintit, s-a grăbit să răspundă invitaţiei adresate în luna octombrie de către mitropolitul ortodox român din Sibiu reprezentanţilor unor biserici.

Pentru a argumenta necesitatea în continuare a încercărilor şi convorbirilor având ca scop colaborarea strânsă dintre biserici în vederea reconcilierii naţionale, - condiţie teoretică-teologică esenţială a dialogului ecumenic, - Vă rog să-mi permiteţi să citez una din tezele importante ale crezului nostru reformat:

„Să vă desbrăcaţi de omul cel vechi care se strică după poftele înşelătoare şi să vă înnoiţi în duhul minţii voastre şi să vă îmbrăcaţi în omul cel nou, făcut după chipul lui Dumnezeu de o neprihănire şi sfinţenie pe care o dă adevărul”. „De aceea lăsaţi-vă de minciună: fiecare dintre voi să spună aproapelui său adevărul, pentru că suntem mădulare unii altora” (Ef. 4. 22-25).

Catehismul din Heidelberg formulează ideea şi mai „radical”: omorâţi-l pe omul cel vechi şi reînnoiţi-vă într-un „om nou”.

Sunt convins să această cerinţă biblică şi de crez, este o condiţie importantă a renaşterii legăturilor noastre ecumenice şi a împăcării româno-maghiare.

Ierarhiile noastre bisericeşti oficiale - atât cele ortodoxe cât şi reformate, în trecut s-au supus în mod culpabil puterii de stat, degradând biserica liberă a lui Hristos, aproape la nivelul unei biserici de stat, integrându-se organic în sistemul politic ateist, distrugător de credinţă şi biserică al acestuia. La acestea, prin reticenţă şi propagandă „ecumenică” falsă au obţinut şi acordul tacit al mişcării ecumenice internaţionale.

Nici după revoluţia din decembrie, în acest domeniu nu a intervenit o schimbare radicală. Cel puţin în sensul că bisericile vizate nu s-au rupt în mod deschis şi radical de păcatele trecutului, de practicile mincinoase, nu s-au analizat pe sine cu adevărată căinţă şi nu au condamnat dictatura răsturnată, ci în multe privinţe, îşi continuă activitatea de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic şi totul ar fi în regulă.

Dar ecumenia nu poate fi continuată cu frazeologia cuvioasă aşa şi acolo unde s-a întrerupt în timpul vechiului regim. Atunci

am propovăduit pacea și dragostea, am asigurat lumea despre „libertatea religioasă totală”. Dar oare ce ar da credit cuvântului și crezului nostru religios, noilor noastre angajamente, dacă am proceda și acum la fel? Nu ne-am ridicat nici atunci cuvântul împotriva oprimării poporului român și frustrărilor minorităților naționale, - așa cum procedează și în prezent acele biserici, care nu rostesc nici un cuvânt despre evenimentele din martie de la Târgu Mureș sau din iunie din București, ori tolerează tacit campania de presă atâtătoare îndreptată împotriva opoziției și a minorității maghiare, desfășurată în întreaga țară.

Trebuie să ne dezbarăm de atitudinea și faptele omului vechi. Luând poziție hotărâtă față de trecut și păcatele prezentului „trebuie să dezbrăcăm minciuna și să spunem adevărul”. Dacă acest lucru nu s-ar întâmpla, toate inițiativele ecumenice ar rămâne praf aruncat în ochi și simple iluzii, risipându-se într-un verbalism fals și nu ar aduce o împăcare adevărată în societatea românească divizată și nici în relațiile româno-maghiare grav compromise.

Este deci necesară revizuirea ideologico-evangelică a trecutului, condamnarea păcatelor sale și formularea deschisă a punctului nostru de vedere privind viitorul.

În plus este necesară adoptarea unei poziții deschise din partea bisericii ortodoxe majoritare, referitor la politica discriminatorie dusă împotriva minorităților etnice, respectiv la drepturile viitoare individuale și colective ale acestora. Bisericile noastre minoritare, trăind în diasporă, oare de la cine ar putea să aștepte mai degrabă ajutor decât de la biserica noastră frățască mai mare, dat fiind faptul că „suntem mădulare unul altuia” întru Hristos? La încetarea urii naționale incitate în mod artificial, biserica ortodoxă română, cu credit în masele largi românești și-ar putea aduce o contribuție decisivă.

Ținând seamă de toate acestea, apreciez că legăturile noastre ecumenice din țară și din afara ei trebuie așezate pe baze cu totul noi, cu recunoașterea sinceră a trecutului și cristalizarea poziției noastre ecumenice viitoare. Dacă acest lucru nu se va întâmpla, nu văd nici o garanție pentru reconcilierea adevărată

și colaborarea noastră fructuoasă. Interesele popoarelor noastre și Cuvântul Domnului ne cer deopotrivă acest lucru.

În final Vă rog să-mi permiteți să Vă atrag atenția inițiativei care invită, în cadrul ecumenic internațional, pe conducătorii bisericilor din zona noastră a Europei centrale și de răsărit, - divizată de contradicții naționale, - astfel și pe conducătorii bisericilor românești, - la consfătuirea ce se va ține la Timișoara cu ocazia primei aniversări a izbucnirii revoluției române. Nutrim speranța că în spiritul uniunii naționale și confesionale realizate în decembrie anul trecut la Timișoara, - consfătuirea și festivitatea noastră va însemna un pas înainte, va conduce la un rezultat pozitiv.

Implorând harul divin asupra lucrărilor și convorbirilor din Novi Sad, transmit salutările mele frățesti tuturor participanților.

Budapesta, la 23 octombrie 1990

CONFERINȚA DE RECONCILIERE DE LA NOVI SAD (IUGOSLAVIA) A BISERICILOR DIN UNGARIA ȘI DIN ROMÂNIA

Luare de poziție

Noi, reprezentanții bisericilor creștine din România, participând la data de 5-6 noiembrie a.c. la invitația CBE (Conferința Bisericilor Europene) la întrunirea din Novi Sad (Iugoslavia), organizată de bisericile locale membre ale CBE în colaborare cu CMB (Consiliul Mondial al Bisericilor), am luat poziție în următoarele:

Bisericile noastre eliberate de curând de sub îndelungata dominație totalitară comunisto-ateistă care ne-a privat de libertate și ne-a împiedicat să ne îndeplinim menirea, au acum pentru prima oară după mai multe decenii posibilitatea de-a vorbi deschis. Iar acum ne simțim datori față de credincioșii noștri să realizăm o societate bazată pe drept și omenie, în care se afirmă dreptatea, adevărul și demnitatea umană.

Această întrunire constituie primul pas în apropierea popoarelor noastre și în găsirea unui drum care duce la o nouă relație. Trebuie să reînviem în inimile și sufletele noastre dragostea creștină, deoarece noi am descoperit deja că Dumnezeu ne-a creat după chipul și asemănarea Lui.

Suntem recunoscători lui Dumnezeu pentru faptul că în pofida presiunilor statale și ideologice, prin grația Lui, biserica a putut propovădui evanghelia de-a lungul deceniilor trecute, și cu ajutorul Sfântului Duh a reușit să păstreze vie și să constientizeze credința.

Cunoscând realitatea actuală din țara noastră și amintindu-ne de vremurile nu de mult trecute, când bisericile nu și-au putut îndeplini menirea așa cum și-ar fi dorit, ne exprimăm

profunda și sincera părere de rău pentru greșelile și compromisurile noastre din trecut.

Trebuie să ne străduim să ne ajutăm reciproc. Trebuie să ne eliberăm conștiința de orice egoism, intoleranță și șovinism. Trebuie să luptăm împotriva oricărei manifestări extremiste, de orice sorginte.

Europa comună a viitorului - în viziunea noastră - exclude vechea structură și mentalitate care a generat ură, tensiune și neîncredere.

Respectăm actualele frontiere comune ale țărilor noastre. Am dori ca popoarele noastre să poată circula liber peste hotarele ce ne unesc, și nu ne despart.

Ne pare rău pentru zecile de mii de refugiați și evacuați care și-au pierdut familiile și casele, și ne asumăm pastorizarea lor. Sperăm și ne rugăm să se realizeze acele condiții care vor încuraja refugiații să se întoarcă acasă.

Ca reprezentanți ai bisericilor noastre, ucenici ai Domnului Isus Hristos și frați în bunul Isus Hristos chemăm la clarviziunea conviețuirii. Împotriviți-vă oricărei divizări și vrajbe naționale. Mântuitorul nostru a rostit: „Prin acesta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste între voi.” (Ioan 13, 35) Fidelitatea noastră față de credința noastră creștină trebuie să se manifeste prin această dragoste.

Trebuie să creem o atmosferă care îi ajută pe toți să se simtă acasă în patria lor. Voința lui Dumnezeu este ca noi să trăim în dragoste. Dacă nu trăim așa, ne distrugem viitorul și pe cel al copiilor noștri. De aceea nu există altă șansă decât cea a împăcării.

În decursul istoriei am fost răniți cu toții, dar aceste răni trebuiesc uitate în interesul viitorului. Trebuie să găsim noul drum al dragostei. Nu putem trăi în libertate decât prin asigurarea drepturilor omului. Unde nu există egalitate, nu există nici respect reciproc. Omenia pură nu poate exista fără dragoste.

De aceea bisericile noastre se exprimă pentru ca toate popoarele și minoritățile etnice ale țărilor noastre să poată fi egale în drepturi, să li se asigure posibilitatea de a-și păstra tradițiile în școlile, instituțiile lor și în toate celelalte domenii ale vieții.

Una din cauzele tensiunii reale este faptul că în ambele țări guvernele reacționează încet la problemele legate de revendicarea de către biserici a bunurilor și instituțiilor bisericesti naționalizate.

Ca reprezentanți ai bisericilor noastre, considerăm sacre și inalienabile drepturile minorităților din țara noastră și vom lucra la realizarea unui climat nou de pace între popoarele și bisericile noastre, totodată străduindu-ne să schimbăm impresia actuală că suntem dușmani. Când formulăm această luare de poziție, sperăm ca ea să sprijine și să îmboldească rezolvarea problemelor stringente ale minorităților din Europa.

Spre marea noastră părere de rău, bisericile din România deseori au fost forțate să tacă atunci când trebuiau să condamne violarea drepturilor minorității naționale. Ne angajăm cu răspundere creștină ca pe viitor, ori de câte ori drepturile religioase sau etnice ale vreunei biserici, oricare ar fi aceasta, vor fi violate, să ne exprimăm solidaritatea și sprijinul față de bisericile în cauză.

Hotărâm să organizăm asemenea întruniri și sperăm că la acestea ni se vor alătura și alte biserici ale patriei noastre. Înaintăm această luare de poziție știind că viitorul nostru este în mâinile Domnului Dumnezeu, totodată ca un prim pas spre reconciliere și vindecare.

Biserica Evanghelică-Lutherană din Ungaria

Biserica Romano Catolică din Ungaria

Uniunea Baptistă din Ungaria

Bisericile Reformate din Ungaria

Biserica Ortodoxă Română

Biserica Evanghelică Germană

de Rit Agustinian din România

Biserica Evanghelică

Sinod-Presbiteriană Maghiară din România

Bisericile Reformate din România

PRIMA ANIVERSARE

A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989

Declarația de la Timișoara

Noi, reprezentanții cultelor din țările Centrului și Răsăritului Europei, reuniți la Timișoara în zilele de 15-16 decembrie 1990, am convenit asupra imperativului luării de poziție în privința împăciuirii etnico-confesionale, care, după părerea noastră se impune ca o impetuoasă necesitate.

În țările noastre, una din cele mai dificile probleme este cea națională. Contradicțiile etnice amenință și în zilele noastre pacea Bazinului inferior al Dunării, precum și a întregului continent, împiedicând astfel dezvoltarea social-politică a țărilor noastre, precum și reglementarea pașnică a relațiilor interstatale.

În general, identitatea religioasă a popoarelor noastre coincide cu apartenența lor națională. Bisericile au jucat un rol important în procesul de autoidentificare națională a popoarelor. Ar fi însă o gravă greșală să acceptăm impunerea unor curente naționalist-șovine, căci, frați fiind în Hristos, am nega unitatea și fraternitatea noastră.

Trebuie să recunoaștem că în trecutul apropiat, interpretând în mod greșit relațiile stat-biserică, am tăcut atunci când ar fi trebuit să ne facem auzite vocile.

Circumstanțele sociale, în care ne desfășurăm activitatea s-au schimbat fundamental. Acestea impun noi responsabilități cultelor noastre: responsabilitate socială, politică și etnică. Bisericile pot contribui la trasarea coordonatelor morale ale politicii, fără a se implica în conflictele vieții politice de toate zilele.

În spiritul convenției bilaterale de la Novi Sad din 5-6 noiembrie 1990, condamnăm orice manifestare naționalist-șovină sau de discriminare religioasă.

Biserica, fiind conștientă de menirea sa, va căuta să calmeze în spiritul frăției în credință toate manifestările îndreptate împotriva semenilor de altă limbă sau de altă credință.

Într-o perioadă în care biserica reprezintă una din puținele forțe cu autoritate morală autentică, ea trebuie să se impună ca reconciliator și vindecător al maladiilor sociale, cu atât mai mult cu cât multe din speranțele trezite în țările fostului bloc răsăritean - după căderea regimurilor totalitar comunist în 1989 - nu au fost îndeplinite. Bisericele noastre trebuie să desfășoare o activitate intensă și orientată în mijlocul enoriașilor lor, în vindecarea curmării oricărui început de manifestare extremistă, netolerantă.

Am ajuns la concluzia că aceste întâlniri interconfesionale, deoarece duc la o mai bună cunoaștere și înțelegere, sunt necesare și în viitor, subliniind totodată necesitatea implicării active a bisericilor în rezolvarea problemelor cu care se confruntă societatea.

Biserica Reformată din România

Biserica Ortodoxă Română

Biserica Ortodoxă Sârbă din România

Biserica Romano Catolică din România

Biserica Evanghelică Sinod-Presbiteriană din România

Biserica Evanghelică de Confesie Augustină din România

Comunitatea Evrească din România

Biserica Unitariană din România

Biserica Reformată din Ungaria

Biserica Evanghelică-Lutherană din Ungaria

Biserica Romano Catolică din Ungaria

Biserica Unitariană din Ungaria

Biserica Reformată Creștină din RFCS

Biserica Evanghelică-Metodistă din RFCS

Biserica Reformată din Austria

Biserica Evanghelică din Austria

Biserica Reformată din URSS

Consiliul Mondial al Bisericilor (WCC)

Alianța Mondială a Bisericilor Reformate (WARC)

Conferința Europeană a Bisericilor (CEC)

CONFERINȚA PERMANENTĂ A CONDUCĂTORILOR BISERICILOR CREȘTINE MAGHIARE DIN ROMÂNIA

Moțiune

Către toate cultele religioase din România

Conducătorii bisericilor creștine maghiare din România au hotărât în ședința lor comună ținută la Oradea pe data de 30 august 1991 să propună organizarea unei întruniri ecumenice pe țară, cu participarea tuturor cultelor recunoscute pentru înțelegere religioasă și națională, pentru slujirea democratizării societății noastre. Întrunirea care ar avea loc ar fi un prilej pentru discutarea problemelor colaborării, a găsirii căilor comune și a slujirii comune. Totodată, am avea intenția de a lărgi legăturile noastre ecumenice existente în prezent într-un cadru mai restrâns pe scară națională.

În acest sens ne adresăm conducătorilor și organelor de conducere ale cultelor recunoscute din România cu rugămintea frățască de a accepta propunerea noastră și a transmite răspunsul la secretariatul consfătuirii noastre permanente. În cazul răspunsului favorabil. Vă rugăm să ne transmiteți propunerile, ideile pentru pregătire, data, loc, ordine de zi, etc. Bisericile semnatare sunt gata să organizeze această întrunire.

Satu Mare, la 16 octombrie 1991

Bálint Lajos

Alba Iulia

Jenei Dezső

Cluj

Sebastian Kräuter

Timișoara

Kovács Lajos

Cluj

Sólyom Ferenc

Târgu Mureș

Antal Ferenc

Brașov

Tóké László

Oradea

Tempfli József

Oradea

Moțiune suplimentară privind organizarea unei mese rotunde româno-maghiare

Ierarhii bisericilor creștine maghiare din România, la constătuirea lor din 30 august 1991 de la Oradea, au hotărât în unanimitate sprijinirea inițiativei Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, privind organizarea unei mese rotunde româno-maghiare cu privire la soluționarea problemei naționalității, la care s-a referit și comisia parlamentară, care a cercetat evenimentele de la Târgu Mureș din martie 1990.

Completând inițiativa Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, propunem adresanților - viitori colaboratori politici români - ca în cazul organizării acestei mese rotunde, la aceasta să participe și delegații bisericilor care reprezintă națiunea română și minoritatea maghiară. Completarea participanților cu delegații cultelor ar întări caracterul reprezentativ, credibilitatea socială, morală și politică a mesei rotunde.

Ne folosim de această ocazie pentru a exprima dorința noastră justă, ca maghiarii din România, să nu fie pe viitor doar „obiectul” vieții social-politice din România sau pur și simplu o „problemă” de rezolvat, ci, în spiritul egalității și emancipării să devină parteneri de rang egal cu majoritatea română. Pe bună dreptate ne așteptăm, ca, dacă guvernul și alți factori politici responsabili sunt gata să poarte dialog nemijlocit, (de exemplu cu delegații sindicatelor), tot așa să accepte ca partener de dialog și reprezentanții minorității maghiare. Scopul mesei rotunde și a participării noastre este slujirea responsabilă a

împăcării sociale și naționale din România. De aceea suntem deschiși și cu privire la participarea altor minorități naționale.

Propunerea noastră a fost transmisă concomitent Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, adresanților propunerii inițiale din partea Uniunii Democratice a Maghiarilor din România și bisericilor române.

Facem toate acestea cu convingerea sfântă, că doar un dialog tolerant, aprecierea reciprocă bazată pe respect, stimă și iubire poate duce la rezolvarea problemelor controversate, la rezolvarea încordărilor care ne scindează.

În cazul acceptării propunerilor făcute și a prezentei moțiuni suplimentare, prin tratative preliminare am putea ajunge la consens privind circumstanțele mesei rotunde, condițiile, și ordinea de zi.

Primiți, Vă rugăm, asigurarea înaltelor noastre considerațiuni.

Satu Mare, la 16 octombrie 1991

Bálint Lajos
arhiepiscop romano catolic
Alba Iulia

Lestyán Ferenc
vicar romano catolic
Tg. Mureș

Tempfli József
episcop romano catolic
Oradea

Antal Ferenc
prim-notar eparhial reformat
Cluj

Farkas Dénes
consilier unitarian
Cluj

Dr. Kovács Lajos
episcop unitarian
Cluj

Mikó Lőrinc
consilier unitarian
Cluj

Reizer Pál
episcop romano catolic
Satu Mare

Jenei Dezső
prim-curator unitarian
Cluj

D. Tókéş László
episcop reformat
Oradea

Ardai L. Attila
șef birou romano catolic
Satu Mare

Sebastian Kräuter
episcop romano catolic
Timișoara

Dr. Kertész László
prim-curator
Cluj

SLUJBA ECUMENICĂ LA CATEDRALA SF. ȘTEFAN Budapesta, 26 octombrie 1991

Memorandum

Bisericile membre ale Consiliului Ecumenic din Ungaria și Biserica Romano Catolică din Ungaria au pomenit o slujbă ecumenică comună în Bazilica Sf. Ștefan din Budapesta la 21 septembrie a.c., cu participarea episcopilor, respectiv reprezentanților Protopopiatelor Romano-Catolice de la Oradea și Alba Iulia și ai Eparhiei Reformate de pe lângă Piatra Craiului.

Întrunirea noastră ne-a oferit prilejul să ne rugăm pentru popoarele, naționalitățile și confesiunile Transilvaniei din România și ale spațiului iugoslav, și să ne exprimăm sprijinul moral față de ele.

Bisericile participante privesc în globalitatea lor problemele grave ale Europei Centrale și de Est, și sunt adepți devotați ai soluțiilor pașnice, ai reconcilierii sociale, naționale, confesionale. Cum am formulat și în declarația noastră din 21 septembrie 1991 privind situația din Iugoslavia: "fiecare popor - cel sârb, cel croat, cel sloven, cel albanez și cel maghiar - are dreptul la viață netulburată și la autoguvernare națională în țara sa de baștină." De aceea am luat cunoștință cu îngrijorare de ciocnirile interetnice și de faptul că diferite grupuri din populația unor țări se refugiază din patria lor natală.

Bisericile participante la slujba ecumenică consideră că este obligația lor morală și este necesar să se implice pe căi specifice, religioase și evanghelice în soluționarea problemelor spațiului și să slujească reconcilierea. De aceea roagă organizațiile lor europene - și anume Conferința Bisericilor Europene și Asociația Conferințelor Episcopale Europene - să inițieze și să sprijine organizarea unei întruniri bisericești ecumenice care

ar contribui în modul cel mai general și cel mai eficace la soluționarea relațiilor tot mai critice.

Propunerea noastră se leagă de Conferința Bisericească de Reconciliere Româno-Maghiară din Novi Sad, desfășurată în noiembrie 1990 sub tutela CBE, totodată o și lărgeste pe aceasta, incluzând în continuare în dezbateri și bisericile din Iugoslavia, nu în ultimul rând cea romano catolică, eventual și unele țări limitrofe, de exemplu: Grecia, Bulgaria, Albania, Austria. Consensul protestant - romano catolic din Ungaria ar putea constitui un precedent încurajator, pentru ca și în celelalte țări vecine să se realizeze această cooperare în interesul comun al popoarelor și bisericilor noastre.

Budapesta, 26 octombrie 1991

În numele Bisericii Romano Catolice din Ungaria:

Dr. Paskai László

cardinal, arhiepiscop de Esztergom

În numele Bisericii Reformate din Ungaria:

Dr. Hegedűs Loránt

episcop, președintele Sinodului

În numele președintei Consiliului Ecumenic:

Dr. Kocsis Elemér

episcop reformat

În numele Eparhiei Reformate de pe lângă Piatra Craiului:

Tőkés László

episcop

În numele Arhiepiscopatului Romano Catolic de la Alba Iulia:

Dr. Bálint Lajos

arhiepiscop

În numele Episcopiei Romano Catolice de la Oradea:

Tempfli József

episcop

În numele Bisericii Evanghelice din Ungaria:

Dr. Harmati Béla

episcop-președinte

În numele Bisericii Baptiste din Ungaria:

Viczián János
președinte

În numele Vicariatului Bisericii Ortodoxe Române din Ungaria:

Ardelán Pál
vicar episcopal

În numele Bisericii Ortodoxe Maghiare:

Dr. Berki Feriz
protopop-administrator

În numele Bisericii Metodiste:

D. Hecker Frigyes
superintendent

În numele Bisericii Ortodoxe Bulgare din Europa de Vest:

Simeon
mitropolit

A DOUA ANIVERSARE

A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989

Discurs festiv

Doamnelor și domnilor!

Dragi prieteni! Frați iubiti!

Au trecut doi ani de când populația Timișoarei s-a răsculat împotriva dictaturii lui Ceaușescu, dând exemplu și semn întregii țări să-și dobândească libertatea după decenii de asuprire comunistă. Din mila lui Dumnezeu evenimentele din 1989 au pornit din acest loc, de la Biserica Reformată din Timișoara.

Credem că trecutul ne obligă. De aceea biserica noastră a comemorat și prima aniversare a începuturilor răscoalei populare, și la fel face și acum, după doi ani, căutând totodată drumul continuării.

Anul trecut am invitat la Timișoara reprezentanții bisericilor patriei noastre și ale celor din țările vecine, ca prin unire ecumenică să contribuie la soluționarea problemelor naționale ale spațiului nostru.

Anul acesta, după ce condițiile naționalităților au continuat să se înrăutățească vreme de un an, am lărgit lista invitaților, organizând comemorările aniversare cu precădere sub semnul reconcilierii româno-maghiare, respectiv naționale. Suntem convinși că unitatea, consensul exemplar național și confesional de acum doi ani din Timișoara este singurul capabil de a aduce cale de ieșire din naționalismul șovinist reînviat pe de o parte, atâtat artificial pe de altă parte în ultima vreme, care constituie un obstacol ce poate deveni fatal în calea transformărilor democratice, a dezvoltării țării noastre și în general în calea afirmării societăților postcomuniste din spațiul nostru. Singura alternativă viabilă și de durată este consensul. El ne este impus nu numai de raționamentul logic, dar cel puțin în aceeași măsură

și de credința noastră care consideră ca și frate fiecare creatură, și îi vede mântuiți ai lui Hristos pe români și pe maghiari, pe credincioșii catolici, ortodocși și greco-catolici, ca și pe evrei. Orice altă viziune și "politică" poate fi tragică și fatală pentru noi - fapt dovedit cel mai bine de exemplul fostei Iugoslavii.

Dragii mei Frați!

Vă salut cu respect, cu bunăvoință și dragoste ca oaspeți ai Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului și ai comunităților noastre timișorene. Vă mulțumim pentru că ați acceptat invitația noastră. Sper că comemorările și dezbaterile noastre solemne vor decurge în spiritul Timișoarei și al toleranței transilvănăne, și vor contribui la soluționarea problemelor noastre naționale, sprijinind cauza reconcilierii sociale și naționale.

Programul de astăzi are două părți principale. Înainte de masă vom audia o prelegere despre trecutul relațiilor maghiaro-române. Aceasta va fi urmată de scurtele dări de seamă ale comunităților, organizațiilor, bisericilor și societăților de prietenie invitate asupra relațiilor reciproce actuale, respectiv despre propria lor activitate - putând astfel să ne împărtășim experiențele concrete actuale.

Dezbaterile de după masă va analiza problema națională din punct de vedere principal și teoretic.

Am dori să încheiem dezbaterile noastre cu semnarea unei declarații finale în a cărei anexă de esență practică am inventaria rezultatele exemplare și progresiste ale mișcării de prietenie și de reconciliere.

Mâine, duminică, înainte de masă, va avea loc o slujbă ecumenică urmată de o conferință de presă cu participarea invitaților mesei rotunde.

În final permiteți-mi să fac o propunere. Ar fi bine să unim într-o mișcare, asociație unitară, societățile, organizațiile care servesc cauza reconcilierii naționale, și să facem periodice întrunirile de acest fel. Aceasta ar însemna dezvoltarea, noul început al apropierii româno-maghiare, al procesului reconcilierii.

Timișoara, 14 decembrie 1991

Discursul a fost rostit cu ocazia celei de a doua aniversări a revoltei populare din Timișoara din decembrie 1989, la conferința intitulată Despre trecutul și prezentul relațiilor româno-maghiare.

Chemare

Azi, când ne aducem aminte cu respect și pioșenie de curajul celor care s-au ridicat împotriva dictaturii comuniste, sfidând moartea în decembrie 1989, la cei care s-au jertfit în acele zile incredibile;

azi, când răul își întinde tot mai mult tentaculele, când numărul celor necăjiți este tot mai mare, iar viața tot mai grea, când apar pericole nebănuite înainte;

azi, când forțe iresponsabile creează capital politico-social din ură, intoleranță, neîncredere, transformându-ne pe noi, reprezentanții diferitelor etnii, în adversari,

azi, când durerea, ura, disperarea sunt tot mai puternice printre noi, ne-am adunat, români și maghiari, reprezentanți ai diferitelor etnii, ai asociațiilor de prietenie, ai bisericilor și cultelor, ai unor organisme sociale, ale diferitelor orientări politice, să căutăm calea, modalitățile înțelegerii și reconcilierii.

Evenimentele de suprafață ale revoluțiilor se pot derula în numai câteva zile, dar revoluția adevărată, cea a mentalităților, a sentimentelor, a valorilor morale, revoluția din noi înșine urmează abia după ce au tăcut armele: atunci când avem curajul să înfruntăm nu armele ucigașe, ci ideile și prejudecățile, sentimentele ucigătoare, valorile deformate. Ori de câte ori cineva, fie chiar o singură persoană, are curajul ca în mediul său să spună „nu” urii, prejudecăților, apropiindu-se de semenul său cu dragoste, răbdare și înțelegere, orice limbă ar vorbi, orice credință, orice convingeri politice ar avea, are loc de fiecare dată, câte o mică revoluție. Victoria revoluției pornite de aici cu doi ani în urmă își va găsi deplina împlinire abia atunci, când această revoluție din interiorul nostru se va produce în fiecare suflet.

Credem cu tărie că în societatea noastră nu aceia reprezintă majoritatea, care doresc să se împotrivescă acestei revoluții adevărate, propăvăduind spiritul urii. Slăbiciunea transpare din propaganda lor gălăgioasă, căci adevărata forță o reprezentăm noi. Să nu ne temem, să nu ne resemnăm: noi suntem mult mai mulți decât adversarii noștri, și reprezentăm o forță mai mare, căci avem de partea noastră iubirea de aproape, omenia, și nu forța strigătului pătimaș.

Dar tăcerea și pasivitatea noastră în fața proliferării distrugătoare a intoleranței, născută din interese meschine, străine firii noastre, ne fac pe noi înșine complici ai răului, care poate împinge la catastrofă întreaga noastră societate.

Chemăm toți oamenii ca fiecare, acolo unde se află, în relațiile sale cu ceilalți, la locul de muncă, în diferite organizații sociale, în biserici, în școli, în asociații de prietenie româno-maghiare, în viața de toate zilele să se dedice cauzei reconcilierii naționale și sociale, în spiritul responsabilității pentru prezentul și viitorul nostru.

Cu doi ani în urmă, oameni nevinovați și-au dat viața pentru ca în țara noastră să stăpânească nu, asuprirea, violența și ura, ci spiritul democrației, toleranței și iubirii.

Suntem și noi răspunzători, fiecare în parte, ca jertfa lor să nu fi fost zadarnică. Datorăm aceasta atât memoriei celor uciși în revoluție, cât și propriei noastre conștiințe. Să nu ne temem deci: forța noastră este adevărul, iar adevărul nu poate fi învins.

Timișoara, la 15 decembrie 1991.

ADUNAREA POPULARĂ ECUMENICĂ ROMÂNNO-MAGHIARĂ

Miercurea Ciuc, 8 mai 1992

Proclamație

Către națiunea romană, către toți locuitorii României

Noi, participanții slujbei ecumenice și adunării populare din Miercurea Ciuc, ne exprimăm solemn buna noastră intenție și voința noastră comună:

1. La răscrucea istorică a patriei noastre comune Vă întindem mâna în semn de împăcare!

2. Trăgând învățămintele cuvenite din întâmplările secolelor trecute, nu lăsați ca forțe obscure care nesocotesc interdependența și soarta noastră comună să ne mai întoarcă pe unul împotriva celorlalți, căci prin aceasta nu avem decât de pierdut cu toții.

3. Azi ne ridicăm iarăși pentru recunoașterea drepturilor noastre formulate în Proclamația de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.

Cei peste treizeci de mii de compatrioți maghiari ai voștri își exprimă cu hotărâre sinceră cea mai arzătoare dorință: redobândirea dreptului lor natural la limba maternă, la cultura lor, la asigurarea tuturor condițiilor pentru reconstituirea instituțiilor proprii și existenței comunitare. Doar cu asigurarea acestora putem să ne simțim și noi acasă în această patrie comună și putem lupta - alături de Voi - pentru crearea statului de drept și a democrației în România.

4. Pentru păstrarea identității proprii, naționalitatea noastră de două milioane are nevoie în special și neîntârziat de învățământ în limbă maternă la toate nivelele, aceasta fiind condiția păstrării identității. Acesta este dreptul lui elementar, dar care în același timp nu poate însemna nici un fel de pericol pentru țară, pentru cultura română.

5. Declarăm: în problema drepturilor omului, inclusiv a drepturilor minorităților nu pot exista mai multe etaloane. Vrem să beneficiem de toate drepturile minorităților stipulate în acordurile internaționale. Toate acestea nu reprezintă numai bazele Europei viitoare, dar garantează și respectul nostru reciproc, conviețuirea noastră în egalitate de drepturi și viitorul nostru comun.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Miercurea Ciuc, 8 mai 1992

Cei adunați în centrul orașului au votat unanim proclamația.

Apel către națiunea română

Frați români!

“Noi ne adresăm sincer vouă, nu celor ce vă atâță.” - Cităm din apelul adunării naționale al secuilor de la Lutița din 1848, adresat poporului român și sas. - “Noi respectăm naționalitatea, limba și religia voastră... De aceea vă chemăm frățeste - primiți dreapta prietenescă ce v-o întindem, și uniți-vă cu noi...” (16-17 octombrie 1848) Marele nostru conducător revoluționar Kossuth Lajos a spus: “Dintre toate popoarele Europei cel maghiar și cel român sunt cei care, dacă vor să trăiască, sunt meniji să se comporte unul față de celălalt cu cea mai mare simpatie și înțelegere...” (12 septembrie 1848)

Acest adevăr este valabil și astăzi: trăim pe același pământ, avem nevoie unul de celălalt, trebuie să ne sprijinim unul pe celălalt, nu putem reuși unul împotriva celuilalt.

De aceea considerăm obligatorii pentru noi toți cuvintele “soldatului” polonez al libertății mondiale, generalului Bem:

“Maghiari, sași, români, întindeți-vă mâna frățeste, izgoniți orice ură națională, și fericiți veți fi.” (21 martie 1848)

În Europa Centrală și de Est a fost abolită dictatura. După suferință și asuprire îndelungată și în patria noastră am pășit pe drumul libertății și al democrației. Dar libertatea ne este otrăvită de ura națională atârțată artificial.

În 1989 la Timișoara români, maghiari, germani, sârbi (și de alte naționalități) s-au entuziasmat și s-au jertfit pentru libertate laolaltă. Morții maghiari și români ai Târgu Mureșului, tinerii revoluționari ai Bucureștiului s-au sacrificat pentru noi toți. Să nu întinăm amintirea lor, să nu le facem jertfa inutilă.

În spiritul toleranței și dragostei de libertate transilvane, al răscoalei populare de la Timișoara și - nu în ultimul rând - al Evangheliei Împăcării vă chemăm la reconciliere națională, la dialog, la cunoștință și înțelegere reciprocă, cu convingerea că nu există altă cale sau alternativă pentru a ieși din situația și actualmente gravă de dezbinare a țării noastre, a spațiului nostru. Doar acesta poate fi drumul dezvoltării, al adevăratei democratizări.

Ceea ce ne-a adunat astăzi în centrul orașului este faptul că ne dăruim necondiționat reconcilierii, și împreună cu frații noștri români care se roagă și rostesc laolaltă cu noi, propovăduim cuvintele apostolului: „Așadar, primiți-vă unii pe alții, cum v-a primit și pe voi Hristos, spre slava lui Dumnezeu” (Rm. 15,7)

Miercurea Ciuc, 8 mai 1992

Apelul de mai sus a fost citit în centrul orașului de Tókéş László în spiritul slujbei ecumenice. Înainte de citirea Proclamației.

MAREA ADUNARE PROTESTANTĂ EUROPEANĂ

Budapesta, 24-29 martie 1992

Alocuțiune

**pentru formarea unei atitudini protestante evanghelice
hotărâte în apărarea minorităților**

Linia biblică principală a Marii Adunări Protestante Europene de la Budapesta este versetul 7 din partea a 15-a a Scrisorii către romani: "Așadar, primiți-vă unii pe alții, cum v-a primit și pe voi Hristos, spre slava lui Dumnezeu". Poate exista vreun mesaj evanghelic mai actual acum, când după mai multe decenii a luat sfârșit rușinoasa divizare a Europei? S-au înlăturat obstacolele majore din calea acceptării noastre reciproce. A căzut zidul din Berlin. Am putut porni unii spre alții - o spune un est-european, care a trăit dincoace de zid.

Trebuie să adaug că pe lângă izolarea exterioară, oamenii și în interiorul blocul estic au fost despărțiți de o mulțime de "ziduri". Am trăit într-o societate închisă din toate punctele de vedere. Existența fără de Dumnezeu a orânduirii marxiste s-a manifestat tocmai prin aceea că - în totală contradicție cu biblia - a realizat în țările noastre programul diabolic al înstrăinării, al negării totale al dragostei față de semenii.

Este cu atât mai îndreptățit să spună aceasta un minoritar care a fost considerat element străin de societate prin limba, cultura, credința sa, care nu s-a putut consola nici cu iluzia unității forțate socialiste-naționale totale sau omogene, care pe lângă excluderea generală a trebuit să suporte și stigmatul specificității. Și pe deasupra i se interziceau cu deosebită severitate relațiile cu propria națiune și biserică, cu frații săi care trăiau dincolo de graniță.

Slavă Domnului, azi, aici la Budapesta, dar și în general, în toată Europa a venit vremea să ne întâlnim în sfârșit, să ne regăsim și să ne acceptăm reciproc - precum ne învață Evanghelia. Dar în realitate problema nu se dovedește a fi atât de simplă.

Succesul de-a fi câștigat fără vărsare de sânge cel de-al "treilea război mondial" - cum un politician eminent a numit schimbările din Europa - este amenințat cu vărsare de sânge printre altele de naționalism. Nemaivorbind despre zidurile economice care separă pronunțat spațiul occidental de cel estic, și despre noul zid continental dintre Europa Centrală și de Est.

În mod paradoxal, după ce s-au realizat condițiile elementare pentru a ne apropia unii de alții, și după ce Hristos ne-a eliberat din "captivitatea babiloniană" a comunismului în 1989 spre a ne accepta reciproc - popoarele spațiului nostru din contră, s-au întors cu o vehemență ieșită din comun unii împotriva celorlalți, și lângă rămășițele trecutului stă de veghe ura națională, șovinismul, intoleranța. Și în mod regretabil trebuie să constatăm că față de aceasta credința noastră, care cheamă la unitate, este aproape neputincioasă, ba, în unele cazuri, disensiunile naționale-etnice chiar se dublează pe plan bisericesc. Bisericele noastre se lasă duse de situația politică-socială "autoritară".

Să facem abstracție de această dată de toți factorii istorici, sociali, politici, economici, de caracterul general al concurenței națiunilor și de divizarea tradițională, moștenită a credințelor-bisericilor, și să ne concentrăm asupra unei singure probleme determinante, doar asupra unuia dintre obstacolele care stau în calea apropierei și acceptării reciproce: asupra problemei minorităților. Situația minorităților este starea colectivă a "celor mici" ai Domnului nostru Isus Hristos. Datorită raportului nostru numeric desconsiderabil și datorită faptului că suntem diferiți, majoritatea nu vrea să ne accepte, să ne primească, ci să ne înghită, să ne asimileze. Și nu altfel, ci - mutatis mutandis - cu intoleranța fostelor ere de recatolicizare, cu conștiință politică sau cu spontaneitatea elementară a maselor. Superioritatea de forță nimicitoare, asimilatoare, exclusivistă a națiunilor majoritare se impune în spațiul nostru asemănător

regulilor brutale ale selecției naturale. Pe teritoriile est-europene locuite de minorități se lovește dorința de a domina a "păgânului" cu evanghelia "Fiului omului", cu idealurile slujirii creștine. "Cei mici" au nevoie de dragoste, de hrană, de sprijin - în locul acestora le revine ca parte lipsă, suferință, asuprire, hărțuire accentuată.

"Europa creștină" a ajuns să înceapă să accepte necondiționat cauza drepturilor omului - la nivel individual. Bisericele și mișcarea ecumenică participă activ în lupta pentru drepturile omului. Față de acestea problema drepturilor colective ale minorităților este privită încă cu rețineri, și în formă concretă ea încă nu și-a câștigat drept în politica internațională, respectiv în viața bisericească. Consider că bisericele noastre nu mai pot ezita, nu mai pot să "asiste" în mod prudent sau oportunist "lumii" la neglijarea relativă a problemelor minorităților, cu atât mai puțin puterilor totalitare, bazate pe pricipiul majorității, intolerante, asimilatoare, care fac uz de genocid fizic sau spiritual. A sosit vremea să nu se mulțumească cu condamnarea obligatorie a rasismului și a antisemitismului, ci să-și formeze atitudinea univocă, hotărâtă și "politică" eficientă și privind naționalismul specific Europei Centrale și de Est, respectiv în problema minorităților. Acest comportament s-ar potrivi în mod deosebit protestantismului european, care s-a ridicat din starea de minoritate. Dar și "puterea celor fără putere" care trăiesc în legământ cu Dumnezeu s-ar manifesta prin aceasta cu adevărată puritate evanghelică.

"Noi care sîntem tari sîntem datori să răbdăm slăbiciunile celor neputincioși" (Rm. 15,1)

Oradea, 21 martie 1992

Către Comunitatea Ortodoxă din Hodac Către toți locuitorii comunei Hodac

*„Tot ce voiți să vă faceți vouă oamenii, faceți-le și voi la fel;
căci în aceasta este cuprinsă Legea și Prorocii” (Matei, 7,12)*

Stimați concetățeni!

Iubiți frați întru Hristos!

În spiritul Cuvântului citat, supunându-ne Legii biblice și învățăturilor Profetilor, cu iubire frățească Vă aduc la cunoștință, că sunt gata să Vă vizitez comunitatea, să vin în comuna Voastră - la orice dată pe care și Voi o considerați potrivită, pentru reconcilierea româno-maghiară, pentru dizolvarea tensiunilor iscate între noi.

Ieri după amiază am oficiat la Timișoara o slujbă divină în comun, rugându-ne împreună pentru binele țării, pentru adevăr și împăcare: români, maghiari, germani, evrei, care suntem ortodocși, catolici, reformați, evanghelici și de credința lui Moise. În acest spirit îmi imaginez întâlnirea noastră.

Cu toții suntem copiii Domnului și cu toții am fost mântuiți de Hristos. Printr-o slujbă ținută în comun am putea să ducem rugăciunile noastre în fața lui Dumnezeu.

Dacă primiți cu bunăvoință și înțelegere inițiativa mea și Vă voi putea întâlni, aș dori să-l vizitez neapărat pe fratele nostru Mihai Cofariu.

În așteptarea răspunsului Vostru, mă rog la Dumnezeu, să binecuvânteze întreaga populație a satului.

Timișoara, 9 septembrie 1992

Scrisoarea se adresează acelei comunități sătenești de religie ortodoxă, a cărei locuitori în martie 1990, fiind instigați de către puterea politică, s-au deplasat la Târgu Mureș și au participat la evenimentele sângeroase provocate în acest oraș.

Mesaj în Ungaria

Frații mei din Ungaria!

Am aflat cu consternare din știrile de astă-seară ale televiziunii de profanarea bisericii ortodoxe din Cenad și de aruncarea cu pietre în ferestrele gimnaziului românesc.

Cel care crede că poate să ne "iubească" în acest mod pe noi, maghiarii persecutați din România, se înșeală amarnic. Cel care prin acțiuni de acest gen toarnă gaz pe focul naționalismului extremist românesc și crează bază de reciprocitate pentru următoarele acțiuni antimaghiare ale primarului dement al Clujului, dăunează ireparabil cauzei maghiarimii noastre din România. Cel care la ură răspunde cu ură, și la injustețe cu injustețe, comite un atentat împotriva dezvoltării democratice maghiare și române, și - indiferent de naționalitate - devine complice al acelor care sunt inamicii națiunilor noastre.

Rog poporul Ungariei: dacă ne iubeste și vrea să ne ocrotească - să-i iubească și să-i ocrotească pe români. Nu ei sunt inamicii noștri, ci toți aceia împotriva cărora în anul 1989 maghiarii, românii și celelalte națiuni asuprite s-au răsculat împreună și în același timp la Timisoara și peste tot în Europa Centrală și de Est. Să nu lăsăm de izbeliște unirea, rezultatele și speranțele noastre de atunci. Numai așa putem ocroti și "dreptatea" lui Mátyás la Cluj.

Oradea, 4 decembrie 1992

Post-scriptum

1. Nu putem exclude în totalitate nici posibilitatea că la Cenad a avut loc o provocare bine pusă la punct. În acest caz este de două ori justificată îngrijorarea în legătură cu evenimentele regretabile. Rog autoritățile competente din Ungaria să cerceteze exemplar cazul din Cenad și prin aceasta să excludă orice complicație dăunătoare, posibilitate de manipulare.

2. În legătură cu cazul din Cenad aici trebuie făcută mențiunea că până când Televiziunea Maghiară - în mod foarte corect - s-a deplasat de îndată la fața locului, despre evenimentele dramatice de la Cluj în cele 4 (patru!) zile trecute nu fost realizată nici o relatare autentică cu imagini, ci emisiunea de știri se mulțumește cu prezentarea unor imagini de arhivă din Cluj și cu relatări prin simple propoziții lărgite. Este dureros că televiziunea națională a țării mamă trece atât de impasibil pe lângă încercările la care este supusă în permanență comunitatea națională maghiară din România. Chrudinák Alajos și Panorama au putut să fie prezenți la Timisoara și în viața maghiarilor de peste hotare în condiții incomparabil mai dificile.

Pe de altă parte ne pune pe gânduri faptul că precum cazului din Cenad îi este alocat un spațiu infinit mai larg decât infamiei contra națiunii ce se petrece la Cluj, asemenea în mass media din Ungaria de la caz la caz fiecare conflict verbal sau singular legat de naționalități - care de altfel este condamnat - capătă o prezentare extraordinară prin sunet și imagini, în timp ce prezentarea manifestărilor antimaghiare de peste graniță în informarea publică dezechilibrată nu odată este catalogată drept "naționalism" sau chiar "ațâțare". Informarea nemilos de adevărată și neînduplecat de vigilentă este binevenită, dar deloc nu este de laudat faptul că accente denaturate aplicate tendențios sau cu bună credință, sublinieri sau interpretări crează în lume falsa impresie că Ungaria ar fi cel mai important teren al șovinismului și al xenofobiei. Naționalismului antimaghiar al statelor succesoare în așa fel i se alătură autoacuzarea noastră care derivă și din complexul nostru de "națiune vinovată". În loc să ne unim în scopul autoapărării ridicându-ne deasupra granițelor, mediile maghiare de informare - în pofida presupusei lor bunăvoințe - sunt predispușe să întărească și ele antimaghiarismul din ce în ce mai accentuat din străinătate, degradând astfel în continuare în mod inconștient stima noastră față de propria națiune, care și așa este deja zdruncinată.

A TREIA ANIVERSARE A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989

Discurs inaugural

*Stimați participanți!
Frații mei dragi!*

Se desfășoară deja pentru a treia oară la Timișoara o astfel de conferință în organizarea bisericii noastre reformate. Schimbările din România din anul 1989, aniversările evenimentelor de acum trei ani din Timișoara, ne obligă de fiecare dată ca, depășind sărbătorirea plină de pietate și delimitându-ne de demagogia revoluționară jubilantă a beneficiarilor nemeritați ai schimbării sângeroase de atunci, - să ne străduim cu forțe comune, prin solidaritate, să căutăm calea continuării și împlinirii schimbărilor începute atunci. Nu ne putem limita la sărbătorirea pur și simplu, ca scop în sine, a lui Decembrie '89. Amintirea vie și activă a celor întâmplare atunci ne determină să pășim mai departe. De aceea am venit tocmai la Timișoara, în orașul care, prin exemplul său inițiator și spiritul său păstrat pe tot parcursul timpului, reprezintă un etalon și un model în continuarea luptelor noastre sociale, politice, confesionale.

În anul 1990, la prima aniversare, la Timișoara s-au întâlnit reprezentanții bisericilor din România și țările vecine, ilustrând faptul că greutățile noastre, în întreaga zonă postcomunistă sunt identice, că serviciile de reconciliere social-politică a bisericilor noastre de rit și naționalitate diferită pot îndeplini un rol deosebit în societatea noastră cu structură politică deficitară, cu echilibru compromis, în urma suferințelor ce au durat decenii.

Anul trecut, la cea de a doua aniversare, accentul a trecut din domeniul confesional în cel al vieții publice sociale, când organizațiile democratice, asociațiile și personalitățile politice invitate s-au sfătuit în legătură cu naționalismul reizbucnit și problemele reconcilierii naționale, - împreună cu reprezentanții bisericilor din țară.

Reuniunea noastră din acest an se străduiește să sintetizeze și să lărgască aria conferințelor noastre anterioare, primind titulatura: dreptate și reconciliere. Atâta timp cât în cei doi ani anteriori accentul a căzut asupra aspectelor naționale-minoritare, ale reconcilierii etnice și religioase - firesc, fără a se neglija conexiunile mai largi, sociale, - cu această ocazie pornim de la premisele principiale cele mai largi posibile, declarând de la bun început că înfăptuirea justiției este condiția inevitabilă a transformării întregii societăți din România, reconcilierea - națională, minoritară și confesională - în contextul societății în ansamblu care reprezintă totodată stabilitatea țării, putând fi concepută numai în raport de aceasta. Fără justiție nu există renaștere morală - iar în lipsa acesteia, speranța de a învinge criza ce se manifestă pe multiple planuri în România este o simplă himeră.

Potrivit Sfintei Scripturi adevărul și pacea sunt strâns legate între ele. „Lucrarea dreptății va fi pacea, roada dreptății; odihna și siguranța pentru totdeauna” spune Isaia (32,17). Față de aceasta, dacă „leagă în chip ușuratic rana fiicei poporului Meu”, în zadar se va spune „pace, pace”, pentru că „nu este pace” - arată Ieremia (6,14).

În România este nevoie de dreptate, pentru a fi în sfârșit liniște și pace. Atâta timp cât vechiul sistem supraviețuitor va continua, în virtutea vechilor reflexe, în propriul său interes de care este conștient, - cursul camuflării adevărului, al ridicării la rang de politică a minciunilor, în țara noastră nu va fi pace, stabilitate, democrație. Până nu li se vor face dreptate victimelor fostului regim și a revoluției răpite, precum și a nedreptăților din prezent - nu poate fi vorba de reconciliere, de consens social constructiv. Atâta timp cât una din direcțiile dominante ale vieții noastre politice îl constituie naționalismul agresiv, sprijinit, respectiv tolerat și de putere, ideologia națională totalitară ce

înlătură alternativele de orice natură - nu va exista o reconciliere veritabilă și vom rămâne încă departe de democrație și Europa.

În invitație am scris: Timișoara ne obligă. Aniversarea, solidaritatea și curajul ce disprețuiește moartea de atunci a locuitorilor Timișoarei multinaționale și confesionale, exemplul viu al eroilor orașului, care și-au jertfit viața, ne obligă să nu renunțăm la libertatea obținută și să continuăm lupta împotriva tiraniei ce pozează în culorile naționale. „Plini de încredere în simțul deșteptat al tuturor oamenilor de bine, cred că lumina va crește mereu, până ce adevărul se va deosebi de minciună” (Mihai Eminescu). Și atunci într-adevăr „lucrarea dreptății va fi pacea” - cum a spus Isaia, profetul robiei.

Timișoara, 15 decembrie 1992

Expunere rostită la conferința minoritară Dreptate și reconciliere, organizată cu ocazia celei de-a treia aniversări a revoltei populare din 1989 de la Timișoara.

CONFERINȚA ECUMENICĂ NAȚIONALĂ

Cluj, 1-2 aprilie 1993

Menirea bisericilor

Aplanarea conflictelor dintre etnii și culte prin intermediul Bisericilor, în slujba reconcilierii interetnice

Căderea dictaturii Ceaușescu, schimbările naționale din 1989, au făcut posibilă înnoirea vieții bisericești, religioase, deschizând totodată calea revizuirii legăturilor dintre confesiuni și așezarea lor pe baze noi.

Pe de altă parte, situația de criză ce a urmat „robiei din Babilon” a dictaturii, precum și problemele sociale grave și tensiunile ce au însoțit-o, au făcut necesară participarea accentuată a bisericilor noastre și serviciile eficiente ale acestora pe tărâmul reconstrucției țării și promovării reconcilierii sociale.

Din punct de vedere minoritar și privind în contextul Europei centrale și de est, contradicțiile interetnice apărute au avut un efect deosebit de apăsător, determinând o reacție rapidă, la suprafață și accentuându-se tot mai mult în urma căderii comunismului.

Împrejurările și considerentele enumerate au determinat Biserica noastră încă în mai 1990, iar ulterior Conferința Permanentă a Conducătorilor Bisericilor Creștine Maghiare din România să inițieze o conferință ecumenică națională, cu participarea tuturor confesiunilor din România recunoscute prin lege.

Pe parcurs, realizarea acestui proiect a fost încurajată de Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Mondial al Bisericilor, prin organizarea conferinței interconfesionale româno-maghiare ținută în noiembrie 1990 la Novi Sad, menită să promoveze reconcilierea națională-confesională.

Mulțumită lui Dumnezeu, învingând toate greutățile și inerțiile celor trei ani, astăzi, în sfârșit, majoritatea bisericilor și confesiunilor din țară se pot întâlni în sala festivă a Institutului Teologic Protestant din Cluj.

În reprezentarea bisericii noastre, salut cu drag și respect pe toți reprezentanții prezenți ai bisericilor, în speranța că vom reuși să creăm din nou atmosfera înțelegerii confesionale ce exista pe vremuri și să refacem climatul moral, despre care Arhiepiscopul recent numit al Clujului a amintit în coloanele ziarului România liberă (R.L. 6-7 februarie 1993).

* * *

Preasfinția Sa Bartolomeu evidențiază tot atunci în interviul evocat, că pentru un dialog real este necesar un minimum de încredere și deschideri dintr-o parte și din alta, alături de faptul deosebit de important ca, atunci când cineva vorbește cu el „nu trebuie să uite (și ar fi trebuit să țină seama) că vorbește sau că a vorbit cu un cleric ortodox. Adică nu trebuie să neglijăm identitățile! Aceasta este foarte important! Fiecare să-și păstreze identitatea, iar celălalt, partenerul de dialog, să o respecte. Respectul reciproc al identității este necesar! - spune Arhiepiscopul ortodox al Clujului.

Deși opinia s-a referit la relațiile ortodoxe - greco-catolice, noi, credincioșii creștini și bisericile maghiare, nu putem decât să fim de acord cu aceasta. Sunt convins că problemele noastre specifice, de minoritari sub două aspecte - etnic și religios -, din care acestea rezultă, pot fi soluționate numai prin respectarea în principiu și în practică a identității noastre. Același lucru este valabil și pentru alte biserici minoritare (de ex. ortodoxă sârbă, mozaică, armeană, musulmană). Din acest punct de vedere, alături de frații noștri greco-catolici, contăm pe înțelegerea și sprijinul accentuat al Bisericii Ortodoxe Române majoritare.

Mutatis mutandis, considerăm a fi la fel de valabil pentru noi ceea ce Episcopul greco-catolic al Orăzii, Preasfinția Sa Vasile Hossu a exprimat astfel într-una din declarațiile Sale: „am ajuns la concluzia să poporul român are nevoie de o Biserică Ecumenică. Toți suntem români și patriotismul nostru este dovedit de istorie. Noi venim cu trei secole care au însemnat și

Suplexul, și Școala Ardeleană și Memorandumul, unde am fost prezenți” (Crișana, 2 martie 1993).

Împreună cu Episcopul Hossu, toate bisericile și comunitățile naționale prezente aici, pot afirma că îmbrățișează secole ale istoriei lor pe acest pământ. Ne gândim - spre exemplu - la creștinismul sașilor din Ardeal de 750 ani, sau la episcopia străbună romano-catolică din Alba Iulia, la reformația maghiară de 450 ani sau la voievozii ardeleni protestanți. Aniversăm tocmai în acest an 425 ani de la acea pace religioasă de la Turda care a proclamat pentru prima dată în lume libertatea religioasă - în accepțiunea modernă a cuvântului - efectele benefice ale căreia s-au extins asupra tuturor confesiunilor din Ardeal, și la românii ortodocși, devenind sursă ideologică a toleranței ardelenice ce se simte până astăzi.

Deci, la fel ca și românii ortodocși și greco-catolici, noi cu toții venim din trecut cu identitatea noastră proprie, cu valorile reale ale acesteia - pe care suntem gata să le depunem pe altarul Comunității Bisericești Ecumenice Naționale.

Din alt punct de vedere, nu putem accepta, ca aceste bogății ale noastre, apărute cu strășnicie, să ne fie luate de „înalte autorități lumești”, de dictaturi totalitare, de etnocrația monolitică și forțele întunecate ale exclusivismului extremist șovin.

Căutăm sprijin eficient în comunitatea bisericilor din România, pe seama maghiarimii și bisericilor acesteia din România, ce se află printre comunitățile confesionale și populare în stare de depopulare, de pieire.

Noi, creștinii maghiari din România, de șaptezeci de ani slăbim, ne împuținăm. Rândurile noastre se răresc din cauza asimilării artificiale, a emigrării forțate. Regimurile feudal-capitalist, mai târziu fascist, apoi comunist nu ne-au fost favorabile. Situația noastră nu s-a schimbat radical nici în ultimii ani.

Afățarea șovină face ravagii împotriva noastră din partea partidelor politice extremiste, a mediilor de informare și în Parlament. Regimul Iliescu continuă să folosească, în țară și în străinătate, demagogia lui Ceaușescu, potrivit căreia „problema națională a fost rezolvată” și că „în România situația minorităților este incomparabil mai bună, decât în cele mai multe țări europene”. Acest lucru nu este adevărat.

Nu am dori să împărtășim soarta creștinilor germani - sași și șvabi, evanghelici și catolici - pe cale de dispariție, sau a evreilor de credință mozaică ajunși în faza finală a emigrării.

Bisericele noastre închise sau dărăpănate, clopoțele noastre amuțite, nu îl mai laudă pe Dumnezeu. Nu vrem să împărtășim nici soarta ciangăilor din Moldova - nu vrem să uităm rugăciunile, limba noastră maternă.

Reprezentanții prezenți ai minorităților naționale vor mai avea, desigur, multe de spus: despre biserică, școli, situația culturală, atrofierea limbii materne, lipsa instituțiilor proprii, limitarea drepturilor lor etnice, nenumăratele greutăți ale stării lor de disperare.

Cui am putea oare să spunem toate acestea dacă nu fraților noștri creștini români, care în trecut, în anumite părți ale țării au suferit asuprire și răni asemănătoare, și au luptat asemeni nouă pentru drepturile lor umane și comunitare, pentru afirmarea lor națională și socială?

***

Mă adresez astăzi bisericilor frățești și onorațiilor reprezentanți ai acestora în spiritul solidarității revoluționare timișorene, al toleranței și ecumenismului cu efecte sociale, în spiritul și starea sufletească ce au caracterizat pe nobilii vorbitori și miile de participanți ai slujbei ecumenice ținute în septembrie anul trecut în biserica din Timișoara (7 septembrie 1992).

Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, a spus următoarele:

„Am venit aici cu toții ... nu ca să fim alături, ci ca să fim împreună cu confracții noștri reformați (...), nu e vorba de solidaritate aici, nici măcar de ecumenism, pentru că deseori acest cuvânt este folosit în mod abuziv. Ci am venit, ca să ne exprimăm și să îmi exprim identitatea ... Pentru că așa cum în luna decembrie 1989, fără nici un fel de deosebire de confesiune, de naționalitate sau etnie, de convingeri, aici la Timișoara, și ca aici, în toată țara - așa cum spunea unul din sloganurile de atunci - ne-am simțit toți una, și în momentele de față ne simțim toți ca formând o singură familie, familia unor oameni care au trecut prin greaua experiență a unui regim de teroare care a ținut aproape 45 de ani; și să ne declarăm una, cum am fost în zilele lui decembrie, când dictatura comunistă s-a prăbușit sub

hotărârea aproape totalității celor care trăiam în această țară; și când am simțit că nu ne desparte nimic pe unii de ceilalți. Și astăzi avem același sentiment al identității...”

Cuvântul Episcopului romano catolic al Timișoarei, Sebastian Krăuter a fost urmat de mărturia vicarului greco-catolic Nicolae Theodorescu:

„... iubirea lui Dumnezeu, mai presus de frica de Dumnezeu, ne fac să fim alături... și așa cum spunea și Înaltpreasfințitul Mitropolit Corneanu, nu să fim alături, ci într-adevăr să fim împreună, în comuniune, să fim, dacă se poate, în acel spirit al Timișoarei, în acel spirit de unitate, care încă odată să trezească toate conștiințele acestui popor... , să roage, să strige cu putere la Dumnezeu, ca Dumnezeu să ne facă dreptate, ca Dumnezeu să ne ajute să încăpem într-adevăr pe făgașul creștin evanghelic, pe făgașul țărilor civilizate europene”.

Pastorul Comunității Baptiste de pe malul Begăi, Petre Dugulescu, deputat în Parlament, a continuat astfel:

„... Atunci în duminica de 17 Decembrie 1989 eram alături... acum pot să afirm împreună cu Înaltpreasfințitul Mitropolit al Banatului că, suntem împreună. Și de atunci suntem mereu împreună la Timișoara în spiritul lui Dumnezeu și în spiritul Timișoarei, reformați, ortodocși, baptiști, catolici, evrei, unguri, germani, români, sârbi și toți cei care cred în Dumnezeu, cei ce cred în iubire și adevăr. Și suntem aici, pentru că împreună vrem să fim un strigăt al Timișoarei pentru adevăr, pentru dreptate, pentru onestitate ...”

Șirul alocuțiunilor a fost încheiat de rabinul șef dr. Neumann Ernő, care a depus mărturie pentru adevărul martirilor timișoreni. În seara respectivă a fost evidențiat în mod exemplar ecumenismul timișorean cu o tradiție de mai multe decenii, reamintindu-ne rugăciunea pastorală a Domnului nostru Isus Hristos, imperativul categoric al credinței noastre: „Ca și ei să fie una în Noi, pentru ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis” (Ioan, 17,21), - tocmai în această zonă zbuciumată a Europei, tocmai în această țară lovită de criză și vrajbă

***

Strângerea legăturilor, conviețuirea de zi cu zi, realitatea cotidiană nu este însă lumea întâlnirilor festive înălțătoare, entuziaste și a maximelor morale. Credința eșuează zi cu zi pe

bancul existenței noastre pământești pline de slăbiciune și păcate, împreună cu adevărul, dragostea de aproape și buna intenție. Ne rătăcim adeseori în capcanele lipsei de înțelegere, a dezinformării, a relei credințe și indiferenței, și parcurgând ocolișurile forțate ale peregrinării în deșert, găsim greu calea soluțiilor evanghelice și pământul făgăduinței.

A fi uniți întru Hristos - este un imperativ evanghelic optimal, un scop asumat de bisericile noastre, atingerea căruia este cu siguranță încă foarte îndepărtat. În consecință, reuniunea noastră de astăzi este un început promițător, un moment important al unui proces de lungă durată.

Sarcina momentană a bisericilor noastre este ca, potrivit voinței lui Dumnezeu și percepțelor credinței lor, străduindu-se la realizarea înțelegerii frățești, să-și asume serviciul reconcilierii, luând parte împreună la rezolvarea problemelor etnico-minoritare ce amenință întreaga noastră zonă geografică, stabilitatea Europei.

Obiectivul primordial, aflat la îndemâna noastră al acestui serviciu ar fi ca, rupând cu moștenirea îndoliată a trecutului ce ne urmărește și astăzi ca o realitate vie, să ajungem la adoptarea unei poziții comune, clare în ce privește situația etnică din țară.

Aceasta ar fi urmată de stabilirea scopurilor comune și a măsurilor practice potrivit învățăturii lui Hristos: „Deci tot ce voiți să vă faceți vouă oamenii, faceți-le și voi la fel; căci aceasta este Legea și Prorocii” (Matei 7,12).

Și pentru ca toate acestea să nu rămână vorbe goale pe hârtie - o declarație finală festivă -, bisericile frățești reunite ar trebui să se îngrijească într-o formă instituționalizată de îndeplinirea celor convenite și controlul reciproc al executării acestora.

Sunt convins să ne asumăm o misiune plăcută lui Dumnezeu, ce servește interesul țării, bisericilor și comunităților noastre naționale, în măsura în care vom putea ajunge la înțelegere în problemele ridicate.

Oradea, 1 aprilie 1993

Considerații și propuneri în fața conferinței din 1-2 aprilie 1993, în interesul formării punctului de vedere comun al bisericilor creștine maghiare

Idee de bază: relațiile ecumenice și interconfesionale până acum nominale sau cel mult ocazionale să devină efective, în special în ceea ce privește biserica ortodoxă majoritară. În mare măsură de ei depinde eficacitatea conferinței, eficiența cooperării și relațiilor noastre. În acest sens ar trebui să depășim situațiile din trecut.

S-a ivit ocazia să transformăm ecumenia cu caracter festiv și protocolar într-una reală, eficientă. Acesta ar fi îndeosebi de dorit în chestiunea îmbunătățirii, clădirii relațiilor etnice, a atenuării tensiunilor, dar nu mai puțin în atingerea scopurilor noastre privind învățământul.

În abordare pragmatică: ar trebui organizat consensul și sprijinul bisericii ortodoxe - și ale celorlalte biserici - în câteva probleme, pentru noi vitale.

Propun:

1. Adoptarea unei Declarații/Poziții comune meritorii, care să conțină cele mai multe probleme concrete și “rezultate” posibile.

2. Bisericile participante la conferință să emită împreună sau separat o Circulară, care să fie răspândită, popularizată într-o formă valabilă în bisericile, comunitățile noastre.

3. Să se redacteze un Memorandum comun către principalii noștri demnitari naționali, care să conțină problemele cele mai importante sau care să se concentreze în mod expres asupra problemelor etnice.

4. Pot fi închipuite și alte forme (de exemplu interpelare din partea opoziției etc.).

Propuneri concrete privind anumite subiecte și tematici:

1. Conferința, respectiv bisericile participante să condamne naționalismul extremist și anumitele manifestări concrete ale acestuia, cum ar fi: ațâțare în stil parlamentar, presă extremistă, persoane extremiste (de exemplu Funar, Vadim), organizații extremiste (de exemplu gărzi patriotice), străzi Antonescu,

desființarea denumirilor maghiare de străzi, deteriorarea statuiilor și inscripțiilor, interdicția inscripțiilor bilingve sau de limbă maghiară, slăvirea lui Ceaușescu, complicitatea puterii în naționalism, asimilare, colonizări, maltratarea condamnaților maghiari, lipsa jurisdicției generale, antisemitism, antițigănist, emigrarea disproporționat de mare a minorităților (de exemplu germanii), restaurație politică, manifestări contrarevoluționare.

2. În plan teoretic să luăm poziție pentru următoarele:

- folosirea limbii materne în jurisdicție și administrație,
- învățământ în limbă maternă la toate nivelele,
- folosirea simbolurilor naționale,
- retrocedarea clădirilor, proprietăților,
- renașterea morală a societății,
- reconciliere socială, etnică și între națiuni.

3. Să se sprijine:

- crearea ministerului pentru minorități,
- adoptarea statutului pentru minorități, a legii pentru apărarea minorităților,
- adoptarea legii cultelor,
- adoptarea legii pentru reparație, respectiv pentru imobile,
- declararea ca zi de sărbătoare națională a zilei de luni a paștelui creștin occidental,
- ținerea mesei rotunde româno-maghiare și participarea la aceasta - cum am propus și anul trecut,
- sprijinirea propunerilor Conferinței Conducătorilor Bisericilor Maghiare (1990-1993) - în general (enumerate, punct cu punct),
- cercuri de prietenie româno-maghiare.

4. Ca precedent de principiu și ca pornire să se facă referire la:

- documentul de la Novi Sad (1990)
- poziția de la Sibiu (Aidrom, 1992).

5. Să ne însușim:

- protocolul 1201/1993 al Adunării Parlamentare al Consiliului Europei, ținând seama în special de articolul 8,
- Charta Europeană a Limbilor Regionale și Minoritare.

6. Să se facă referire istorică-principială la

- Ordonanțele Religioase de la Turda (1568)
- Toleranță.

7. Conferința, respectiv bisericile participante să admită împotriva poziției oficiale (de exemplu Iliescu) că:

- în România problema naționalităților nu este rezolvată!

8. Să revizuim relațiile noastre ecumenice de până acum (obiectiv și pentru viitor), în special cu privire la relațiile dintre stat și biserică în timpul "ecumeniei oficiale".

9. Să se formeze un Comitet Etnic sau un Comitet de Conciliere general, care în mod permanent:

- ar controla problemele aferente,
- ar căuta soluții și ar intermedia în situații conflictuale.

10. Să prevedem o întâlnire ecumenică națională pe an.

11. Să prevedem:

- schimb permanent de informații,
- formele diferite ale colaborării concrete, de exemplu acțiuni, întreprinderi comune,
- o întâlnire de reconciliere la Hodac, slujbă ecumenică etc,
- acțiune comună în cazul nedreptății oricărei părți etc.

La 1-2 aprilie 1993, cu participarea reprezentanților celor douăsprezece confesiuni recunoscute din țară, la propunerea noastră din mai 1990 în sfârșit s-a realizat Conferința Ecumenică Națională. De la conferința ținută în Institutul Teologic Protestant din Cluj a lipsit confesiunea ortodoxă de rit vechi, cea catolică armeană, cea izraelită și cea ortodoxă sârbă.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ A MINORITĂȚILOR

Budapesta, 5-7 septembrie 1993

În comunitatea Europei și a Bisericilor pentru minorități

În cadrul cooperării europene care s-a lărgit spectaculos după dezintegrarea blocurilor politice-ideologice antagoniste și după prăbușirea cortinei de fier, pentru noi, reprezentanții popoarelor asuprite de fostul imperiu sovietic constituie un simțământ aparte și are o însemnătate extraordinară faptul că putem să aducem problemele noastre în fața Europei, și că în comunitatea națiunilor putem să căutăm împreună soluțiile la problemele arzătoare ale epocii noastre. Dacă nimic altceva, deja și acest fapt în sine poate fi considerat un rezultat important al schimbărilor începute în 1989.

Pentru bisericile noastre, care au fost disprețuite în credința lor, au fost umilite în autoaprecierea lor și cărora li s-au limitat relațiile naturale frățesti, înseamnă de asemenea o mare satisfacție reîncadrarea în circuitul creștinătății internaționale, în mișcarea ecumenică globală, și faptul că - precum și în aceste zile la Budapesta - putem căuta împreună cu frații noștri de credință din alte țări drumul evanghelic care ne scoate din lumea complexă a Europei puternic divizate, purtătoare a grelei moșteniri a trecutului.

Schimbările epocale din acest sfârșit de secol, pe lângă cooperarea internațională și procesele de integrare europeană, au aspecte regretabile, pronunțat tragice. Printre acestea se numără cu siguranță și ura națională și naționalismul care se revitalizează cu o vehemență extraordinară în toată Europa Centrală și de Est, divergențele etnice și confesionale, respectiv rasismul și antisemitismul care se înnoiește pe tot continentul.

Pentru unitatea și democrația europeană lărgită, pe de altă parte pentru ecumenismul care caută drumul reînnoirii, aceste fenomene ale epocii, forțele diabolice ale urii și ale patimilor ucigase reînviată reprezintă o provocare și o încercare extrem de grea.

Lupta fratricidă sângeroasă a popoarelor fostei Iugoslavii pune la grea încercare nu numai Europa și "făcătorii de politică" oficiali, dar și bisericile lui Hristos. Acest lucru este perceput în mod special de către noi, slujitorii bisericești ai comunităților minoritare sau al micilor popoare din Europa Centrală și de Est, care - stând sub măsura nimicitoare a evangheliei - ne confruntăm zi de zi cu realitatea zdrobitoare, iar gura noastră este acrită de gustul proastelor fructe de pe pomul crezut bun (vezi evanghelia lui Matei).

De bună seamă acest sentiment rău care ne neliniștește conștiința îi îndeamnă la acțiune, la unire, respectiv la consfătuire pe cei prezenți și astăzi - tot așa pe frații noștri occidentali care nu își găsesc tihna în bunăstarea civilă, ca și pe bisericile care trăiesc în condiții etnice ostile în țările fostului bloc estic.

Iugoslavia este un memento pentru noi toți, dar în special pentru lumea occidentală care are un potențial politic și economic determinant, și împreună cu aceasta pentru bisericile ei cu posibilități mai mari de acțiune - să aibă mai bine în vedere și să facă mai mult pentru popoarele noastre slăbite de istorie și de comunism, în special pentru minoritățile din spațiul nostru, care au suferit și mai mult.

Trebuie să salutăm în acest sens întrunirea de la Budapesta a Programului Bisericilor pentru Drepturile Omului, cu toată recunoștința pentru faptul că Conferința Europeană a Bisericilor în cadrul dimensiunilor drepturilor omului ale Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa - a recunoscut actualitatea și importanța problemei minorităților și a fost pregătită să prezinte aceasta în fața forumului internațional al bisericilor.

* * *

Între sesiunea parlamentară de mare importanță a CSCE din luna iulie ac. organizată la Helsinki și conferința șefilor de stat și de guvern din Europa care va avea loc în luna octombrie

la Viena, în legătură cu România consider necesar să spun următoarele.

România vrea cu orice preț să intre în Europa, mai exact caută ieșire spre Occidentul dezvoltat din criza tot mai acută economică, socială, politică. Altă posibilitate, alternativă mai bună nu are. În concordanță cu acestea face mari eforturi - printre altele - pentru obținerea statutului de membru al Consiliului Europei și pentru obținerea clauzei națiunii celei mai favorizate.

Aceste priorități determină tendințele României în domeniul politicii față de minorități. Cunoscând greutatea problemei vrea să se afirme neapărat și pe planul realizării cerințelor minoritare europene și internaționale.

Cerințele crescând și nevoia tot mai puternică de afirmare însă nu înseamnă deloc progres real în tratarea problemei naționalității, în garantarea drepturilor minoritare - ale omului -, în îmbunătățirea condițiilor de trai a celor două milioane de maghiari și a celor una-două milioane aparținând altor etnii. Din contră: în România șovinismul bântuie într-un mod și într-o măsură rar întâlnită și deși într-o formă schimbată, se continuă naționalismul de stat al regimurilor precedente.

Regimul aflat la putere, regimul pseudoparlamentar, național-comunist al lui Iliescu stă pe piloanele vechii nomenclaturi și a faimoasei poliții secrete române, a Securității, iar cabinetul Văcăroiu, care este sprijinit de partidele naționaliste extremiste, urmează politica reinstaurării comuniste. Democratizarea, care în pofida acestor fapte totuși se produce, se datorează pe de o parte forțelor schimbărilor de neoprit, pe de altă parte efectului de constrângere din partea lumii democratice și a influenței sistemului de cerințe european.

De altfel regimul care tinde spre Europa - în mod paradoxal și schizofrenic - își clădește puterea pe ideologia naționalismului exclusivist, și prin teoria clasică de asupra - "împarte și domnește" - aplică cu predilecție metodele preluate din "magazia de mijloace" a dictaturii: ațâțare etnică, abaterea atenției, diversiune, manipularea maselor.

Bineînțeles naționalismul, antimaghiarismul nu este un scop în sine. Înainte de toate este un instrument al puterii, o armă politică pentru menținerea regimului, pentru menținerea

privilegiilor în starea lor de până acum, pentru asuprirea și intimidarea poporului țării. În acest sens este tot atât de antiromânesc cât este de antiminoritar. Ca și dictatura de război a lui Milosevici, care lovește deopotrivă sârbii și inamicii lor.

Totodată este evident și faptul că păgubașii acestei politici în primul rând sunt totuși minoritățile, care sunt ostătecii Puterii și țintele lui directe, și sunt obligate să joace rolul țapului ispășitor al societății majoritare.

Ei bine, puterea care vrea să se afirme în fața Europei - ca și România lui Ceaușescu - prin aparatul ei de propagandă care funcționează la nivel profesionist încearcă să formeze cea mai favorabilă imagine posibilă despre țară în fața lumii - în fața Consiliului Europei sau a executivului Statelor Unite. În concordanță cu acestea, Occidentul - condus de vechile lui reflexe, de credulitatea lui sau de frica de "problemele inutile" - este de asemenea tentat să vadă în "culori favorabile" realitatea românească și să facă abstracție în stil mare de dureroasele injurii aduse minorităților.

În această privință în general nici bisericile din Occident nu reprezintă o excepție, cu toate că sensibilitatea lor a crescut în mare măsură în ultima vreme. Este foarte greu să îi faci să înțeleagă, că - de exemplu - frazeologia și festivismul impozant al ortodoxiei majoritare maschează o realitate de o cu totul altă natură.

Fără să mă lansez în critici nepoliticoase să-mi fie îngăduit să amintesc că la întâlnirea bisericească româno-maghiară din noiembrie 1990 din Novi Sad, care a avut loc la inițiativa CEC, sub semnul reconcilierii reciproce părțile încă s-au angajat ferm să lupte împotriva urii naționale, a intoleranței, a șovinismului, pentru apărarea drepturilor minorităților naționale și ale bisericilor care au suferit injurii. Se poate spune însă că în ultimii trei ani nu s-a realizat nimic din acest "angajament sfânt". Biserica ortodoxă nu și-a ridicat glasul în nici unul dintre cazuri pentru creștinii minoritari înjurați continuu, ba mai mult: unii dintre înaltele lor fețe bisericești au avut un rol primordial în ațâțarea naționalismului. S-a întâmplat și faptul că un mitropolit a sfințit monumentul ofițerilor de Securitate contrarevoluționari. Este adevărat însă că există și o excepție în persoana

mitropolitului de Timișoara Nicolae Corneanu, care în mod consecvent ia apărarea minorităților.

Cu această ocazie nu stă în intențiile mele și nici nu am timp să exemplific cu date și fapte politica antiminoritară din România. Mă rezum la a constata următoarele:

- Deținuți politici maghiari suferă în închisorile României din cauza participării lor la evenimentele revoluției din 1989, în timp ce criminalii a mai mult de o mie de victime ale revoluției nici până astăzi nu au fost trași la răspundere. Ca rezultat al proceselor concepționale (în urma evenimentelor din decembrie 1989, martie 1990 din Târgu Mureș) au fost condamnați numai maghiari și țigani. În interesul lor și-a ridicat glasul înaltul comisar pentru minorități al CSCE și raportorul pentru România al Consiliului European.

- Puterea tolerează, și în anumite cazuri chiar încurajează activitatea partidelor naționaliste extremiste. În câmpul de forță politic al țării au apărut mișcări legionare (fascistoide). Propaganda antisemită este cotidiană.

- Minoritatea din România, și în special maghiarimea numeroasă, care în multe locuri trăiește în majoritate, este supusă discriminării economice, lingvistice, culturale, educaționale.

- Din cauza asimilării artificiale și a emigrării nevoite, de 75 de ani efectivul minorității maghiare din România stagnează, respectiv deja scade periculos. În ultimii ani mai multe sute de mii de germani au părăsit țara noastră, din cauza condițiilor economice și etnice vitrege.

- Constituția României declară țara "stat național unitar român", nu recunoaște comunitățile populare minoritare ca și etnii constitutive ale statului.

- Nu s-a trecut la retrocedarea bunurilor bisericesti naționalizate, respectiv aceasta este discriminatorie față de minoritățile naționale și confesionale.

Departate de a fi întregă, enumerarea ilustrează fidel situația noastră. Politica română antiminoritară a obligat nu demult, la 31 august ac. Uniunea Democrată Maghiară din România - organizația noastră de apărare a intereselor - să-și retragă reprezentanții dintr-un for al guvernului numit Consiliul

Minorităților Naționale, care de fapt nu este altceva decât o instituție de vitrină creată pentru a induce Europa în eroare și care nu poate să prezinte nici un rezultat real.

Cu toate acestea, maghiarimea din România nu practică o politică distructivă de prejudiciat. Uniunea Democrată Maghiară, ca organizație membră a Convenției Democratice din România de opoziție, se ridică pentru transformarea democratică, pluralismul politic, statul de drept, economia de piață și sprijină cu plăcere chiar și obiectivele majore de politică externă ale României (aderare la CE, obținerea principiului națiunii celei mai favorizate) - cu condiția garantării drepturilor omului și ale minorităților.

Uniunea Democrată Maghiară din România de ani de zile insistă pentru organizarea unei mese rotunde naționale româno-maghiare - până acum fără rezultat.

La propunerea bisericilor maghiare din România în aprilie ac. am încercat - cu rezultate modeste - promovarea reconcilierii româno-maghiare la o întâlnire ecumenică pe țară.

Sperăm că conferința CSCE din octombrie de la Viena și în general instituțiile procesului european vor contribui eficient la rezolvarea problemei minorităților din spațiul nostru și din România, și cu crearea sistemului adecvat de observare, control și sancționare vor obține ca România - precum Slovacia - nu numai să semneze documentele Europei unite referitoare la drepturile omului și ale minorităților, ci să le și pună în practică.

Budapesta, 6 septembrie 1993

Rostit la conferința pentru minorități organizată de Comisia pentru Drepturile Omului a Conferinței Bisericilor Europene (CEC), care colaborează cu CSCE.

Democrația și minoritățile în România

Nu demult era încă foarte neobișnuit să se vorbească laolaltă despre democrație și minorități. Nu numai în spațiul estic, unde în numele internaționalismului soviet-comunist puterea totalitară a condamnat la neființă sute de grupuri etnice și milioane de cetățeni minoritari - dar într-un alt mod și în țările vestice dezvoltate și democratice, pe care după mai multe decenii de amnezie selectivă i-au trezit de fapt la realitatea problemei etnice numai masacrele brutale etnice ce se petrec pe teritoriul fostei Iugoslavii.

"Democrația populară" al lui Ceaușescu a tratat problema în mod asemănător. În democrația redusă la omogenitatea național-etnică a dictatorului grandoman, problema etnică a fost "declarată ca și" rezolvată definitiv, adică inexistentă - deși nici pe departe nu au fost de aceeași părere minoritățile maghiară, germană, evreiască, sârbă, țigănească și altele, care însumau mai multe milioane (3-5 milioane) și care se împuținau de la an la an cu zecile de mii. Maghiarimea de două milioane de suflete din România a respins de la început ca să fie titulată cu expresia preluată din vocabularul ideologic al regimului monolitic național-comunist drept "români de origine maghiară" - expresie care în strategia "național unitară" a lui Ceaușescu însemna de fapt asimilarea, contopirea în națiunea majoritară.

Ei bine, despre democrație și minorități am putut auzi în trecut cel mult în acest sens generalizator și prohibitiv, și direct sau indirect. În mod exprimat sau tacit ambele blocuri politice au favorizat această concepție și practica asupritoare care derivă din aceasta.

Ca reacție la această politică cel puțin ignoratoare, după schimbarea din 1989 în Europa Centrală și de Est, împreună cu dorința arzătoare de democrație - în același timp și cu intensitate asemănătoare - s-au ivit și naționalismele popoarelor mici și a celor minoritare. De atunci procesele de democratizare au ca un fenomen auxiliar inseparabil mișcările de trezire națională și de emancipare minoritară.

Minoritățile din România chiar la începuturile revoluționare din 1989, împreună cu democrația, au înălțat și stindardul drepturilor minorităților, au inclus în programul lor revendicările lor democratice naționale. Nu este întâmplător că în denumirea tuturor organizațiilor minoritare care au luat ființă atunci figurează împreună atributul "democratic" și denumirea lor etnică. Așa a apărut și și-a proclamat programul chiar în denumirea lui: Uniunea Democrată a Maghiarilor din România, Forumul Democratic German din România sau Uniunea Democrată a Romilor din România.

Expresia "democrată" care figurează în autodefinirea comunităților etnice nu este numai un fenomen legat de modă sau un indiciu al epocii, ci are conținut real. Exprimă succint și la obiect faptul că supraviețuirea și păstrarea identității minorităților etnice poate fi asigurată realmente numai prin democrație.

Acestui fapt i se datorează că în mai 1990, la primele alegeri cu caracter democratic din România, Uniunea Democrată Maghiară din România (UDMR) a terminat pe locul doi dintre toate alianțele de partide, după Frontul Salvării Naționale, formațiunea neocomunistă a lui Iliescu. Atunci și de atunci maghiarimea din România a votat pentru democrație, pentru că numai prin aceasta își vede garantate șansele de supraviețuire, de dobândire a drepturilor sale umane și etnice, de depășire a asupririi majoritare care a durat mai multe decenii.

Din situația maghiarimii din Transilvania derivă că viața minoritară și democrația sunt strâns legate între ele. În concepția UDMR problema minorităților nu este un fel de particularism etnic care ar sta în contradicție cu principiile democratice generale, ci din contră: este o problemă a cărei interpretare corectă, tratare eficientă și rezolvare sau ameliorare graduală poate fi concepută numai în condiții democratice. În acord cu cele de mai sus, democratismul nu este numai convingerea generală a maghiarimii din România, dar și interesul său vital.

Este absolut normal deci că UDMR, lângă partidele române democratice de opoziție este unul dintre membrii fondatori ai Convenției Democratice din România, și astfel un părtaș decisiv la rezultatele electorale de până acum ale Convenției.

Dar minoritatea și democrația nu se leagă una de cealaltă numai în viața politică din România, ci - din ce în ce mai pregnant - și în politica internațională. Schimbările din 1989 au ridicat în mod natural acea blocadă existentă în legătură cu problemele minorităților, care până atunci erau considerate aproape în totalitatea lor probleme tabu. Datorită unei dezvoltări politice și juridice continue, care s-a realizat cu pași mici, garantarea drepturilor minorităților astăzi este deja în toată lumea o cerință democratică stipulată în documente internaționale de bază și acceptată general.

Observăm acest lucru într-o măsură mai mare în cazul admiterii României în Consiliul Europei. Adunarea Consiliului de la sfârșitul lunii septembrie, când a votat pentru admiterea României, nu s-a mulțumit cu a cere socoteală pentru respectarea drepturilor omului și cu declararea festivă a normelor pentru minorități, respectiv cu verificarea obișnuită a respectării acestora din România, ci - trăgând concluziile din experiențele sale negative legate de această problemă (de exemplu în cazul Slovaciei) - totodată a inclus în rezoluția de admitere nouă cerințe complementare, dispunând printre altele ca România:

- să respecte minoritățile (1),
- să creeze legea pentru minoritățile naționale (3),
- să semneze Charta Europeană pentru Limbile Regionale și Minoritare (4),
- să lupte contra rasismului și antisemitismului, contra discriminării religioase și naționaliste (6),
- să reconsidere problema condamnărilor pe baze politice și etnice (7),
- să autorizeze înființarea și ținerea în funcțiune a școlilor cu predare în limba maternă pentru copii din comunitățile minoritare (9).

După cum se poate vedea, aproape fiecare dintre cerințele complementare conțin referiri directe la problemele minorităților.

În afară de acestea întâlnim și alte recomandări care au importante conotații minoritare - de exemplu:

- urgentarea creerii legii învățământului (3),
- prescrierea adoptării Chartei Europene pentru Autogovernările Locale (5),
- autorizarea înființării și ținerii în funcțiune a școlilor confesionale (9).

Cu toate că în România este o practică politică tradițională aceea de duplicitate că "semnează totul, dar nu respectă nimic", și în acest sens avem experiențe negative foarte recente - avizele Consiliului Europei, și în mod special mecanismul de verificare prescris în punctul doi ale acestora (în conformitate cu dispoziția Adunării nr. 488 din 1993) sunt îndreptățite minoritățile noastre la încredere în ceea ce privește garantarea reală a drepturilor lor și a posibilităților lor de viață.

Iar în ce privește îndoielile noastre fondate - să prezentăm aici un exemplu foarte recent, care deja se apropie de ceea ce numim sacrilegiu.

În sesiunea din 6 octombrie a Senatului României un senator - de naționalitate maghiară - din UDMR a propus ca la cea de-a 144-a aniversare a morții lor, în semnul reconcilierii româno-maghiare Camera Superioară să țină un moment de reculegere în amintirea celor treisprezece martiri din Arad ai luptei pentru libertate din 1848-49.

Se știe că generalii luptei de libertate al lui Kossuth Lajos (personalitate cunoscută pe plan internațional), au aparținut mai multor naționalități. Lângă cei maghiari au fost printre ei de naționalitate germană, sârbă, croată și austriacă. Ei au întruchipat idealul libertății care stă deasupra națiunilor - și pentru care au fost gata să moară.

Propunerea senatorului maghiar a fost urmată timp de două ore de o serie de atacuri antimaghiare, din partea a mai mult de zece parlamentari extremiști români, de întinarea eroilor martiri din 1848, și în final de un compromis ambiguu. Acest act de ură s-a consumat la doar câteva zile după admiterea României în Consiliul Europei. În dispoziția nr. 6 a rezoluției de admitere stau următoarele: "Adunarea Generală recomandă autorităților române și Parlamentului să lupte prin toate mijloacele (...) contra oricărei forme de discriminare naționalistă și contra atăturii la aceasta". No comment.

Oradea, 7 octombrie 1993

A PATRA ANIVERSARE A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989

Declarație

Azi, la această slujbă ecumenică de pomenire, conducătorii, reprezentanții și enoriașii Bisericii - Ortodoxă Română, Romano-Catolică, Greco-Catolică, Reformată, Evanghelică, Penticostală și Mozaică - întrunite la Biserica reformată din Timișoara, locul de unde au pornit evenimentele revoluționare din România 1989, își amintesc cu cutremurare, și cu recunoștință de evenimentele timișorene din 1989, și de jertfa adusă de revoluționarii și eroii a căror curaj și fermitate neclintită în fața morții a dus la căderea dictaturii comuniste, și a declanșat schimbările din România.

În această înclăștare au luptat umăr la umăr - conform compoziției naționale - toți cetățenii orașului, de toate naționalitățile și confesiunile, dând exemplu de solidarizare frățească a națiunilor și religiilor în unitate ecumenică. Suntem convinși că, libertatea reprezintă o valoare universală, care poate fi cucerită și trăită de către diferitele popoare și confesiuni doar prin unirea forțelor lor.

În spiritul solidarizării revoluționare timișorene bisericile adunate pentru această comemorare comună, depun mărturie pentru continuarea împăcării dintre națiuni și religii prin rugăciunea lor rostită într-un singur glas. Cu ocazia conferinței Bisericilor din Europa Centrală și Estică în 1990, a întrunirii asociațiilor de prietenie româno-maghiare din 1991, respectiv a consfătuirii reprezentanților minorităților din România în decembrie anul trecut, aici în Timișoara s-au căutat împreună căile concilierii sociale și naționale. De asemenea, prin întâlnirile

și slujbele ecumenice, prin comemorările organizate la catedrala ortodoxă și la celelalte biserici în ultimii ani, au dovedit împreună credința în comunitatea frățească a popoarelor - în mila și mântuirea Domnului - care nu cunoaște discriminări personale. Această credință și acest spirit reunesc și sfințesc și azi comunitatea noastră ecumenică.

Credința noastră în Dumnezeu, comunitatea noastră frățească și exemplul eroilor timișoreni ne obligă.

Rămânem fideli continuării transformărilor democratice, statului de drept, drepturilor omului și tuturor acelor valori pe care le cunoaștem din Evanghelie și pentru care eroii Timișoarei și-au dat viața. Dacă se poate vorbi despre o politică a Bisericilor, aceasta este „politica” legilor biblice, conform învățămintelor Sfintei Scripturi.

Noi, Bisericile din România, ne declarăm angajamentul față de unitatea societății, deoarece Bisericile trebuie să fie clăditori unității și nu surse ale divergenței.

În acest sens condamnăm tendințele de restaurare comunistă care dezbină țara, agresiunea verbală a ațâțării extremist-naționaliste și șoviniste, seria de provocări interetnice și diversionile de la Cluj și din Secuime, tiradele naționaliste din Parlamentul țării, propaganda antisemită, și atitudinea pasivă și tolerantă a puterii față de toate acestea. Respingem manipulațiile ce se manifestă prin intermediul așa-zisului „pericol maghiar” și a „chipului de dușman” plăsmuit, manipulații antidemocratice și de dezbinare. De asemenea respingem eforturile de discreditare tendențioase - atât cele oficiale cât și extremiste - orientate împotriva opoziției democratice și a unor religii. Aceste metode preluate din instrumentarul oprimării comuniste continuă să pună obstacole în calea eliberării României, să întârzie dezvoltarea democratică și instaurarea bunăstării și servesc numai interesele reprezentanților vechiului regim, interesele restaurației comuniste.

Suntem convinși că societatea are nevoie înainte de toate de înnoire morală și spirituală și prin aceasta de reconciliere social-național-religioasă. La aceasta pot contribui substanțial bisericile noastre.

Înnoirea morală și națională nu se poate imagina însă fără recunoașterea păcatelor trecutului și instaurarea dreptății sociale și morale.

Solicităm, deci, tragerea la răspundere a celor vinovați de genocidul din 1989, a celor ce sunt răspunzători de moartea a mai mult de 1500 de ființe umane, și nu doar a ungarilor care au participat de bună credință la manifestările spontane de revoltă în Secuime din decembrie 1989. Sângele eroilor și martirilor noștri strigă la cer.

În interesul democrației românești și a reconcilierii național-sociale Bisericile noastre sprijină în mod consecvent transpunerea în viață a recomandărilor formulate cu ocazia primirii țării noastre în Consiliul Europei. Printre altele solicită aprobarea Legii Minorităților Naționale și a Legii Cultelor conform normelor europene, semnarea Chartei Europene a Limbilor Regionale și Minoritare, și a Chartei Europene a Administrațiilor Locale, „acordul pentru înființarea școlilor în limba maternă și a celor confesionale, „restituirea bunurilor bisericești, și nu în ultimul rând, „revizuirea problemei celor condamnați pe criterii politice și etnice”.

În cele din urmă, având în vedere unitatea democratică și pluralistă a țării, supunem atenției următoarele propuneri cu caracter practic:

- Sprijinirea formării în continuare a asociațiilor de prietenie interetnice și interconfesionale cu cele mai diverse participări.

- Comunitatea ecumenică a bisericilor din România să-și continue întâlnirile începute prin „Reuniunea ecumenică a Bisericilor din țară”, care a avut loc la 1-2 aprilie anul curent la Cluj.

- Formarea unei mese rotunde româno-minoritare la nivel național cu caracter operativ, care să caute în mod continuu soluții acceptate în consens pentru rezolvarea problemelor etnice.

- Alcătuirea unui forum național religios bilateral în scopul căutării posibilităților și căilor de înțelegere între comunitățile ortodoxă și cea greco-catolică.

- Să se constituie Ministerul Minorităților Naționale.

- Să se constituie consilii mixte interconfesionale pentru ocrotirea relațiilor interetnice, pentru tratarea situațiilor conflictuale și în scopul medierii între părți.

- Bisericile noastre să facă un apel de împăcare și iubire frățească, asumându-și misiunea educației și informării.

- Bisericile să organizeze zile simbolice de conciliere în comuna Hodac, în județul Mureș.

Veșnică slavă Domnului Dumnezeu și amintirii eroilor căzuți în numele Său.

Mila lui Dumnezeu să împlinească strădaniile Bisericilor și popoarelor noastre izvorâte din iubire și înțelegere.

Timișoara, 15 decembrie 1993

Participanții

Această declarație a fost unanim aprobată de către participanții slujbei ecumenice ținută cu ocazia celei de a patra aniversare a revoltei populare din Timișoara 1998.

Către participanții adunării de la Odorheiu Secuiesc, care demonstrează pentru deținuții din Târgu Mureș, Dealu și Zetea, arestați pe nedrept

Fraților!

Luați exemplu de la români. De când la Tiraspol s-a pronunțat sentința privind conaționalii lor, se succed într-una manifestațiile, demonstrațiile de protest organizate în apărarea lor, și de la președintele țării până la ultimul cetățean toți se pronunță în favoarea lor.

Nu doresc să fac analogii forțate între cele două cazuri, nici diferențele dintre ele nu au importanță în contextul actual. Vreau să vă atrag atenția doar asupra exemplarei expuneri frățești, asupra solidarității naționale, asupra comportamentului uman.

Nu putem sta pasivi, nu putem tăcea atunci când se petrece o nedreptate. Nu ne putem împăca cu infamia adusă Fraților noștri care suferă pe nedrept. Trebuie să ne pronunțăm pentru eliberarea lor, în favoarea lor, a familiilor lor!

Acelaș lucru îl facem astăzi și la Timișoara, unde, cu prilejul comemorării celei de-a patra aniversări a începutului schimbărilor din România, comunitatea ecumenică romano-catolică, ortodoxă română și sârbă, reformată, evanghelică, greco-catolică, mosaică, baptistă și de alte confesiuni își ridică glasul pentru căutarea celor care au comis masacrul, pentru a se face dreptate în țară.

Atunci, când farizeii au vrut să-i reducă la tăcere pe ucenici, Isus a spus: "Vă spun că, dacă aceștia vor tăcea, pietrele vor striga". (Luca 19,40) - Mă bucură faptul că multe zeci de mii de semnatari și participanți adunării de protest de astăzi nu au așteptat ca pietrele să strige.

Aș vrea să vă amintesc că nu de mult și Europa și-a făcut auzită în sfârșit vocea. Condițiile impuse la primirea României în Consiliul Europei obligă la modul cel mai concret guvernul român "să revizuiască cazul celor condamnați pe motive politice și etnice" (recomandarea a 7-a).

Cerem și noi acelaș lucru, fiind convinși că adevărul român și cel maghiar coincid și de această dată, în universalitatea neîmpărțită a Evangheliei și a Europei.

Timișoara, 15 decembrie 1993

CONFERINȚĂ EVREIASCĂ-CREȘTINĂ

Ierusalim, 1-4 februarie 1994

Domnul "are o judecată" cu poporul său ales

**Intervenție
la conferința internațională evreiască-creștină
cu titlul Conducătorii bisericești
într-o societate secularizată în grupul de lucru
întitulat Etnicitate, multiculturalism și integrare**

După prima zi a conferinței am rămas cu un sentiment de frustrare, deoarece - în opinia mea - a lipsit cu desăvârșire fundamentarea biblică și morală a temei de bază a grupului nostru de lucru.

Toată aprecierea mea lectorului, care ne-a dat o analiză expresivă a secularizației ce se petrece în lumea noastră.

Domnul profesor stabilește însă de la început că "nu face parte din categoria oamenilor religioși", iar mai târziu a afirmat că "religia lui este însăși cultura".

Domnul profesor Halper este antropolog, cunoștințele sale în materie sunt convingătoare. Eu însă cred că conducătorii bisericești ai lumii nu s-au adunat la Ierusalim să caute numai răspunsuri științifice de abordare laică la provocările societății secularizate, ci mult mai mult pentru aceea ca la aceste probleme să găsească răspunsuri și explicații în concordanță cu particularitățile religiilor lor, fundamentate din punct de vedere biblic și teologic. Doarece în caz contrar ar fi absolut paradoxal dacă contra secularizației chiar și oamenii bisericii ar acționa și ar lupta cu metode și mijloace laice.

Pe de altă parte cred că despre problemele cu rela pronunțat morale ale secularizației nicidecum nu putem vor de evitarea "dimensiunii morale" - cum vorbitorul a făcut referire la acest lucru.

1. Cum ne învață Biblia și după mărturia profeților "societatea secularizată" este una și același cu societatea devenită străină de Dumnezeu, care datorită neascultării s-a depărtat de legământul lui Jahve, și s-a rupt din acel regim de viață, stare particulară care este PACEA = SALOM cu Dumnezeu, care caracterizează viața poporului ales și a credincioșilor care au încredere în Dumnezeu și se supun poruncilor Decalogului.

Noi, conducătorii bisericești și discipolii Domnului nu avem voie să uităm nici un moment, întotdeauna trebuie să fim conștienți de acea învățătură profetică, care a intrat în literatura teologică prin scrierea lui B. Gemser (B. Gemser: *The Rib or Controversy-Pattern in Hebrew Mentality, Vetus Test.*, 1955), potrivit căruia Dumnezeu "are o judecată" (RIB - în ebraică) cu poporul lui ales. Precum zice Osea: "Ascultați cuvântul Domnului, fii ai lui Israel! Căci Domnul are o judecată cu locuitorii țării, pentru că nu este adevăr, nu este îndurare, nu este cunoștință de Dumnezeu în țară" (Osea. 4,1). "Principalii acuzați" al acestei "judecăți" sunt conducătorii Israelului: cei știutori de carte, judecătorii, înalții prelați, farizeii.

"Și cum va fi poporul, așa va fi și preotul; îl voi pedepsi potrivit căilor lui și-i voi răsplăti după faptele lui" - citim în cartea lui Osea (4,9).

Chiar de aceea în calitatea noastră de ocrotitori ai frăției, noi, capii și conducătorii bisericești de astăzi avem o răspundere extraordinar de mare. Dumnezeu ne "intentează o judecată", ne trage la răspundere pentru neglijențele noastre. Cum stă scris la profeții din secolele VIII - VII înaintea lui Hristos, noi trebuie să dăm seamă pe deplin de turma încredințată nouă. "Sînt niște păstori" - scrie Isaia -, "care nu pot pricepe nimic, toți își văd de calea lor" (56,11).

"Iată, sînt împotriva păstorilor. Îmi voi cere înapoi oile din mâinile lor" - spune Ezechiel (34,10).

Oricât ar fi de atractivă și din punct de vedere rațional satisfăcătoare analizarea cu exigență științifică a societății laice-

cei care cunosc Scriptura și cei care propovăduiesc Cuvântul în nici un caz nu pot să scape din vedere sentința pronunțată de către Dumnezeu asupra poporului rupt de Lege, să scape din vedere acea critică socială profetică de sorginte morală, a cărei pronunțare și ascultare poartă promisiunea îndreptării - în scopul "îndreptării multora" (Isaia 42,6 și 53,11).

2. În raport cu tema grupului nostru de lucru în același spirit doresc să ridic problema minorităților, a cărei tratare, respectiv neglijare ieri m-a făcut de asemenea să am un sentiment de frustrare.

Sunt prezent la această conferință ca reprezentant al unei comunități naționale care trăiește pe teritoriul de astăzi al României în dublă minoritate - confesională și etnică. Maghiarimea, care numără cam două milioane de suflete, trebuie să înfrunte deodată agresivitatea naționalismului românesc majoritar și pe de altă parte năzuințele oligarhice ale "bisericii naționale" ortodoxe române.

Ieri lectorul și moderatorul grupului nostru de lucru au vorbit cu o destul de mare abstracție despre "conflictele dintre diferitele grupuri etnice și confesionale". Această abordare care impune prin obiectivitate științifică în majoritatea cazurilor induce categoric în eroare. Crează impresia că părțile participante la conflicte sunt de fapt deopotrivă răspunzătoare pentru situațiile formate, și sugerează aparența că rezolvarea conflictelor ar fi numai o problemă "tehnică", bazată pe o înțelegere comună "rațională". De fapt nu despre aceasta e vorba, și realitatea crudă stă departe de această abordare "scientistă". Cel puțin nu aceasta este situația în fostul imperiu sovietic și în țările succesoare.

Nu trebuie să uităm de acea stare particulară de fapt și de acea împrejurare concretă care depășește teoriile noastre de bună credință, că în majoritatea cazurilor nu este vorba numai de niște "conflicte", ci de asuprire națională nemiloasă, de dură discriminare pe bază etnică și/sau confesională, de nemărginită intoleranță față de comunitățile minoritare, de politică privitoare de drepturi, politică de asimilare.

În fascinația de înalt stil științific al conferințelor nicidecum nu avem voie să confundăm între ele integrarea de dorit și omogenizarea forțată.

Este inadmisibil să tratăm problemele "de specialitate" ale "etnicității" la modul foarte general, în timp ce - de exemplu - în Bosnia oamenii sunt exterminați datorită apartenenței lor etnice.

Aceste probleme nu sunt teme abstracte de conferință - nu pot fi discutate independent de moralitate.

Chiar de aceea, când obiectez împotriva modului în care este tratată problema și totodată ridic în mod accentuat situația minorităților etnice și confesionale din țările foste comuniste din Europa Centrală și de Est, în particular a grupurilor naționale minoritare din România - contez nu numai pe înțelegerea Dv. științifică, dar totodată și pe sensibilitatea Dv. morală și pe compasiunea Dv.

În privința maghiaririi din România să nu avem dubii în legătură cu faptul că această comunitate națională minoritară într-adevăr dorește să ia parte la integrarea europeană și este adeptul devotat al democrației - prin urmare nu dorește să fie partener la nici un fel de "conflict etnic".

Pe de altă parte însă, dincolo de înțeleapta "analiză a situației", are nevoie de susținerea morală și de sprijinul Dv. eficient. Împreună cu alte minorități asuprite, are nevoie de solidaritatea bisericilor lumii și a conducătorilor bisericești. Căci pentru ea "integrarea" este un pur eufemism, până când - asemenea evreimii de odinioară - zilnic trebuie să lupte pentru păstrarea propriei identități, pentru simpla ei supraviețuire într-un mediu ultranaționalist și naționalist extremist, într-un mediu social ostil.

Ierusalim, 3 februarie 1994

Între 1-4 februarie 1994 episcopul Tókéş László a participat - în cadrul dialogului evreiesc-creștin - la conferința ecumenică de înalt nivel organizată la Ierusalim, a cărei temă centrală a fost rolul jucat de conducătorii bisericești în lumea noastră secularizată.

Asociația Dialog Interetnic D-lui Președinte Dr. Octavian Buracu Cluj

Mult Stimat Domnule Președinte !

Mulțumindu-Vă pentru invitația la întrunirea organizată de Asociația Dvs., care se va desfășura în amintirea lui „Mathias Rex” - personalitate istorică care simbolizează conviețuirea interetnică pașnică pe aceste meleaguri, - țin să-mi exprim recunoștința deplină nu numai față de activitatea Dvs. și a Asociației, dar totodată, în special pentru această inițiativă generoasă, care se opune cu perseverență și cu o ținută etică deosebită „maladiei monumentelor” care bântuie asupra Clujului.

Sunt convins că acel proces de dezrobire națională și de renaștere socială care a pornit la Timișoara în 1989 și ale cărei începuturi sunt marcate de unitatea diferitelor etnii și confesiuni care conviețuiesc în această țară, iar la Cluj legate chiar și de persoana Dvs. prominentă - poate fi continuat, perpetuat și desăvârșit numai și numai prin înțelegerea reciprocă și conlucrarea frățească ale tuturor acelor care sunt capabili să depășească prejudecățile naționale și să combată politica de divizare și propaganda de incitare ultranaționalistă, care chiar și prin falsificarea trecutului și manipularea conștiinței istorice ale maselor urmărește să împiedice mersul înainte, democratizarea și emanciparea societății României. Cu siguranță nu există altă alternativă pentru noi toți, cetățeni români, maghiari, germani

ai acestei țări, decât „dialogul interetnic” și reconcilierea națională.

Fie ca sub semnul statuii lui „Mathias Rex - Mátyás király” și sub ideea nobilă a întrunirii din Cluj să putem birui ura, xenophobia, neîncrederea și suspiciunea, moștenite din comunism și reînstaurate în această țară de un regim post-comunist, respectiv la Cluj de către o conducere naționalistă-extremistă.

„Căpetenia mântuirii noastre” să binecuvânteze pe toți aceia, care vor pace și înțelegere în orașul monumentelor istorice, și pe acest pământ - pe toți participanții întrunirii publice în fața statuii lui „Mathias Rex”!

Oradea, 7 iunie 1994.

La invitația Asociației pentru Dialog Interetnic, în data de 8 iunie 1994 episcopul László Tókes a luat parte și a vorbit la manifestația de protest organizat în apărarea statuii lui Matei Corvin. Acțiunile samavolnice cu scopul îndepărtării statuii și șirul acțiunilor diversioniste a primarului orașului au continuat timp de un an. La adunarea organizată printr-o colaborare româno-maghiară în piața centrală au luat parte aproximativ trei mii de participanți, condamnând inițiativa ultranaționalistă și diversionistă al primarului Gheorghe Funar.

ADUNAREA GENERALĂ A EPARHIEI REFORMATE DE PE LÂNGĂ PIATRA CRAIULUI

6 iunie 1994

Declarație

în problemele minorităților bisericești și etnice

„Clujul este centrul naționalismului extremist român” - constata la sfârșitul lunii trecute, cu ocazia unei conferințe de presă, Octavian Buracu, președintele Asociației de Dialog Interetnic din Cluj. Această organizație originală care reprezintă cauza reconcilierii naționalităților ardelenice și a luptei împotriva urii naționale, într-un recent protest arată că: „În România sunt încălcate în mod repetat și fără nici o șovăire drepturile fundamentale ale omului, inclusiv drepturile minorităților”.

Verocitatea acestei afirmații este demonstrată eclatant mai ales de politica antimaghiară din Cluj, marcată de numele primarului ultranaționalist Funar Gheorghe, care, de la profanarea statuilor maghiare și discriminarea față de instituțiile maghiare ajunge până la înfierarea tuturor personalităților notabile române, care înțeleg să se alăture maghiarimii din România private de drepturi.

Datorită atitudinilor de prietenie dezinteresată față de minorități, în România se duce o adevărată campanie de ațâțare concertată, de denigrare, împotriva intelectualilor români cu concepții democratice, a personalităților de elită cum sunt Doina Cornea, Octavian Buracu, Nicolae Corneanu, fratele nostru mitropolit ortodox din Timișoara, sau Andrei Marga, rectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj, Ion Aluș, fost profesor universitar din Cluj fiind calomniat și după trecerea lui în neființă.

Adunarea Generală a Eparhiei noastre, făcându-se interpreta compasiunii credincioșilor ei maghiari și asumându-și idealul creștin al frăției dintre naționalități, își exprimă solidaritatea cu

personalitățile române alese drept țintă a atacurilor anti-maghiare și le mulțumește pentru atitudinea lor curajoasă. Totodată condamnă în mod hotărât manifestările antimaghiare sprijinite - fățiș sau tacit - de guvernul aflat la putere și proclamă atașamentul ei față de valorile seculare ale toleranței naționale și bisericești transilvane și de cauza reconcilierii maghiaro-române.

Motivați fiind de convingerile noastre și ținând seama de normele democratice europene și interesele fundamentale ale țării și popoarelor regiunii noastre, Adunarea Generală a Eparhiei prin prezenta protestează energic împotriva noului val al naționalismului român ce se manifestă în prezent, ațâțat în scopuri politice ascunse.

Protestăm împotriva:

- Politicii cu caracter discriminatoriu față de minorități a Guvernului și Parlamentului român; - afirmării fără scrupule și opreliști a politicii și activității xenofobe, antiminoritare și antimaghiare a partidelor naționaliste extremiste;

- cultului sprijinit în mod tacit de putere al fostului dictator fascist al României, mareșalul Ion Antonescu, condamnat și executat ca și criminal de război, al ridicării statuii sale la Târgu Mureș;

- folosirii comemorării în România a Holocaustului în scopuri de propagandă naționalistă română, respectiv anti-maghiară;

- excluderii cetățenilor de naționalitate maghiară din funcții de conducere, îndepărtării lor din sfera economică;

- campaniei - ilegale - pornite de autoritățile de stat județene împotriva inscripțiilor cu numele localităților în limba maghiară (Secuime, Valea Ierului, Carei, etc.);

- menținerii în captivitate în continuare a deținutului politic maghiar din Târgu Mureș, Cseresznyés Pál - în pofida promisiunilor oficiale române făcute Consiliului Europei;

- acceptării proiectului de lege a învățământului înaintat Parlamentului, având un caracter discriminatoriu;

- românizarea, transformarea forțată a școlilor maghiare din Secuime;

- atitudinii și deciziilor intolerante față de minorități a unor administrații majoritare;

- măsurilor menite să provoace contradicții interetnice ale primarului Clujului Funar Gheorghe;

- mutării planificate a statuii din Cluj a Regelui maghiar Mátyás;

- profanării statuiilor și monumentelor istorice maghiare (Cluj, Sighetul Marmăției, etc.)

- dispariției plăcii comemorative din Cluj a generalului polonez Bem József, luptător pentru libertate de la 1848;

- tracasării și virtualei evacuări a organizației clujene a Forumului Democrat German;

- schimbării planificate a denumirii româno-maghiare a Universității Babeș-Bolyai din Cluj.

Sub aspectul specific de minoritate bisericească protestăm împotriva:

- sabotării ce durează de patru ani, în mod intenționat, a legii cultelor; modificării proiectului de lege în urma intervenției guvernamentale, cu consecințe de natură discriminatorie față de bisericile minoritare; - discriminării statale la care sunt supuse cultele maghiare, a sistemului preferențial acordat bisericii ortodoxe majoritare;

- stăpânirii nelegitime în continuare a imobilelor noastre bisericești - a încălcării obligațiilor neechivoce asumate față de Consiliul Europei;

- reținerii ilegale a sediului Eparhiei noastre; - manipulării intenționate a ecumenismului în dauna bisericilor noastre minoritare;

- amestecului - preconizat - al autorităților financiare de stat în problemele de natură financiară ale confesiunii noastre;

- manipulării minorității romilor împotriva bisericii noastre.

Condamnăm în ansamblu acea politică oficială statală și guvernamentală care - corespunzător practicii de odinioară a lui Ceaușescu - este îndreptată spre dezinformarea opiniei publice din țară și din Occident - în interesul admiterii în comunitatea europeană. Consecințele îngăduinței și atitudinii înțelegătoare ale Europei este resimțită în toate cazurile - în primul rând - de cauza drepturilor omului și comunitățile naționale minoritare.

Biserica noastră se consideră îndreptățită să-și ridice glasul în interesul credincioșilor ei - cetățenii ai României, aduși în situație dezavantajată. Străduințele sale în această direcție corespund concepției proprii, mărturisite, cu privire la vocația sa socială și coincid cu direcția inițială - ulterior deturnată - a schimbării de regim din România, a transformării democratice, a statului de drept precum și a cerințelor universale ale drepturilor omului și minorităților, și nu în ultimul rând a transformărilor revoluționare din România, pornite în 1989 cu participarea activă a bisericii noastre.

Adunarea Generală a Eparhiei noastre trimite prezentul protest autorităților de stat române competente, instituțiilor democratice și de apărare a drepturilor Omului din Europa, precum și organizațiilor ecumenice din străinătate, punând-o la dispoziția opiniei publice democratice din țară și străinătate.

Oradea, 6 iunie 1994

Către bisericile membre ale Uniunii Mondiale Reformate

Iubiții mei Frați în Hristos!

La 11 aprilie anul curent Consiliul Teritorial European al Uniunii Mondiale Reformate (CTE-UMR) s-a întrunit la Drienovec, Slovacia. Cu această ocazie a formulat o Luare de poziție, în care a criticat aspru și a respins planul înființării Sinodului Universal Reformat Maghiar (SURM). Printre altele afirmă că "această inițiativă bisericească poate fi interpretată ca o încurajare la ocolirea realităților existente din 1920", și acuză bisericile de limbă maternă maghiară, fondatoare ale sinodului, de "folosirea credinței creștine în scopuri naționale-etnice".

Bisericile în cauză au răspuns în fond la afirmațiile cu caracter insinuativ, îngrijorate ale CTE, și le-au respins. Bisericile noastre nu se îndoiesc că UMR este în fond binevoitoare față de ele, dar consideră total greșite bănuielile legate de sinodul nostru universal. (Vezi anexate luările de poziție formulate ca răspunsuri.)

De această dată nu doresc să mă ocup detaliat de argumentele și obiecțiile exprimate de Uniunea Mondială și de unele biserici membre; aş vrea să mă refer doar la criticile de natură națională-etnică.

Înainte de toate resping categoric acuzația de iredentism formulată în mod deghizat.

Noi, reformații maghiari de 75 de ani suntem nevoiți să trăim într-o stare de izolare și aversiune totală. Aproape jumătate din credincioșii bisericii noastre au trebuit să sufere jugul politici

nimicitoare a orânduirilor naționaliste (România, Cehoslovacia, Iugoslavia, Uniunea Sovietică) care a pus la încercare deopotrivă omul și credința - și totodată vreme de 50 de ani toți reformații nostri au fost expuși ateismului comunist. Este un miracol că, în ciuda deceniilor jalnice de asuprire minoritară și religioasă, totuși existăm - din mila lui Dumnezeu.

Luând în considerare toate cele amintite, ne jignește și ne amărește profund faptul că acest popor reformat maghiar asuprit, persecutat pentru credință, despuiat din avuția sa și privat de drepturile sale umane, naționale și confesionale este suspectat și acuzat pe nedrept de către frații săi de credință.

Nu dorim să reproșăm Uniunii Mondiale Reformate și fraților nostri care trăiesc în bunăstare și libertate comportamentul tăcut, "diplomatic", și în general indiferent din trecut. Noi, cei minoritari, ne-am obișnuit de mult că "cei mici" pot conta în realitate doar pe atenția și mila lui Hristos.

Totodată nu vrem să uităm în mod nerecunoscător nici de dragostea și ajutorul primit - în special în ultimii ani - din partea bisericilor frățești din lumea liberă.

Cu toate acestea nu putem accepta să se pună la îndoială, ba chiar să se ponească cu rea credință planurile noastre referitoare la înființarea Sinodului Universal Reformat Maghiar, planuri care izvorăsc din pretenția pentru solidaritate și fraternitate elementară a bisericilor reformate maghiare minoritare. Nu uitați că bisericile noastre minoritare sunt expuse în continuare naționalismului agresiv al majorității din țările lor, care le amenință însăși existența. Printre altele acest fapt determină Biserica Reformată din Ungaria să le sprijine moral și în credință - și prin sinodul universal.

Considerăm foarte straniu faptul că în timp ce vorbim despre reconcilierea națiunilor și a credințelor, și nu există nici o piedică în calea apropierei ecumenice a diferitelor confesiuni, față de aceasta comunitatea noastră cu "slujbașii credinței noastre", cu reformații maghiari stârnește peste tot în lume suspiciuni și împotrivire. Cu toate că nu este vorba de nimic altceva decât despre avertismentul din scrisoarea către galateni: "Așadar, cât avem ocazie, să facem bine la toți, dar mai ales celor din casa credinței" (6,10).

Considerăm o ironie a soartei, că "slujbașii" reformați occidentali ai credinței noastre ne suspectează chiar și fără voia lor de același lucru ca și presa abjectă ultranaționalistă română: de intenții etnice-politice sau chiar de iredentism. Închei rândurile mele scrise cu sinceritate frățească cu rugămintea ca bisericile frățești occidentale să nu clădească obstacole în calea restaurării comunității noastre reformate zdruncinate și asuprite, ci din contră, să sprijine străduințele noastre credincioase - sinodiale - care depășesc considerentele naționale. Vă rugăm să țineți cont de această rugămintă la întrunirea următoare - de la Pittsburgh - a Comitetului Executiv al UMR. În aceleași probleme am vrea să cădem de comun acord la întrunirea noastră planificată pentru toamna anului curent, pe care dorim să o organizăm cu sprijinul și acordul UMR.

Glorie numai lui Dumnezeu! Soli Deo Gloria!

Oradea, 8 iulie 1994

Uniunea Reformată Mondială a primit cu nedumerire și cu refuz înființarea Sinodului Universal Reformat Maghiar. Această scrisoare ia apărarea cauzei sinodului.

CONFERINȚA DE REEXAMINARE A CSCE

Budapesta, 3-4 noiembrie 1994

Alocuțiune

Domnule Președinte!

Biserica Reformată din România salută rolul nemaiîntâlnit și crescând al organizațiilor neguvernamentale (NGO) în procesul CSCE. Faptul că suntem permanent interesați, va face posibil ca procesul CSCE să devină din ce în ce mai important și mai eficient în viața popoarelor din spațiul nostru.

Credem că noi, ca biserici, trebuie să contribuim în mod special la acest proces. Legăturile cotidiene existente cu cei 900 de mii de credincioși ai bisericii noastre pot servi ca o inegalabilă rețea de "colaboratori" pentru CSCE. Structura noastră internă democratică dă posibilitatea credincioșilor noștri să-și facă auzită vocea în mod corespunzător în cadrul CSCE.

Deoarece printre credincioșii noștri se numără în mod tradițional membrii ai minorității maghiare din România, împreună cu bisericile romano-catolice, evanghelice și unitariene dorim să trăim în pace cu majoritatea românească. Am explicat în mod repetat că nu avem intenții revizioniste sau separatiste, dar suntem devotați schimbărilor democratice și procesului care duce spre Europa colaborării, securității și integrării. Din acest motiv ne pronunțăm pentru drepturile omului și a libertăților fundamentale, inclusiv pentru dreptul minorităților la autodeterminare la toate acele nivele și în toate acele probleme care influențează supraviețuirea noastră.

Acestea ar promova în mod fundamental interesele întregii națiuni române, și totodată democratizarea țării.

În pofida acestora, imaginea răspândită despre minorități adeseori este aceea că deja și simpla lor existență este într-un fel sau altul un factor de destabilizare, cauză a reînvierii naționalismului, obstacol în fața integrării, cooperării și securității europene. În cazul României însă istoria a dovedit că dorința pentru o societate nouă și mai bună și lupta pasnică a credincioșilor noștri pentru aceasta a primit un rol determinant în revoluția din 1989. Comunitatea noastră maghiară reformată a pornit veghea cu lumânări, și în jurul bisericii noastre din Timișoara ne-am adunat mai multe nopți cu credincioșii fiecărei comunități confesionale ale acestui oraș multinațional. Acest protest pașnic s-a dovedit a fi scânteia schimbării, schimbare care a cuprins toată țara noastră. Avântul nostru, care privea clădirea unei noi societăți, a rămas puternic până astăzi.

Am saluta acel accent pe care reprezentantul onorabil al delegației române l-a pus pe dezvoltarea ireversibilă a "cadrelor legale și instituționale", dacă garantarea drepturilor omului și ale minorităților ar fi parte organică a acestui cadru, și nu anexa lui ulterioară.

Autoritățile române argumentează prin a spune că aceste drepturi sunt garantate de articolul 20 al Constituției, care asigură prioritate normelor legale internaționale față de legile naționale în toate acele cazuri în care între acestea apare incompatibilitate. Totuși, în 13 cazuri din 16 tribunalul a abrogat hotărârile consiliilor locale pentru aprobarea indicatoarelor de localitate bilingve, fără nici o referire la Recomandările 1201 ale CE.

În ceea ce privește legislația locală, guvernul român a omis să ceară acordul reprezentanților politici ai minorităților în privința legii învățământului, precum și acordul Convenției Democratice - ca un întreg - în privința legii privatizării. A distrus consensul referitor la libertatea de religie dintre bisericile noastre și nu a alocat timp în Parlament pentru dezbaterea legii minorităților. Având o majoritate mică în Parlament și neputând procura mandat democratic printr-o coaliție cu forțele democratice, guvernul român a recurs la coaliția cu PUNR. O astfel de coaliție degradează în continuare mandatul democratic al guvernului.

Această lipsă de voință politică democratică este întărită și de luarea de poziție a delegației române, în care se afirmă că problema învățământului religios, precum și a retrocedării bunurilor bisericești, a arhivelor și obiectelor de cult a fost omisă din proiectul legii cultelor și a legii libertății religioase.

Toate acestea în pofida faptului că în prima propunere a bisericilor din România au fost incluse aceste părți.

Lipsa voinței democratice este dovedită în continuare de ultima afirmație a domnului Mircea Pascu, secretar de stat la Ministerul Apărării, potrivit căreia armata română la nevoie este gata să intervină militar împotriva minorităților.

Din păcate, acesta nu este un fenomen izolat. Minoritatea maghiară este expusă zilnic la asemenea intimidări; de exemplu din partea primarului de Cluj Gheorghe Funar, președintele PUNR. El neagă și simpla existență a maghiarilor - într-un oraș în care aceștia formează 25 la sută din populație -, și a sfătuit această populație "inexistentă" să părăsească țara dacă nu este satisfăcută.

Domnule Președinte!

Mulțumim Uniunii Europene că a consacrat o mare atenție situației din Cluj și învățământului minoritar. Am dori să invităm țările participante să asigure aplicarea riguroasă a normelor care s-au format în interiorul procesului Helsinki în toată regiunea, prevenind proliferarea fenomenelor de acest gen. Victimele statelor care nu respectă reglementările, a celor care trec cu vederea, de cele mai multe ori sunt drepturile omului și minoritățile naționale.

Budapesta, 4 noiembrie 1994

FORUMUL INTERNAȚIONAL UNIVERSITAR

Budapesta, 8 decembrie 1994

Drepturile minorităților și drepturile omului în România

Comitetul Spaniol Helsinki activează în cadrul Uniunii Internaționale Helsinki. Helsinki Espana prezintă o voință de ajutorare și un interes onorant pentru societățile în schimbare ale țărilor central - și est-europene, ceea ce deja în sine este demn de apreciere și laudabil.

Ca reprezentant al acestei regiuni, am o și mai mare satisfacție în legătură cu Rețeaua Universitară internațională creată de Comitetul Spaniol, a cărei obiective practice și metode promit un ajutor real pentru țările noastre distruse de comunism.

Forumul Universitar de la Budapesta completează într-un mod fericit lucrările la nivel înalt ale Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), și prin modul deschis de abordare, prin plusul creat de lipsa de prejudecăți și politică poate să ajute la transformarea democratică a țărilor central - și est-europene, pornită o dată cu schimbările din '89, la reclădirea, consolidarea treptată a vieții noastre sociale și economice.

* * *

În cadrul temei Forumului de astăzi - Dimensiunea Umană - problema minorităților și libertatea confesională ocupă un loc important.

România este țara în care una dintre cele mai mari obstacole în calea dezvoltării democratice și stabilității sociale, respectiv unul dintre cei mai importanți factori, este problema drepturilor minoritare, de care se leagă strâns problemele cultelor și bisericilor minorităților, alcătuite în principal din membrii

minorităților etnice. Circa trei milioane de cetățeni maghiari, germani, ucrainieni, slovaci, țigani etc. trăiesc într-o dublă stare de minoritate, și fără garantarea drepturilor lor umane și minoritare democratizarea reală a României, ca și crearea stabilității societății din România, este de neconceput.

În 1989 am fost pastorul reformat maghiar al Timișoarei, preotul acelei biserici, din a cărei rezistență dărză a sărit scânteia revoluției din România. În acest oraș multinațional și cu multe religii trăiesc laolaltă în jur de zece etnii și tot atâtea culte. Unul dintre motivele reușitei revoltei de la Timișoara a fost tocmai colaborarea acestor naționalități și culte. Față de aceasta, unul dintre pilonii de bază ai dictaturii ceaușiste a fost divizarea națiunii și a naționalităților, ideologia naționalismului comunist. Nu este întâmplător deci faptul că schimbările din România au început sub semnul colaborării etnice și religioase, realizate în jurul unei biserici minoritare. Tot așa - că o continuare a moștenirii durabile a lui Ceaușescu - nu este întâmplător nici faptul că, în perioada postdecembristă, puterea română în reinstaurare frânează transformările democratice prin ațâțarea naționalismului și prin politica de îngrădire a drepturilor omului și a libertăților generale, prin aceste metode își conservă dominația în societatea pseudodemocratică numită foarte plastic "democraură".

Strivirea drepturilor omului și politica română antiminoritară au avut ca înfățișări cutremurătoare ciocnirile interetnice din martie 1990 de la Târgu Mures, respectiv mineriada din iunie 1990 de la București. În nici unul dintre aceste cazuri puterea neocomunistă nu a pregetat să folosească violența, respectiv să provoace violență, când și-a văzut periclitată propria ei dominație. Cu vicleana înăbușire în sânge a mișcărilor maghiarilor care și-au revendicat drepturile, și a tineretului bucureștean care protesta împotriva puterii comuniste, regimul Iliescu în mod drastic a definit și a limitat pentru ani îndelungați, pentru o bună bucată de vreme spațiul vital al drepturilor civile și minoritare, nelăsând nici un dubiu în privința acordării foarte limitate a libertății poporului României.

* * *

În opinia distinsului scriitor român din București Octavian Paler, în România în prezent se derulează "organizarea neînțelegerii". Ca exemplu el aduce chiar organizarea

mineriadelor din București și a conflictelor etnice suspecte. Crearea centrală de diversiuni și terorismul statal, prin mijloacele divizării și ale înspăimântării sustrage atenția de la problemele reale ale țării și domină în continuare masele populare române. Toate acestea - completându-se cu haosul economic de după schimbări - are ca scop compromiterea totală a democrației și servește ca bază pentru tendințele vădit dictatorice ale partidelor extremist-naționaliste. De exemplu, conducătorul unui asemenea partid, senatorul C.V. Tudor solicită în mod expres introducerea dictaturii, ca aceasta "să facă ordine" în țară. Și dovadă că acesta nu este numai obsesia naționaliștilor extremiști, Partidul Unității Naționale Române, care propagă ideologia antimaghiarismului, nu demult a fost cooptat în guvernul român. Președintele acestui partid este primarul ultranaționalist Gheorghe Funar, care în scurt timp a transformat Clujul în câmpul de luptă al învrăjbirii etnice și a creerii tensiunilor artificiale; acest politician dement, care în orașul lui a instaurat dictatura personală și le-a solicitat maghiarilor nemulțumiți să părăsească țara. Ultima dată a pus în vedere ocuparea militară a Budapestei și transformarea acestuia în "provincie românească", în cazul în care maghiarii "nu se astâmpără".

Trebuie subliniat în mod special că această ațâțare la scară națională este promovată de președintele unui partid care este în componența guvernului. În schimb guvernul român niciodată nu s-a delimitat de declarațiile aberante ale liderului partidului component. Acest lucru nici nu era de așteptat, căci nu demult chiar președintele Partidului Democrației Sociale din România, președintele partidului majoritar de guvernământ, domnul Oliviu Gherman a inițiat un atac vehement împotriva etniei maghiare, chemând toate partidele române la unire națională împotriva UDMR.

Secretarul de stat de la Ministerul Apărării, domnul Mircea Pașcu a mers și mai departe când nu demult într-o declarație amenințătoare a pus în vedere o eventuală acțiune militară a armatei române împotriva minorităților.

Tot în acest domeniu se încadrează raportul anual al Serviciului Român de Informații, înaintat parlamentului în luna trecută, care declară aspirațiile legitime - democratice - de autonomie ale maghiarimii din Transilvania drept "periculoase"

pentru țară și pentru națiunea română, "anticonstituționale", activitate de urmărit de către serviciul secret.

* * *

Cursul politic oficial și extremist-antiminoritar care acaparează toată societatea românească poate fi ilustrat cu nemnumerate exemple. Făcând abstracție de la detalii, mă limitez să atrag atenția asupra noii legi a învățământului, care prin caracterul său antidemocratic și discriminatoriu întrece și legea care se leagă de numele lui Ceaușescu.

Împotriva proiectului de lege adoptat de camera inferioară a parlamentului român maghiarimea din România a protestat cu cca. jumătate de milioane de semnături, deoarece adoptarea acestei legi ar periclita păstrarea identității sale naționale.

Proiectul de lege în cauză este nefast pentru învățământul universitar în limba maternă, deoarece interzice folosirea limbii de predare minoritare în toate secțiile, cu excepția facultăților pedagogice.

Pentru o mai bună înțelegere a situației trebuie știut că la Cluj s-a înființat o universitate maghiară încă în 1580. Succesorul de drept al acestei instituții, Universitatea Bolyai a fost desființată, respectiv contopită cu universitatea locală română de către Nicolae Ceaușescu în 1959. În ultimele decenii secția maghiară a unificatei Universități Babeș-Bolyai a fost treptat redusă - ceea ce a însemnat subminarea aspectului științific maghiar din România și atrofierea intelectualității maghiare.

Continuarea politicii de asimilare și omogenizare al lui Ceaușescu astăzi este încercată de către primarul Funar, într-o asemenea măsură, încât el vrea să schimbe și denumirea pe jumătate maghiară a universității în denumirea Dacia Superior - în concordanță cu tradițiile istorice ale naționalismului românesc.

În ultimii ani pacea universității clujene este afectată de amestecurile violente ale primarului Funar în viața instituției și de încercările lui de învrăjbire. Rectorul Andrei Marga și conducătorii universitari, care urmăresc tradițiile progresiste transilvane de conviețuire interetnică până în ziua de astăzi, au făcut față cu succes repetatelor diversiuni naționaliste.

Rectorul român al universității nu este singurul care vede clar ce stă în spatele politicii funariene. Nu demult Alianța Civică

și Asociația pentru Dialog Interetnic din Cluj, respectiv liderii acestora, în primul rând doamna Doina Cornea și domnul Octavian Buracu și-au ridicat glasul pentru maghiarii jigniți în demnitatea lor umană elementară.

Octavian Buracu, activistul devotat al reconcilierii etnice constată într-una din Protestele sale: "În România drepturile elementare ale omului, inclusiv drepturile minorităților sunt călcate în picioare consecvent și fără nici o ezitare."

Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului (LADO) a comunicat nu demult înaltului comisar din Varșovia al CSCE următoarele: "În ultimii ani minoritatea națională maghiară trebuie să suporte o presiune din ce în ce mai mare din partea autorităților locale, și aceste abuzuri sunt încurajate și de către conducerea centrală". Președintele ligii, domnul Nicolae Ștefănescu-Drăgănești într-una din interviurile sale afirmă: "Se produce o anumită eliminare dirijată a unguirilor din diferitele structuri de administrație și de la alte nivele."

În aceste zile domnul Corneliu Coposu, mult respectatul președintele al Partidului Național Țărănesc Creștin-Democrat a caracterizat situația din România în felul următor: "În România ar fi lipsit de sens să vorbim despre democrație. Este un regim dictatorial, mai bine zis autocrație."

Prin aceste opinii competente se poate înregistra ca și "meritul" "politicii demonstrative de vitrină" părerea recentă a președintelui Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, a domnului Miguel Angel Martinez, cum că : România ar putea deveni chiar "exemplul" internațional al rezolvării problemei minorităților.

Aprecierea făcută cu bună credință de către președinte este contrazisă de practica cotidiană a "naționalismului feroce" din România, care nu numai că face zile fripte minoritarilor tratați ca cetățeni de rangul al doilea, dar reprezintă și obstacolul major în normalizarea relațiilor interstatale româno-maghiare.

Acestui tip de politică național-comunistă și de diversiune cad pradă nu numai comunitățile naționale minoritare, ci însăși națiunea română. Este evident că național-comuniștii români, încercând să se mențină la putere, prin sacrificarea democrației subordonează politicii lor de restaurare și interesele fundamentale ale propriului lor popor. Asa cum într-una din recente Declarații ale Uniunii Democratice Maghiare din

România este subliniat: tensiunile etnice alimentate de către preşedintele Iliescu, de către guvernul român şi de către unele partide extremist-naţionaliste sunt contrare cu interesele cetăţenilor României, totodată au un caracter destabilizator şi îngreunează integrarea europeană a României.

Drepturile minorităţilor constituie evident parte organică a drepturilor omului şi a libertăţii. Prezentarea minorităţilor care luptă pentru drepturile lor ca şi "inamici" şi "factori destabilizatori" nu este altceva decât o practică politică propagandistică şi o manipulare care are ca scop privarea lor de drepturi în continuare.

Prima epocă a luptei pentru drepturile fundamentale ale omului, începută în 1975, trebuie să fie urmată - în spiritul Helsinki - de o a doua perioadă, care ar scoate în prim-planul politicii internaţionale problema drepturilor minorităţilor.

Neîndoielnic, din 1989 încoace, ca şi reacţie la naţionalismele est-europene reînviată în această perioadă, s-a făcut un progres important în sfera drepturilor minorităţilor. Cu toate acestea, în Occidentul dezvoltat şi în politica marilor puteri încă bânuie trecutul: nedumerirea faţă de minorităţi şi greşita percepţie a problemei naţionale. Ca exemplu în acest sens se poate aminti politica fundamental greşită a Occidentului în legătură cu Iugoslavia şi neputinţa lui faţă de popoarele şi problemele fostei Uniuni Sovietice.

Iniţiativa internaţională universitară, care se încadrează în procesul CSCE, şi care reprezintă o apropiere şi o strategie absolut nouă pentru căutarea corectă a rezolvărilor, poate însemna o deschidere către rezolvarea problemelor regiunii noastre. Cred totuşi că este nevoie de ceva mult mai mult decât o deschidere: este nevoie de o adevărată şi profundă schimbare în politica organizaţiilor europene - mai ales în ceea ce priveşte problematica drepturilor minorităţilor.

Budapesta, 8 decembrie 1994

A CINCEA ANIVERSARE

A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIŞOARA 1989

În spiritul Timişoarei

Apropiindu-se ceea de-a cincea aniversare a revoltei populare din 1989 din Timişoara, mă preocupă învăţămintele de ordin etnic ale evenimentelor de odinioară. Sunt convins că Timişoara poate reprezenta un model şi un punct de plecare teoretic şi spiritual al dialogului interetnic, ce caută înţelegerea reciprocă şi are ca scop reconcilierea naţională.

Cu această ocazie doresc să formulez mesajul exemplar al începuturilor timişorene în trei ipostaze, străduindu-mă totodată să clarific neînţelegerile şi concepţiile greşite ce s-au intensificat în urma regresului înregistrat de atunci.

1. În decembrie 1989 puterea, simţindu-şi sfârşitul şi purtând teama căderii, în mod premeditat, cu mare profesionalism şi folosindu-se de întreg arsenalul propagandei de stat, a răspândit zvonul ce a creat panică în întreaga ţară că „vin ungurii”, că Timişoara şi întreaga ţară este ameninţată de pericolul „maghiar”.

Propaganda falsă, ce după căderea dictatorului s-a întrerupt pentru un scurt timp, câştigă teren de atunci, ba chiar - în formă evidentă sau mascată - s-a ridicat de-a dreptul la nivelul politicii de stat. Stăpânii noştri cei vechi şi noi, împreună cu acoliţii lor naţional-extremişti, în interesul lor de a distrage atenţia şi pentru a-şi păstra poziţiile la putere, afirmă şi sugerează prin toate mijloacele şi modalităţile posibile maselor româneşti, că există „pericol maghiar”, că minoritatea maghiară şi „Budapesta” din spatele ei sunt cauza tuturor relelor.

Timişoara, încă cu cinci ani în urmă, a dezminţit în mod univoc această propagandă comunistă antimaghiară, premeditat înşelătoare. Minciunii născocite pentru inducerea noastră în

eroare și atățarea unuia împotriva celuilalt, care din prima clipă a fost demascată, nu-i putem răspunde nici azi altceva decât la aceea vreme : nu românii și maghiarii și nu poporul român și poporul maghiar au de-a face unul cu celălalt, în schimb atât românii cât și maghiarii trebuie să se unească împotriva dușmanului comun: național-comuniștii, care pe de-o parte ruinează țara, iar pe de altă parte suprimă minoritatea maghiară. Ei sunt adevărații noștri dușmani - și acest lucru ni l-a demonstrat exemplul Timișorii din decembrie 1989, când toate națiile și confesiunile, și-au unit forțele, au înfruntat tirania. Nici o propagandă n-a reușit în nici un fel să rupă unitatea lor.

2. În al doilea rând, trebuie să stea în atenția noastră acea unitate și solidaritate frățască a bisericilor și confesiunilor din Timișoara, care le-a caracterizat în acele momente, ca și acum. Azi, când politica de dezbinare la nivel național produce „succese” dubioase pe tărâmul relațiilor ecumenice și inter-confesionale, când tensiunile sociale și etnice întreținute în mod artificial, umbresc relațiile dintre Biserica Ortodoxă - declarată în mod unilateral, ca fiind biserică națională - și bisericile minoritare. În aceste condiții - în general - nefavorabile, bisericile și confesiunile creștine timișorene stau umăr la umăr și în continuare. În numele aceluiași crez comun, și totodată asumându-și fără echivoc menirea lor socială, duc mai departe moștenirea dătătoare de perspectivă a anului 1989.

Desigur, ar fi riscant să idealizăm legăturile interconfesionale oficiale din 1989. În ciuda colaborării ecumenice de câteva decenii, în situația accentuării crizei, puterea comunistă a reușit și atunci să tulbure în mod vremelnic relațiile noastre - în esență - armonioase. Dar n-a reușit-o, decât pe o perioadă scurtă! Căci timișorenii treziți la adevăr și conștiință, la credință și cuget, s-au regăsit în mod miraculos tocmai în jurul clădirii unei mici biserici desemnată de regim ca un pretext al urii, reunind prin spontaneitatea ecumenismului revoltei populare, bisericile manipulate de putere.

Sub cerul liber al Bunului Dumnezeu, poporul Timișorii, într-adevăr fără nici o deosebire confesională, a îngenunchiat împreună, rostind Tatăl Nostru, fiecare pe limba lui, după crezul lui, mărturisind dezrobit de frică: Există Dumnezeu. În Ajunul

Crăciunului, Domnul nostru mântuitor a destrămat odată cu caderea Zidului Berlinez într-o clipire zidurile despărțitoare dintre noi, pentru ca popoarele și confesiunile înstrăinate și dezbinare să se regăsească. Să nu dea Domnul, ca puternicii zilelor noastre să poată construi din nou ziduri de netrecut în loc de drumuri, care ne conduc pe unii către alții.

3. Al treilea mesaj al Timișorii se leagă organic de cele amintite anterior, dar în același timp depășește limitele situației noastre autohtone, și totodată orizontul relațiilor noastre etnice și confesionale.

În 1989 aveam de spart „zidul tăcerii”, aveam de rost și am izbutit să rostim - acele cuvinte și adevăruri, care timp de decenii lungi ne-au fost interzise.

În înțelesul de azi și în sensul specific minoritar-etnic, acest exemplu și învățământ înseamnă următoarele:

Lucrurile trebuie spuse pe față, problemelor trebuie să le spunem pe nume. Nu ne putem aștepta la nici o schimbare și îmbunătățire până nu procedăm astfel.

E nevoie deci de curajul exprimării, de asumarea riscului, de a spune adevărul și chiar al eventualelor greșeli.

Pe vremea comunismului problemele minoritare au fost considerate subiecte tabu. În ultima perioadă problema minoritară a fost declarată de Ceaușescu „definitiv rezolvată”, ba chiar până la urmă noi, maghiarii am fost pomeniți - dacă am fost - ca „români de origine maghiară”.

Situația este asemănătoare și în zilele de azi. Președintele Iliescu consideră situația minoritară din România ca cea mai bună posibilă pe plan european. Puterea aproape că nici nu vrea să ia cunoștință de pretențiile noastre legitime și se delimitează la simpla ridicare a problemelor noastre, ori trece peste ele cu vorbe goale, fără conținut. În anumite cazuri nu se sfiește să facă gesturi de intimidare sau chiar amenințătoare.

Această situație este intolerabilă. Aspirațiile noastre minoritar-comunitare legitime și democratice nu pot fi trecute sub tăcere, nici intenționat greșit înțelese, nici oprite. Dialogul înseamnă să ne ascultăm reciproc fără idei preconcepute și rele intenții. Problema autonomiei nu trebuie nici „blestemată” și

nici dată pe mâna SRI-lui, ci trebuie să constituie subiectul unui dialog politic, tratată după regulile polemicii politice democratice.

Repet: grijilor, problemelor, necazurilor trebuie să le spunem pe nume. După cum scrie Illyés Gyula: „Să zici necazului pe nume înseamnă să-l rezolvi.”

În consecință, trebuie să se vorbească despre toate cele dorite de transformările revoluționare din România începute la Timișoara.

Trebuie să ne ocupăm de toate acele sfidări sociale cu care transformările epocale ne-au pus față-n față.

Situația noastră și implicit relațiile minoritare din Transilvania ce se deteriorează de zeci de ani, trebuie să se privească ca o problemă istorico-politică, a cărei rezolvare nu se poate găsi decât pe calea dialogului sincer, a cooperării politice constructive, printr-o alianță socială comună.

9 decembrie 1994

Cuvântul de deschidere al episcopului Tőkés László rostit la conferința internațională organizată la Timișoara în perioada 13-15 decembrie 1994 cu titlul: Europa Centrală și de Est după 1989.

Răpirea și „curățirea” revoluției române

În organizarea Eparhiei Reformate de pe lângă Piatra Craiului, sub patronajul lui Doina Cornea, Pozsgay Imre și Hans-Dietrich Genscher, în zilele de 13-15 decembrie a avut loc la Timișoara o conferință internațională a cărei reflectare în presa de limbă română și îndeosebi comunicările care se referă la persoana mea mă determină să reproduc rândurile scrisorii Mitropolitului Banatului, Dr. Nicolae Corneanu: „Regret mult campania de denigrare căreia îi sunteți victimă în aceste momente. Cum bine cunoașteți, nu sunteți singurul. Din păcate a devenit regulă încercarea de intimidare sau chiar demolare, a oricărei persoane necomformiste” - scrie Preasfinția Sa.

Cu această ocazie se pare că în acțiunea rău intenționată și în privința informațiilor neadevărate și interpretărilor discutabile, în frunte se situează ziarul bucureștean Ziua.

De la bun început, în articolul premergător din 12 decembrie dă loc unui atac dur de origine dubioasă „Liderii luptătorilor din decembrie îl demolează pe László Tőkés” se intitulă articolul îndreptat împotriva conferinței din Timișoara și a persoanei mele. Problema este însă că identitatea organizației revoluționare semnată a „comunicatului de protest” este cel puțin dubioasă. Cel puțin, conducătorii principalelor asociații revoluționare al orașului martir de frunte Timișoara, ca de exemplu Dr. Drăgoi Mihai, președintele Asociației 17 Decembrie și Vasi Călin Vasile, președintele ALTAR nici măcar nu au auzit de așa-zisul Consiliu Consultativ al Luptătorilor din Orașele Martir ale Revoluției Române.

În numărul din 16 decembrie al ziarului Ziua, căutând să-și mărească propria importanță, comunică faptul că „Tókéş László atacă violent ziarul Ziua”. Tot acolo și în numărul din 19 decembrie se poate citi neadevărul că la conferința noastră „am vorbit exclusiv în limba maghiară”. Dezinformarea consecventă este încoronată de două minciuni sfruntate, potrivit cărora eu aș fi recunoscut că aș fi fost agentul Securității și, numindu-l pe primarul Viorel Oancea escroc, i-aș fi spus „Dă-l dracului de escroc”.

Așa cum rezultă din aceste exemple, „demolarea lui Tókéş László” nu este țelul liderilor organizațiilor fantomă revoluționare, ci mai degrabă a însuși ziarului Ziua. De aceea citează cu satisfacție protestele incriminate ale organizației revoluționare fantomă, care urmărește să-mi aplice o lovitură decisivă cu acuzații inventate, imposibile, atunci când declară că prin organizarea conferinței din Timișoara am avut intenția „de a mă erija în unicul revoluționar al țării”, astfel, ne jignește grav atât pe noi, cât și memoria martirilor”.

Citind însă peste câteva zile mesajul către Timișoara al președintelui Iliescu, se pare că rândurile citate nu reflectă părerea organizației menționate și nici a ziarului, ci mai mult a puterii. Deoarece Iliescu, chiar dacă nu menționează nume, formulează același lucru, respectiv că „nici o persoană și nici un grup nu are dreptul să-și însușească revoluția română, pentru că aceasta ar echivala cu disprețuirea martirilor și a ansamblului societății, care s-a atașat fără reținere revoluției din decembrie 1989”: (Citat din revista de presă a președinției UDMR-ului).

Articolul denigrator din 21 decembrie al ziarului Tinerama își însușește de asemenea acest gând, constatând cu satisfacție că până la urmă nu mi-a reușit încercarea din Timișoara „de a mă erija în unicul revoluționar al țării”.

Într-una din declarațiile sale aniversare Iliescu a mai făcut și afirmația că unii - chipurile - vor să fure și să monopolizeze revoluția română.

Cazurile înșirate ne aduc aminte de situația când hoțul strigă „hoții!”. Aceasta, deoarece cine ar putea fi mai degrabă acuzat de însușirea revoluției române, dacă nu tocmai acea putere condusă de Iliescu, care chiar și după cinci ani își bate joc cu

unism de sacrificiul revoluționarilor de odinioară? Iar jurnaliștii de la Ziua și Tinerama oare de cine ar trebui să se teamă pentru „memoria martirilor”, dacă nu tocmai de acel regim, care lasă să fugă pe ucigașii celor circa o mie cinci sute de eroi și victime mai sus laudate, călcând cu pași siguri în direcția restaurației comuniste?!

Insușirea și răpirea revoluției române este o realitate permanentă - numai că nu din partea acelora de care se teme Iliescu și organizațiile fantomă pretins revoluționare. Adevărații tăpșai sunt aceia care au legat revoluția de atunci la căruța politicii lor de autosalvare și restaurație, și cu o demagogie rară, apărând în culorile „revoluției naționale”, încearcă să stăvilească, reconcilierea socială, dezvoltarea și democrația.

Istoria celor cinci ani scurși nu este altceva decât istoria răpirii revoluției. Acest proces bine planificat de la centru constituie parte integrantă a tendinței marcante de a se contesta partea de contribuție a maghiarimii în revoluție, să-i fie marginalizat rolul, sau chiar de a fi prezentat într-o culoare dușmănoasă prezența sa. Constituie un exemplu hărțuirea și condamnarea revoluționarilor din secuime - de la Dealu și Zetea - în contrast izbitor cu achitarea securiștilor și funcționarilor de partid contrarevoluționari.

Atacurile antimaghiare ce se repetă în perioada fiecărei aniversări din decembrie urmăresc același scop, îndeosebi josniciile tot mai dure, ce contestă rolul revoluționar al persoanei mele și a comunității reformate maghiare din Timișoara.

Cum ar putea fi ceva bun în România, dacă are ceva comun cu maghiarii? - ne punem întrebarea mergând pe modul de gândire al național-comuniștilor români. Gândește asemănător și ziaristul de la Dimineața, potrivit căruia „odiosul popă Tókéş „prin înscenarea din Timișoara „a săvârșit un atac împotriva suveranității României”.

Deci, în spatele răpirii revoluției și „purificării etnice” a acestora se găsesc aceste optici și porniri. În consecință, să trăiască Iliescu, Marele Revoluționar Național!

Oradea, 27 decembrie 1994

ȘEDINȚA CONSILIULUI DEPUTAȚILOR UNIUNII DEMOCRATE MAGHIARE DIN ROMÂNIA

Miercurea Ciuc, 7-8 aprilie 1995

Propunere de hotărâre cu privire la începerea dialogului româno-maghiar din țară

Masa rotundă româno-maghiară din februarie de la Atlanta a prevăzut într-un protocol comun ca dialogul început acolo să fie continuat acasă. Rangul și funcția guvernamentală sau de partid a personalităților politice române care au fost părți la această înțelegere poate fi văzută ca o garanție privitoare la faptul că partenerii nostri români au luat în serios și vor într-adevăr continuarea dialogului. În ceea ce privește sinceritatea intențiilor UDMR, aceasta nici nu poate fi pusă la îndoială, deoarece deja de ani de zile - începând cu congresul de la Târgu Mureș - solicită organizarea unei mese rotunde reprezentative româno-maghiare, în vederea rezolvării liniștitoare, pe bază de acord, a situației comunității noastre maghiare din România, respectiv a problemei minorităților.

Dacă Puterea nu a ezitat să folosească în favoarea sa întâlnirea de la Atlanta și nu se jenează să se prezinte ca adeptul devotat al deschiderii și al dialogului, să nu lăsăm nici noi neexploată această eventuală posibilitate, și să urgentăm cu perseverență începerea dialogului româno-maghiar, în baza listei de probleme întocmită la Atlanta. Să cerem delegației române de la Atlanta să-și respecte cuvântul dat, și organele, forurile și funcționarii UDMR să solicite sistematic, cu o frecvență relativ ridicată dialogul, până când partea română își îndeplinește în final obligațiile asumate la Atlanta legate de această temă.

Ca și guvernul ungar în problema tratatului de bază, în domeniul nostru și noi, UDMR trebuie să dovedim că nu de noi depinde, nu din cauza noastră întârzie sau chiar eșuează normalizarea legăturilor maghiaro-române și rezolvarea problemelor minorității maghiare. Noi am dori să rezolvăm aceste probleme în mod european, și nu noi suntem de vină pentru faptul că realizarea în mod repetat capătă caracter balcanic.

Miercurea Ciuc, 8 aprilie 1995

În data de 7-8 aprilie 1995 Consiliul Reprezentanților Unionali (CRU) ai Uniunii Democratice Maghiare din România s-a întrunit la Miercurea Ciuc. Cu această ocazie episcopul Tókes László a urgentat începerea instituționalizată a dialogului dintre români și maghiarii din România, dialog care a fost prevăzut la Atlanta. Propunerea lui a fost inclusă într-o hotărâre de către sedința CRU.

La moartea lui Octavian Buracu

“Nu știți că voi sunteți templul lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?” (1 Cor. 3,16)

Apartine de a dreptul domeniului absurdului, faptul că la aproximativ cinci ani după primarul revoluționar Octavian Buracu, în fruntea Clujului stă un om ca Gheorghe Funar. Această stare de lucruri adâncește în continuare doliul nostru, care ne determină totodată ca, lângă mormântul lui Octavian Buracu, să manifestăm o hotărâre și mai mare împotriva șovinismului naționalist-extremist ce distruge sufletele și agravează situația noastră. În condițiile restaurației comuniste, statura lui Octavian Buracu se înalță în fața noastră în esența sa aproape neegalată. Cu moartea sa, deplângem un adevărat român, care a dobândit recunoștința noastră fără rezerve, a tuturor, tocmai prin lipsa de subiectivism față de alte popoare și solidaritatea sa activă cu minoritățile din țară.

În durerea pe care o resimt la moartea tragic de prematură a lui Octavian Buracu, mi-au revenit în minte învățămintele din Întîia Epistolă către Corinteni ale apostolului Pavel, care glăsuiește: “Nu știți că voi sunteți templul lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?” (1 Cor. 3,16).

În Evangheliar Isus vorbește de “templul trupului său” (Ioan 2,21). Tot despre aceasta vorbește citatul din Întîia Epistolă către Corinteni - deja cu valabilitate și în înțeles general.

Reflectând la această imagine biblică metaforică asupra vieții și persoanei lui Octavian Buracu, putem afirma cu curaj că El, în felul lui propriu, potrivit particularităților personalității și omeniei sale de excepție, a fost într-adevăr “templul lui Dumnezeu”. “Dar nu v-ați dat seama?”

Pe “altarul” acestui templu, Octavian Buracu purta în inima sa focul sfânt al sacrificiului lui Hristos. Mulțumită credinței

sale, abnegației rezultate din originea și convingerile sale creștine, în urma schimbărilor din 1989 și-a sacrificat întreaga viață cauzei reconcilierii dintre popoarele ațâțate unul împotriva celuilalt. Asociația pentru Dialog Interetnic, pe care a fondat-o, a cărei președinte a fost până la deces, a servit în mod exemplar acest scop, cu o puritate morală inatacabilă.

În templul propriei sale vieți, Octavian Buracu a servit pe altarul personal astfel de valori rare, care, în perioada de tranziție tulbure ce a urmat după comunism, lipsită de Dumnezeu și umanism, în societatea bulversată a scării noastre de valori răsturnate nu proclamă numai statura sa umană împodobită cu trăsături evanghelice, ci totodată au o importanță determinantă și în raport de renașterea social-morală, a împăcării naționale româno-maghiare.

Octavian Buracu era caracterizat printr-o indestructibilă dragoste de adevăr. Nici un interes național român unilateral nu l-a împiedicat să recunoască doleanțele și cererile justificate ale minorităților naționale din România și să le susțină pe acestea.

Abnegația față de națiunea română și patriotismul său s-au împerecheat necontradictoriu cu respectul față de oameni de altă naționalitate. Credința sa ortodoxă nu l-a împiedicat în a lua apărarea religiilor minoritare.

A dat dovadă de curaj moral și politic de excepție, atunci când, înotând contra curentului, suportând și stigmatul - nemeritat - infamant, al “trădării de neam”, a exprimat neînfricat adevărul, având curajul nu numai de a-l spune, dar și de a acționa în spiritul acestui adevăr.

Solidaritatea cu maghiarimea din România supusă asediului neîntrerupt a propagandei neînfrânate de ațâțare și poziția adoptată de susținere a egalității în drepturi pentru minorități, îl așează, pe drept cuvânt, pe Octavian Buracu alături de Mocsáry Lajos, marele apărător al minorităților din Ungaria din secolul trecut.

“Templul trupului” lui Octavian Buracu a fost distrus de moarte. Credem însă în cuvintele lui Hristos, care a spus: “Dărâmați templul acesta și în trei zile îl voi ridica” (Ioan 2,19).

Cine a servit și reprezentat valori veșnice - potrivit promisiunii Domnului nostru Hristos - este în așteptarea vieții veșnice.

Oradea, 5 septembrie 1995

INIȚIATIVĂ ALTERNATIVĂ DE RECONCILIERE ROMÂNNO-MAGHIARĂ

Scrisoare deschisă

*Domnului Ion Iliescu
președintele României
București*

*Domnului Árpád Göncz
președintele Republicii Ungare
Budapesta*

Stimate Domnule Președinte!

Cu ocazia întâlnirii lor avută în cadrul tratatelor șefilor de guvern din Europa Centrală la Varșovia de la începutul lunii octombrie, cei doi prim miniștri, Gyula Horn și Nicolae Văcăroiu au constatat reciproc că procesul de încheiere a tratatului de bază dintre cele două țări este în impas, astfel că, în viitorul apropiat nu este oportună programarea de noi tratative - însă, în contextul celor trei documente-proiect a părții române care vizează reconcilierea istorică româno-maghiară, s-ar putea forma eventual un for de specialitate de nivel înalt.

Având în vedere tratativele de reconciliere ce urmează să aibă loc, și condus de voința ca și comunitatea națională maghiară din România să-și găsească partea ei constructivă în procesul de normalizare a relațiilor interstatale româno-maghiare și în realizarea reconcilierii istorice - cu această ocazie Vă rog cu stimă, Domnule Președinte, ca în interesul unei bune desfășurări a tratatelor, folosindu-Vă autoritatea și influența deosebită să sprijiniți și să susțineți următoarea propunere alternativă de reconciliere.

În locul modelului de reconciliere franco-german părțile să ia ca etalon de urmat modelul italiano-austriac, respectiv cel al Tirolului de Sud, din următoarele considerente:

a/ Privind relațiile româno-maghiare modelul franco-german nu e chiar atât de relevant cum este cel al Tirolului de Sud. În timp ce acordul încheiat privind Alsacia-Lotharingia a fost menit să normalizeze relațiile interstatale împovărate de tradiționalul revanșism german și francez, miza relațiilor româno-maghiare nu sunt doar relațiile interstatale ci mai degrabă normalizarea situației comunității maghiare din România, așa cum s-a întâmplat în cazul germanilor din Tirolul de Sud.

b/ Impedimentele cele mai serioase în calea reconcilierii istorice româno-maghiare se pot regăsi în relațiile dintre români și comunitatea maghiară din România - în consecință, reconcilierea efectivă trebuie realizată nu atât între cele două state, cât în relația româno-maghiară din țară.

Conform celor de mai sus, singura cale, premisă și posibilitate a reconcilierii istorice româno-maghiare rămâne: asigurarea statutului de autonomie, a drepturilor individuale și a celor colective a comunității maghiare din România după modelul înțelegerii italiano-austriece bine consacrată. În cazul în care părțile, fiind conduse de voința sinceră a evoluției și a găsirii unor soluții liniștitoare pentru ambele părți ar urma această cale, în mod natural ar fi îndepărtate obstacolele din calea încheierii tratatului de bază interstatale care la rândul lui ar garanta o rezolvare definitivă și adevărată dorită și din punct de vedere juridic.

M-am simțit chemat în a face această propunere alternativă de reconciliere de încă un considerent presant. Fiind o comunitate care a contribuit la formarea istoriei și a statalității României, respectiv a Transilvaniei, o comunitate națională care - împreună cu comunitatea germană - a contribuit într-un mod și într-o măsură decisivă la dezvoltarea politică, culturală, economică - de civilizare - a statului și a regiunii: comunitatea maghiară nu vrea sub nici o formă să urmeze soarta tristă a germanilor din Alsacia. Noi am dori să fim cetățeni de încredere și o comunitate creatoare de valori al României - a acelei țări, la a cărei transformări radicale din 1989 am luat și noi parte activă - urmând calea integrării noastre sociale și nu a asimilării.

Stimate Domnule Președinte!

Uniunea Democrată Maghiară din România a optat încă la Congresul ei din 1991 de la Târgu Mureș, iar mai târziu la Congresul al III-lea din ianuarie 1993 pentru organizarea unor tratative bilaterale la masă rotundă româno-maghiare care ar fi avut menirea ca - pe baza înțelegerii "să rezolve, în sfârșit problemele noastre comune", și care totodată "ar putea fi o bază sigură a înțelegerii interstatale româno-maghiare și ar deveni un for definitor al reconcilierii generale româno-maghiare". Bisericile noastre creștine maghiare, împreună cu Uniunea Democrată Maghiară din România fac demersuri pentru realizarea unei astfel de reconcilieri și a unui astfel de pact național bilateral.

Vă rog, Domnule Președinte să meditați asupra propunerii mele alternative de reconciliere care are în vedere atât interesele române cât și cele maghiare și care, evitând impasul acțiunilor care ar compensa eșecul unor reconcilieri aparente și a încheierii tratatului de bază, oferă posibilitatea reală a unei reconcilieri istorice adevărate.

Oradea, 31 octombrie 1995

EXPUNERE

CU OCAZIA CELEI DE A ȘASEA ANIVERSĂRI A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989

Despre reconcilierea istorică româno-maghiară

În cursul celor cinci ani scurși de la 1989 inimile noastre au fost călitate de multe eșecuri și grele încercări pentru a suporta situația actuală aproape fără speranță. Am ajuns să vedem cu ochii noștri cum stăpânii vechi și noi ne fură revoluția. Sacrificiul tinerilor și eroilor noștri a ajuns să fie luat în batjocură, dreptatea pentru care am suferit a fost adusă de puterea care ține partea

criminalilor la banalitatea politicii de zi. Dictatura s-a îmbrăcat în hainele democrației. Spiritul Timișoarei și entuziasmul nostru s-a temperat.

Intențiile bune ale revoluționarilor și ale adevăraților adepți ai schimbării de regim și nenumăratele încercări din ultimii ani s-au soldat cu eșec. Inițiativele de reconciliere națională au avut aceeași soartă.

Toate acestea se datorează nu în ultimul rând aceluși om care, folosindu-se cu maximum de dibăcie comunistă de conjunctura revoluționară, a reușit să acapareze durabil puterea, și, abuzând de această putere acaparată prin jertfa altora, ca președinte al acestei țări, este cel care frânează transformările începute în 1989. Președintele Ion Iliescu a făcut nu demult o somptuoasă inițiativă de reconcilierea istorică româno-maghiară. Cunoscând evenimentele premergătoare și situația actuală, am avea toate motivele să nu luăm în serios această inițiativă, deoarece încrederea ce i s-a acordat acum 6 ani și credibilitatea ieftină obținută și așa au fost de a binelea pierdute.

Cu toate acestea, în circumstanțele actuale ale tensiunilor interetnice amplificate artificial prin metode ceaușiste și cunoscând pericolul acestora ar fi un lux să ignorăm chemarea la reconciliere a președintelui statului. În situația noastră critică și strâmtorată, lipsită de alternative reale, suntem obligați să ne folosim de orice posibilitate de dialog pentru a o depăși.

Acestea au fost considerentele care m-au îndemnat la formularea inițiativei mele alternative de reconciliere din scrisoarea deschisă din 31 octombrie anul curent: "Răscum-părând timpul, căci zilele sunt rele. De aceea nu fiți nepricepuți, ci înțelegeți care este voia Domnului." spune Apostolul Pavel (Ef. 5,16-17).

Am sentimentul că este voia lui Dumnezeu să nu ne istovim nici în aceste "zile rele", și să ne folosim de toate posibilitățile pentru demararea procesului reconcilierii naționale, opunând urii revărsate asupra noastră dragostea dătătoare de pace a Domnului, "armele dreptății de lovire și de apărare" (2 Cor, 6,7). În acest loc se întăresc în mine aceste sentimente, deoarece am sfânta convingere că Timișoara poate reprezenta un model și un punct de plecare teoretic și spiritual pentru un dialog

interetnic care caută înțelegerea reciprocă și își propune reconcilierea națională.

Aș dori să justific această încăpățânată și statornică dorință de reconciliere printr-un exemplu original transilvan, când, în cea de a doua jumătate a secolului trecut, în 1867, pactul austro-ungar încheiat s-a descotorosit de cele mai revoluționare idealuri ale anului 1848 ajungând la o înțelegere unilaterală în dauna și prin ocolirea celorlalte națiuni ale imperiului - printre care și cea română din Transilvania; în acele vremuri, deci, un bărbat, un renumit istoric din Transilvania, Kőváry László, fiind un convins adept al principiului autoguvernării minorităților naționale, în semn de protest, a abandonat politica pan-națională maghiară, și-a susținut neabătut acea convingere că singură posibilitate pentru înțelegere și reconciliere este, dacă "în Transilvania se practică politica dragostei".

Este un adevăr de necontestat că nimic nu-i mai străin spiritului secular de tolerantă din Transilvania decât exclusivismul statului național reprezentat de actuala putere politică română. La recenta vizită în Statele Unite, președintele Iliescu a afirmat în repetate rânduri că este adeptul tipului de stat francez național, centralizat asimilant. Nu este deci o întâmplare că într-un interviu televizat, noi, maghiarii din România, am fost asemuiți cu acei emigranți din Senegal, care, stabilindu-se în Paris, sunt considerați francezi.

Acest exclusivism național limitat ne oferă suficiente explicații pentru atitudinea manifestată de Cabinetul Prezidențial, personal de purtătorul de cuvânt al președintelui, Traian Chebeleu, față de inițiativa mea alternativă de reconciliere gândită după modelul Tirolului de Sud.

Însă Traian Chebeleu "a revărsat un incredibil potop de calomnii peste unul din episcopii Bisericii Reformate" - conchide domnul Markó Béla, președintele Uniunii Democrate Maghiare din România, punând pe drept întrebarea în scrisoarea deschisă adresată președintelui Iliescu: "Ne putem oare imagina că acest stil, aceste epitete vor contribui la reconcilierea româno-maghiară propusă de Dumneavoastră?... sau urmăresc oare tocmai menținerea tensiunilor?"

Dealtfel - direct sau indirect - calomnii asemănătoare sunt adresate de purtătorul de cuvânt al președintelui întregii

organizații UDMR, cu următoarele epitete și expresii: extremist, segregacionist, totalitar, hitlerist, stalinist, josnic, intolerantă, fundamentalism, răspândire de minciuni. În privința calificativelor nici colegul lui, purtătorul de cuvânt al Afacerilor Externe, domnul Mircea Geoană nu se lasă mai prejos.

Legat de această atitudine, în contextul chemării la reconciliere a domnului Iliescu, pe bună dreptate constată comunicatul Centrului de Studii Internaționale: "Spiritul apelului Președintelui României, Ion Iliescu, este contrar modelului invocat" și în continuare: "atitudinea autorităților române este contrară comunicatelor privitoare la intențiile de reconciliere"; doamna Doina Cornea califică drept demagogice propunerile prezidențiale care privesc "reconcilierea istorică".

Din remarcile și calificativele citate precum și din răspunsul purtătorului de cuvânt reiese evident că atât președintele Iliescu cât și atitudinea unilaterală și distructivă a puterii române actuale contrazic în mod flagrant orice intenție sinceră de reconciliere. Tonul calomniator, propagandistic care naște ură denotă că scrisoarea oficială a lui Traian Chebeleu nici n-a fost gândită ca un răspuns, ci ca o inducere în eroare în spirit naționalist a opiniei publice. Textul Cabinetului Prezidențial naște - în loc de "raționalism lucid", "pasiuni stupide", și folosește creării unei atmosfere antimaghiare și alimentării detestării între națiuni. Respingerea furioasă a inițiativei alternative de bună credință demonstrează în mod clar că nu este dispus la dialog, și nu este preocupat de opinia comunității maghiare din România - cu care ar trebui de fapt să se împace în realitate. În esență nu dorește să rezolve nimic, deoarece - așa cum afirmă purtătorul de cuvânt: "Situația persoanelor aparținând minorității maghiare din România nu este anormală decât prin aceea că nivelul de asigurare a drepturilor lor depășește semnificativ standardele europene și internaționale în materie...". În atitudinea repulsivă a Cabinetului Prezidențial reapare ideea fixă a dictatorului de odinioară, Nicolae Ceaușescu, conform căreia: "În România problema minorităților naționale este definitiv rezolvată"... Dacă însă poziția

oficială română în fond și în esență a rămas neschimbată, de ce oare avem nevoie de tratat de bază și de reconciliere?

În ultimă instanță trebuie să-i dăm dreptate doamnei Doinea Cornea, după părerea căreia chemarea la reconciliere a lui Iliescu "are scopul ascuns de a masca faptul că președintele nu dorește ca tratatul de bază să fie semnat", și în loc de un tratat cu putere legală oferă o propunere de reconciliere care nu asigură nici o garanție".

Președintele Partidului Liberal PL'93, domnul Horia Rusu este de aceeași părere: "Puterea oferă un substitute fără valoare juridică, care ar putea doar să creeze probleme noi în disputa legată de tratatul de bază". Doamna Smaranda Enache opinează că prin această propunere președintele Iliescu a vrut doar să-și refacă imaginea externă și fonată.

Avem toate indiciile că puterea politică română nici în momentul de față nu are voința politică de a înlătura obstacolele ce stau în fața reconcilierii, pentru rezolvarea acelor probleme care otrăvesc relațiile româno-maghiare.

Altfel cum am putea interpreta afirmația președintelui Iliescu susținută în propunerea de reconciliere din 30 august, conform căreia: "Situația minorității maghiare din România nu poate fi subiectul unor tratative cu nici o țară, nici chiar cu Ungaria". Apare din nou stafia vie a comunismului: în această afirmație se regăsește doctrina ceaușistă referitoare la minorități: "neamestecul în treburile interne ale țării."

Dealtfel, într-un studiu aprofundat Centrul de Studii Internaționale, prin colaboratorii săi Gabriel Andreescu, Valentin Stan și Renate Weber elucidează faptul că documentele în materie ale Consiliului de Securitate și Colaborare în Europa, al Uniunii Europene, ale Parlamentului Europei și ale Consiliului Europei fac ca poziția părții române, conform căreia problema minorităților este o problemă exclusiv internă a țărilor interesate să fie depășită, și în consecință aceste norme internaționale sunt obligatorii și pentru România care a pășit pe calea integrării. Din analiza propunerilor de reconciliere istorică româno-maghiare și a comunicatelor oficiale române în materie se poate deduce că în lipsa voinței politice necesare,

a receptivității și a dispoziției la dialog, posibilitățile și șansele reconcilierii sunt minime.

În rezolvarea gravelor probleme politice și situații de criză nu există decât o singură cale - contrară celor sugerate de atașamentul propunerii prezidențiale de modelul franco-german și de respingerea oricărei alte propuneri de către Cabinetul Președintelui.

Deasemenea nu sunt folositoare în găsirea unor soluții nici atitudinile doctrinar-principiale și conceptual-restrictive. Cum să interpretăm oare afirmațiile de genul acelor care susțin că reconcilierea este valabilă numai pentru relația dintre statul român și cel maghiar și nu poate să fie în nici o legătură cu situația comunității maghiare din România?! Conform acestei afirmații partea română exclude iritat și încăpățânat chiar și posibilitatea conform căreia comunitatea maghiară din România de 2 milioane de suflete să-și aibă un cuvânt de spus în evoluția relațiilor interstatale, și refuză indignat orice inițiativă de reconciliere venită din partea ei.

În ce domeniu se mai pot căuta soluții politice dacă concepțiile limitate și de rea credință confundă și pune semnul egalității între orice formă a autonomiei minoritare sau a drepturilor colective și separatismul teritorial, stigmatizând de la bun început pe oricine ca "extremist" și "antiromânesc" care gândește în aceste categorii.

După opinia Uniunii Democrate Maghiare din România, organizația reprezentativă a maghiarilor din România, pentru realizarea reconcilierii este nevoie absolută de receptivitate, de dialog fără idei preconceptuate, de luarea în considerare a tuturor posibilităților de normalizare și a alternativelor de rezolvare.

Conform acestora modelul franco-german propus de președintele Iliescu este doar unul dintre modelele posibile de urmat. Luând în considerare situația noastră specifică în cazul nostru se poate aplica mai degrabă modelul italo-austriac - deci cel al Tirolului de Sud. După opinia domnului Markó Béla, președintele Uniunii Democrate Maghiare din România, ar fi de dorit punerea la punct a unui model particular de

reconciliere româno-maghiar, deoarece "situațiile particulare" cer "soluții particulare".

Uniunea noastră este deschisă către toate modalitățile de soluționare.

Într-un interviu, ambasadorul Finlandei la Budapesta afirmă despre modelul finlandezo-suedez: "Acest model se bazează pe o largă autonomie, pe autoguvernare și pe asigurarea drepturilor garantate de stat". Luând în considerare avantajele și funcționalitatea lor, acestea garantează protecția eficientă a minorității maghiare și totodată integritatea teritorială și suveranitatea României. Prin aceasta s-ar înlătura ultimul obstacol din calea normalizării pașnice a relațiilor interstatuale româno-maghiare, din cauza căruia semnarea tratatului de bază bilateral a fost zădărnicită în primăvara acestui an.

"Trebuie analizate formele de autonomie în funcțiune din Europa" spune politologul Schöpflin György -, și folosindu-le, să se elaboreze statutul specific al comunității maghiare din România bazat pe consens. Cu privire la aceasta nu pot decât să repet cele cuprinse în scrisoarea mea deschisă adresată Președintelui Iliescu: "... singura cale, premisă și posibilitate a reconcilierii istorice româno-maghiare rămâne: asigurarea statutului de autonomie, a drepturilor individuale și a celor colective ale comunității maghiare din România. "Adevărata egalitate în drepturi a românilor și maghiarilor din România ar putea fi piatra de căpătâi a reconcilierii istorice dintre România și Ungaria" - afirmă Markó Béla.

Trebuie să găsim soluții care favorizează integrarea socială colectivă și nu asimilarea etnică. "Maghiarii din România nu vor nici să emigreze dar nici să fie asimilați, ci - ca secțiune cu drepturi colective a națiunii - caută o înțelegere regională cu populația română majoritară din Transilvania" - concluzionează Balogh Edgár.

Acordăm deci prioritate acelor modele, structuri de autonomie, tipuri de autoguvernare și soluții regionale europene care în conformitate cu normele generale ale democrației - subsidiaritate, decentralizare, regionalitate,

principiul autoguvernării, drepturi de grup ale minorităților - sunt în măsură să garanteze păstrarea identității noastre naționale și dăinuirea noastră pe pământul nostru natal.

Ne sunt cunoscute soluțiile bazate pe o largă autonomie a situației finlandezilor din Suedia, a germanilor din Italia, a francezilor, flamanilor și germanilor din Belgia. În Spania, prin modificări structurale în stat s-a reușit, într-un mod avantajos din punctul de vedere al suveranității statului, rezolvarea statutului minorităților însemnate numeric al catalanilor, bascilor, galezilor și statutul de sine stătător al regiunilor. În Elveția existența celor patru limbi de stat demonstrează viabilitatea structurii de stat bazată pe egalitate în drepturi a comunităților naționale componente ale statului.

După opinia fostului premier belgian Wilfried Martens, deputat în Parlamentul Europei, prin formarea autonomiilor "ispita segregacionismului" minorităților se reduce. Exemplele europene enumerate certifică ideea că teama puterii române de separatismul teritorial nu are un temei real în relația formelor de autonomie. După Martens: "față de suveranitate națională absolutizată numai suveranitatea restrânsă este singura care corespunde realității politice și economice a zilelor noastre".

Autonomia este un "acord" între majoritate și minoritate - afirmă Tabajdi Csaba.

Uniunea Democrată Maghiară din România a optat de ani de zile de repetate ori pentru organizarea unor tratative bilaterale la masă rotundă româno-maghiare care ar avea menirea ca - pe baza înțelegerii - "să rezolve, în sfârșit problemele noastre comune, și care totodată "ar putea fi o bază sigură a acordului interstatal româno-maghiar și ar deveni un for definitor al reconcilierii generale româno-maghiare".

Suntem conștienți că pe pământul lor natal comun românii și maghiarii nu se pot descurca unii fără ceilalți, unul în dauna celuilalt sau separați. Comunitatea noastră națională însă, ca o comunitate a celor cu depline drepturi cetățenești a României, se străduiește să facă un "acord" politic, și face această ofertă națiunii majoritare române - de fapt UDMR făcând această ofertă statului român - prin care, păstrând integritatea teritorială

a țării s-ar garanta deplina egalitate în drepturi a comunității maghiare cu națiunea română, drepturile ei individuale și colective-minoritare, în ultimă instanță deci, păstrarea identității naționale.

Acest "acord" pare a fi cea mai bună cale pe drumul reconcilierii istorice româno-maghiare, a securității, stabilității și păcii României și Ungariei.

Timișoara, 15. decembrie 1995.

Expunere rostită la ședința comemorativă organizată la Timișoara cu ocazia celei de-a șasea aniversări a evenimentelor revoluționare de la Timișoara din 1989. Ședința a fost deschisă de cuvântul comemorativ al Înalt Preasfinției Sale dr. Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului.

Scrisoare deschisă

*Domnului Ion Iliescu,
președintele României
București*

*Domnului Göncz Árpád
președintele Ungariei
Budapesta*

Stimate Domnule Președinte!

Salutând cu satisfacție comunicatele reprezentanților competenți ai Guvernelor României și Ungariei care informează despre apropierea reciprocă a înaltelor Părți Contractante privind demararea tratatului de bază bilateral și a reconcilierii istorice, anunțând continuarea tratativelor legate de aceste probleme în ianuarie al acestui an,

reamintind cu respect de inițiativa mea alternativă de reconciliere datată din 31 octombrie 1995, de propunerea

complementară în materie din 19 noiembrie anul trecut al domnului Markó Béla, președintele UDMR și de Comunicatul din 19 noiembrie 1995 al Consiliului Reprezentanților UDMR,

supunând totodată atenției Dumneavoastră lucrarea prezentată la 15 decembrie 1995 la Timișoara, privind reconcilierea româno-maghiară și concluziile politice ale acesteia, și având în vedere documentele privind reconcilierea înaintate de Dumneavoastră în luna septembrie al anului trecut, precum și proiectele de document cu caracter constructiv ale Părții maghiare recent înmânate,

Vă înaintez cu respect, atât Dumneavoastră, Domnule Președinte, cât și Ministerelor Afacerilor Externe ale României și Ungariei următoarea propunere complementară privind reconcilierea româno-maghiară:

1. Reconcilierea atât de mult dorită de ambele Părți nu poate fi rezumată doar la statul român și maghiar, ci ea trebuie să aibă loc înainte de toate între națiunea română și maghiară.

a) Conflictele dintre românii din România și maghiarii din Ungaria au mai degrabă un caracter ideologic și teoretic, în consecință, acestea nu pun în pericol securitatea celor două state sau stabilitatea regională. Apropierea lor se poate rezolva foarte ușor prin cunoașterea reciprocă. Cooperarea este posibilă, condițiile ei, în mare măsură sunt date.

b) Din calea reconcilierii istorice dintre statul român și statul maghiar s-a înlăturat principalul obstacol: problema frontierelor. În proiectul tratatului de bază bilateral Părțile au ajuns la înțelegere privind clauzele frontierelor.

c) Nenumăratele interese comune (economice, politice și de securitate), dar în primul rând interesul comun pentru integrarea europeană, determină statul român și cel maghiar, națiunea română și cea maghiară la reconcilierea istorică.

d) Principalul impediment al reconcilierii dintre cele două națiuni este situația nerezolvată a comunității minoritare maghiare din România, din care cauză a eșuat de fapt și încheierea tratatului de bază bilateral.

e) În cazul României și al Ungariei nu se poate aplica principiul reciprocității privind problematica minoritară în

discuție, deoarece pe de altă parte Republica Ungară a rezolvat prin lege situația propriilor minorități, ceea ce în cazul României nu s-a întâmplat: pe de altă parte, în ansamblu, minoritatea română din Ungaria este mulțumită cu propria-i situație și nu ridică pretenții de seamă.

În consecință, singura miză reală a reconcilierii naționale româno-maghiare este reconcilierea dintre națiunea română din România și comunitatea națională maghiară din România. Acesta ar fi singurul punct de plecare real al reconcilierii istorice româno-maghiare.

Problematica reconcilierii româno-maghiare diferă fundamental de modelul franco-german în acest punct. Controversele româno-maghiare - departe de revanșismul de stat franco-german și de dispute de frontieră legate de acesta - este în primul rând de natură minoritară. În consecință - în lipsa unor dispute de frontieră - rezolvarea conflictului istoric româno-maghiar este unul și același lucru cu rezolvarea situației minorității maghiare din România.

2. Analizând problema reconcilierii româno-maghiare din punct de vedere istoric se impune clarificarea următoarelor:

a) Dictatul de pace de la Trianon din 1920 este tot atât de ofensator pentru statul maghiar precum dictatul de la Viena din 1940 pentru statul român. Este deci întru totul neavenit gestul Dumneavoastră prin care propunerea de reconciliere istorică a fost făcută tocmai cu prilejul celei de-a 55-a aniversări a Dictatului de la Viena, cu referiri la așa numitele acte criminale istorice maghiare.

b) De asemenea, minoritatea maghiară din România este tot atât de afectată în prezent de opresiunea la nivel de stat a naționalismului român, cum au fost cândva românii ardeleni subiecții opresiunii maghiare. Prin urmare nu este just a aminti în mod unilateral doar suferințele românilor.

c) În al treilea rând, a enumera doar victimele române din timpul ocupației maghiare de patru ani din perioada 1940-1944, duce deasemenea la o viziune unilaterală, deoarece la scară istorică - dar și în cursul numai al acestui secol - maghiarimea a consemnat cel puțin atâtea victime ca și românii.

Luând toate la un loc este absolut evident că reconcilierea româno-maghiară trebuie să fie "istorică" nu atât prin

redezaptarea păcatelor trecutului, ci prin depășirea trecutului nefast. Este deci indiscutabil că poziția Dumneavoastră, care are ca punct de plecare ofensele politice unilaterale, este totalmente greșită. Modelul franco-german propus de Dumneavoastră confirmă și el dealtfel că reconcilierea națională reală dintre cele două Părți are ca punct de plecare trecerea peste insultele reciproce ale trecutului comun.

3. Din propunerea în discuție a reconcilierii româno-maghiare izvorăște în mod logic următoarea întrebare esențială: care este până la urmă partea "vătămată"? Astfel formulat și mai corect: care sunt de fapt subiectele politice ale reconcilierii istorice?

Din cele precedente reiese că:

a) Statul român și cel maghiar sunt gata să pună capăt disputei în problema frontierelor - și astfel să înlăture definitiv principalul obstacol al reconcilierii istorice dintre cele două națiuni.

b) Interesele de absolută prioritate de integrare euro-atlantică plasează România și Ungaria în mod natural pe poziții alăturate făcându-le interesate în reconciliere.

c) Prin voință comună disputele istorice înrădăcinate în trecut și bazate pe reproșuri dintre națiunea română și maghiară pot fi încheiate.

Având toate acestea în vedere, reconcilierea româno-maghiară se reduce la problema reconcilierii dintre românii din România și maghiarii din România. În consecință subiectele politice ale reconcilierii istorice româno-maghiare sunt înaintea de toate națiunea română și comunitatea maghiară din România.

Făcând referire la disputele interstatuale premergătoare de nivel înalt am putea afirma că drumul României spre Europa nu trece prin Budapesta, iar drumul Ungariei spre integrarea europeană nu trece prin București, ci - prin interdependențele lor istorice, politice și regionale - calea ambelor țări către Europa traversează Clujul.

4. Trebuie deci necondiționat admisă acea opinie a experților conform căreia: "Cuprinderea în tratate a problematicei minoritare ar fi în măsură ușurată dacă, sub forma unui contract social și politic global s-ar realiza reconcilierea și s-ar

instaura relații de parteneriat și între reprezentanții legitimi ai comunității maghiare din România și sfera politică română (Molnár Gusztáv-Bíró Gáspár: Propunerea română de reconciliere.)

Citându-l pe președintele Markó Béla am putea adăuga: "Acesta ar putea fi primul pas în realizarea modelului specific de reconciliere româno-maghiar" (vezi scrisoarea din 15 noiembrie adresată de Markó Béla președintelui Iliescu).

În acest sens specificul reconcilierii istorice româno-maghiare ar consta tocmai în realizarea unui contract de reconciliere și parteneriat între "sfera politică română" și reprezentanții legitimi ai comunității maghiare din România, contract care ulterior s-ar integra în documentele de reconciliere interstatale româno-maghiare.

În consecință Comunicatul Comun privind reconcilierea, primul document al pachetului de proiecte de reconciliere elaborat în urma propunerii înaintate de dumneavoastră în septembrie anul trecut și care a fost favorabil vizat și completat de Partea maghiară, ar stipula în mod univoc:

(paragraf unic)

"Reconcilierea dintre românii și maghiarii din România este considerată de Părți indispensabilă reconcilierii istorice româno-maghiare și pentru realizarea căreia părțile, prin voință comună, stimulează convocarea unei mese rotunde cu participarea reprezentanților românilor din România, precum și încheierea unui tratat între părțile participante".

Această înțelegere care ar urma să fie formulată în Comunicatul Comun - desigur - în mod și măsură adecvată ar fi reluată în toate documentele care vor sta la baza tratatelor și a reconcilierii, inclusiv a tratatului de bază româno-maghiar.

Prezenta inițiativă este în deplină concordanță cu scopurile reconcilierii, cu intențiile și interesele politice ale Părților române și maghiare și nu mai puțin cu repetatele inițiative ale UDMR în vederea organizării unei mese bilaterale româno-maghiare.

Are totodată avantajul că propune rezolvarea prin compromis a tratării problematicei comunității maghiare din România cu prioritate la nivel de politică internă, susținând însă totodată acea concepție internațional acceptată că problema

minorității nu poate constitui o problemă exclusivă de politică internă a niciunui stat.

Prezenta propunere are deasemenea în vedere mutația din ultimul timp în politica europeană și mondială în direcția drepturilor minoritare colective și a autonomiei. În acest sens este suficient să ne referim la noua inițiativă americană de pace în Balcani, la autonomiile etnice largi asigurate în aceasta, principiile cărora depășesc chiar și cele cuprinse în rapoartele Carrington. Secretarul de stat adjunct Richard Holbrooke în august anul trecut la Washington a afirmat următoarele: "Am declarat de repetate ori - de altfel și secretarul de stat Christopher - , am accentuat și am repetat în cursul procesului de pace de la Geneva că trebuie respectate toate drepturile tuturor grupurilor etnice și ale indivizilor aparținând acestora".

În contextul procesului reconcilierii istorice româno-maghiare, având în vedere deopotrivă interesele fundamentale ale României și ale națiunii maghiare,

luând în considerare totodată interesele și idealurile universale ale integrării europene, ale păcii, securității și stabilității continentului,

comunitatea noastră națională se străduiește să facă un tratat politic, și face această ofertă națiunii majoritare române - de fapt UDMR făcând această ofertă statului român - prin care, păstrând integritatea teritorială a țării s-ar garanta deplina egalitate în drepturi a comunității maghiare cu națiunea română, drepturile ei individuale și colectiv-minoritare, în instanță deci, păstrarea identității ei naționale.

"Acest "tratată" pare a fi calea cea mai accesibilă în direcția realizării reconcilierii româno-maghiare propuse de Dumneavoastră, agreat de Partea ungară și care se bucură de sprijinul susținut al Europei.

Aceasta este calea care convine în cea mai mare măsură recentei declarații al Uniunii Democrate Maghiare din România, conform căreia: "modelul reconcilierii româno-maghiare trebuie căutat împreună: pentru o situație specifică, o soluție specifică".

Oradea, 6 ianuarie 1996

Așteptările noastre actuale față de Uniunea Mondială Reformată (UMR) și Consiliul Teritorial European (CTE)

Ar trebui să-mi încep expunerea pentru ședința conducerii CTE a UMR din 15-18 martie cu ceea ce înseamnă UMR, cum și în ce măsură își îndeplinesc rolul UMR și CTE privind comunitatea noastră reformată și biserica noastră reformată din România. În privința acestuia aș vrea să subliniez doar faptul că UMR a devenit o realitate pentru bisericile de dincolo de cortina de fier numai după 1989. În consecință, pentru bisericile Europei Centrale și de Est perioada prezentă nu este altceva decât o perioadă de integrare în UMR. Schimbările politice ne-au prins nepregătiți, și din această cauză suntem nevoiți să facem mari eforturi ca atât din punct de vedere spiritual-comunitar cât și organizatoric să devenim membri deplin ai marii familii ai bisericilor reformate.

În ce privește așteptările noastre față de UMR și CTE mă simt nevoit să dau un răspuns în primul rând la punctele 2 și 3 ale analizei SWOT* - adică la acelea care privesc "slăbiciunile" și "posibilitățile" UMR. Întrucât răspunsurile celorlalte biserici membre în această privință cuprind și punctul nostru de vedere, în expunerea mea mă limitez doar la acele probleme, față de care părerile mele exprimă altceva, ceva nou sau mai mult.

1/ Înainte de toate aș vrea să ridic problema identității reformate. Slăbirea identității reformate face parte din cercul fenomenelor de criză generală de identitate a acestei perioade istorice. De cele mai multe ori lipsa de identitate se manifestă printr-un comportament ecumenic compensativ.

2/ UMR ar trebui să inițieze un proces de clarificare principal-teologic-social. Este evidentă deci, concluzia că gazda acestor probleme ar putea fi în primul rând CTE, care se confruntă cu confuzii de rol și funcții, și ar putea să-și găsească rolul - printre altele - prin asumarea acestei probleme specifice.

3/ Problema minorităților naționale, ca o problemă specifică central-est-europeană, intră în primul rând în competența teritorială UCM. Bineînțeles, acest lucru nu înseamnă nici desconsiderarea problemelor minoritare diferite de cele ale noastre față de cele de din afara Europei, și nici punerea pe planul doi a activității UMR în ansamblu. În context european și central-est european consider însă neapărat justificată punerea acestui accent de diferențiere.

4/ După cotitura de la Edinburgh din 1989 sensibilitatea crescândă față de problemele minoritare care amenință bisericile reformate din estul Europei este și mai posibilă și necesară. După opinia noastră, problema drepturilor minoritare - având în vedere deosebita ei importanță și greutatea ei morală - merită să fie tratată la același nivel cu cele ale drepturilor omului. Cu toate că în cursul ultimilor ani în această privință s-au înregistrat pași semnificativi, avem impresia că în viața politică și bisericească internațională problema minorităților naționale și cele confesionale au rămas pe planul doi.

5/ Problematicile comunismului și a naționalismului sunt strâns legate de problema minoritară.

Secretarul general al UMR, domnul Milan Opocensky, în expunerea sa de la Edinburgh a afirmat: "Există situații și evenimente care, sub semnul fidelității față de Hristos reclamă un răspuns univoc din partea noastră". După opinia noastră comunismul este una dintre aceste probleme.

O datorie epocală a UMR și a CTE este critica comunismului, și nu în ultimul rând efectuarea autocriticii privind poziția ei în această problemă. Bineînțeles această cerință se referă nu numai la UMR.

6/ Naționalismul renăscut din Europa Centrală și de Est este o caracteristică a societăților postcomuniste care urmează drumul restaurației comuniste. Tocmai din această cauză, UMR, și în speță CTE, ar trebui să acorde o atenție deosebită relațiilor

ascunse sau evidente dintre cele două, și în cunoașterea acestora ar trebui să-și formuleze o poziție adecvată în privința problemei naționalismului majoritar pe de o parte, și minoritățile etnice și confesionale perechitate de acesta pe de altă parte. Lupta noastră de autoapărare nu trebuie nicidecum confundată cu politica discriminatorie de asimilare dusă de majoritate.

7/ Pornind de la aceste premise corecte, rugăm CTU ca în viitor să facă eforturi susținute pentru protecția bisericilor ei minoritare membre din centrul și estul Europei, iar pe de altă parte, în colaborare cu diferitele organizații ecumenice internaționale, să facă pași pentru inițierea și favorizarea reconcilierii naționale și confesionale. În prezent, serviciul împăciuirii evanghelice este obstrucționat în cea mai mare măsură de manipulările de tip comunist și de dezinformarea masivă.

8/ În fine, ca o cerință de ordin general, aș vrea să formulez necesitatea apropierii dintre bisericile din vest și cele din est. Ca urmare a unor motive culturale - și mai ales - politice, între bisericile din cele două părți ale cortinei de fier există în continuare o prăpastie. Cu eforturi concertate, va trebui să ne facem o strategie comună pentru nivelarea diferendelor care ne divizează și ne despart, ca în spiritul cuvintelor Apostolului Pavel: "Dar acum, în Hristos Isus, voi care odinioară erați depărtați, ați fost apropiați prin sîngele lui Hristos. (Ef 2,13)

14 martie 1996

Analiza SWOT s-a întocmit pe baza acelor analize ale bisericilor membre, în care acestea își formulează opiniile legate de părțile forte (Strenght) și punctele slabe (Weakness), posibilitățile (Oportuties) Uniunii Mondiale a Reformaților și "amenințările" (Threats) la adresa ei.

SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ A MAGHIARIMII

Oradea, 15 martie 1996

Apel

Idealurile, programul și scopurile evenimentelor revoluționare ale zilei de 15 martie 1848, în forme oarecum modificate, dar în esență nemodificate sunt actuale și astăzi, indeosebi în situația minoritară a comunității maghiare din Transilvania. Reformulând cele 12 puncte ale revoluționarilor din acel martie și adaptându-le la situația și epoca noastră, am putea înșira ce dorește astăzi comunitatea maghiară din România.

Așa ca acum 148 de ani în urmă, dorește pace, libertate și înțelegere în această țară, în care comunitatea maghiară a avut contribuția sa la formarea statului. Dorește pace și înțelegere cu populația română majoritară și îi condamnă cu conștiința curată pe aceia care încearcă să se folosească chiar și de această sărbătoare națională pentru incitarea sentimentelor anti-maghiare, pe aceia care prin învrăjbire pun în pericol pacea și libertatea.

În cele 12 puncte proclamate de revoluționarii acelui martie 15 s-au formulat pretențiile acelei epoci privind autonomia națională, drepturile omului și cele cetățenești, libertatea presei și de opinie precum și a unității naționale. În situația asupririi minoritare și în situația noastră specifică aceste dorințe și pretenții fac parte din programul comunității maghiare din România. Luptăm pentru autonomia noastră internă, pentru realizarea autonomiei noastre personale și comunitare. Pretindem ca pe lângă drepturile omului să fie recunoscute și asigurate și drepturile noastre minoritare colective. Respingem discriminarea națională și religioasă. În cadrul respectării frontierelor actuale suntem adepți restabilirii unității naționale maghiare. Dorim libertate, egalitate și fraternitate, pe stindardul

nostru având trecut: libertatea mondială (citată din poezia marelui poet revoluționar maghiar Petőfi Sándor).

Dorim reconcilierea istorică dintre România și Ungaria, dintre națiunea română și cea maghiară. Premisa indispensabilă a acesteia însă, conform interpretării actuale a punctului 11, este punerea în libertate a deținuților politici.

În spiritul revoluției din 1848 cerem grațierea acelor care au fost condamnați la ani grei de detenție nu din considerente politice, ci numai pentru faptul de a fi maghiari. Cerem imediată punere în libertate al lui Cseresnyés Pál, precum și achitarea bărbaților din Zetea Biró Márton, Boros Lajos, Gergely Balázs, Jakócs Sándor, Péter József, și Szabó Sándor, care pentru faptul că au participat la acțiunile revoluționare din 1989 au fost nevoiți să emigreze pentru a evita punerea în aplicare a condamnărilor nedrepte aduse împotriva lor.

Vrem să trăim liberi pe pământul nostru natal. Libertatea noastră este îngrădită și amenințată de instalarea masivă de forțe polițienești și militare în zonele și localitățile cu populație majoritar maghiară cu scopul de a modifica în mod artificial componența etnică a acestor zone și de a intimida populația maghiară. Solicităm sistarea acestei practici de colonizare pentru ca în zonele afectate să se reinstaureze pacea și înțelegerea. Acest lucru reprezintă de asemenea o premisă a reconcilierii româno-maghiare.

În fine cerem imediată demitere din funcție al lui Ionel Ungur, prefectul județului Bihor. Ultimul comunicat de presă al acestui reprezentant al puterii de stat în județ privind sărbătoarea noastră din 15 martie conține elemente de instigare fățișă împotriva comunității maghiare din România, mergând până la chemarea la acțiuni violente. În cazul în care guvernul român ia în serios reconcilierea româno-maghiară nu poate să mențină sub nici o formă în această înaltă funcție de reprezentant al statului pe președintele județean al Partidului Unității Naționale Române. Guvernul român nu poate să dorească ca situația interetnică precară din Cluj să se extindă și în Bihor. În interesul reconcilierii naționale populația română și maghiară al Oradei - care trăiește în înțelegere - trebuie să-și ridice glasul împotriva prefectului extremist-naționalist care prin faptele sale pune în pericol pacea județului și a orașului.

AL 41-LEA CONGRES A FUEN

Timișoara, 16-19 mai 1996

Cel mai bun antidot al secesiunii este autonomia

*Doamnelor și Domnilor!
Dragi Prieteni !*

Această zi reprezintă o bucurie și o satisfacție deosebită pentru comunitatea maghiară din România. N-au trecut decât trei ani de când, la Congresul de la Flensburg a FUEN, organizația a primit în rândurile sale Uniunea Democrată Maghiară din România (UDMR), și iată că avem deosebită onoare de a fi gazda Congresului al 41-lea FUEN, ca la Timișoara - acest oraș cu bogate tradiții - să-i primim pe distinși reprezentanți ai grupurilor etnice minoritare din Europa.

Înainte de toate aduc mulțumiri Domnului președinte Christoph Pann și a forurilor de decizie ale FUEN pentru această onoare precum și pentru sprijinul acordat comunității maghiare din România și celorlalte minorități naționale prin însăși alegerea locului de desfășurare a congresului. Prezența Congresului reprezintă un sprijin în lupta noastră minoritară.

Cu această ocazie doresc să mulțumesc și acelor colaboratori și colegi - printre care domnul Szócs Géza, fostul secretar general al UDMR, domnul Pillich László, fostul reprezentant FUEN, și doamnei Eva Maria Barki, avocată din Viena - care au jucat un rol deosebit în primirea noastră în rândul membrilor FUEN și în acceptarea invitației noastre de a organiza congresul în România. Consider regretabil faptul că, acum câteva zile, domnul Pillich László a demisionat definitiv din funcția de referent FUEN, deținut de ani de zile, și pe de altă parte faptul

că doamnei Barki i s-a interzis intrarea și i s-a retras dreptul de sedere în România.

În al treilea rând țin să mulțumesc pentru faptul că după complicații imprevizibile și lungi tergiversări am onoarea să salut distinsul Congres. Doresc să mă adresez Dumneavoastră în primul rând nu în calitatea mea de președinte de onoare a UDMR, ci mai degrabă în calitatea mea de fost preot al comunității reformate din Timișoara.

Aș vrea în primul rând să evoc amintirea de neuitat și să prezint exemplul acelui "Crăciun sângeros" al anului 1989. Aici la Timișoara, de la biserica reformată, din rezistența dârză a enoriașilor reformați cărora li s-au alăturat alți cetățeni, în marea lor majoritate români, a pornit și s-a extins revolta populară din România, care a dus la răsturnarea dictaturii comuniste a lui Ceaușescu. Caracteristica definitorie a acelor zile de decembrie a fost strânsa alianță dintre națiunea română și minoritățile naționale, acțiunea lor unită împotriva asupririi comune și a celei minoritare. Timișoara - acest oraș multinațional și multiconfesional - a dat exemplul de toleranță națională și de ecumenism confesional întregii țări, chiar întregii lumi.

De această dată aș dori să vorbesc mai mult despre reconcilierea națională și religioasă, despre bunele relații dintre etnii. Cu atât mai mult, fiindcă de la schimbările din 1989 au loc la Timișoara, în fiecare an, în organizarea Bisericii noastre, manifestații și conferințe interetnice și interconfesionale. Nu pot însă să mă refer doar la acest aspect.

Asemenea țărilor vecine, restaurația comunistă a blocat și în România schimbările democratice. Sunt nevoit să vorbesc în continuare de privarea de drepturi a minoritarilor. Se continuă, într-o formă modificată, acea politică naționalistă asupritoare și de asimilare care ține de 75 de ani, care bazându-se pe principiul constituțional al "statului național unitar" își propune "omogenizarea" populației țării. Se continuă cursul politic panromân al marii națiuni, rezultatul căruia este că, în decursul ultimilor 75 de ani, ponderea comunității maghiare pe teritoriul Transilvaniei a scăzut de la 32% la 21%, numărul membrilor comunității maghiare a scăzut de la 1.663.000 la 1.603.000, iar comunitatea germană s-a redus de la 800.000 la abia 100.000, în timp ce numărul populației române - în urma politicii de

asimilare forțată și de colonizare - a crescut de la 2.829.000 la 5.671.000, respectiv de la 54% la 74%. În timp ce în anul 1920 mai mult de 30% din populația țării aparținea minorităților naționale, până în zilele noastre acest raport a scăzut sub 10%. În urma politicii de deznaționalizare diminuarea populației minoritare a României continuă și în zilele noastre.

Stimat Congres! Nu doresc să stric atmosfera festivă a întrunirii noastre, nu vreau însă nici să falsific sau să trec sub tăcere realitățile deprimante ale situației noastre minoritare.

Este o deosebită onoare pentru noi că domnul Teodor Meleșcanu, ministrul de externe a promis că va saluta Congresul. Prezența Domniei Sale nu ne poate face să uităm acea circumstanță că puterea, prin "prezența masivă" a Consiliului Minorităților Naționale și a Ministerului Culturii, de la bun început a încercat să monopolizeze această manifestare. Se vrea, și de această dată, ca cei din străinătate să vadă că Guvernul Român cât de "democratic" și "rezonabil" se străduie să rezolve problema minoritară și că doar numitele foste naționaliste "extremiste" împiedică realizarea acesteia, în consecință nemulțumirea minorităților este totalmente neîntemeiată.

Nădăjduim că acest Congres FUEN și onorații reprezentanți nu vor fi induși în eroare de manipulațiile derutante care au avut loc la Timișoara și în România. Sperăm că nu se va cădea în greșeala acelor cercuri din Vest, dispuse să facă aceleași erori în privința noastră pe care le-au făcut-o și pe timpul lui Ceaușescu.

În decursul istoriei sale de 75 de ani comunitatea minoritară maghiară din România nu s-a folosit niciodată de violență. Ea dorește să-și continue lupta pentru drepturile omului, pentru drepturile minoritare colective prin mijloace pașnice și legale, oferite de cadrul democrației parlamentare, în concordanță cu normele și practica europeană, pentru încetățenirea diferitelor forme de autonomie bine probate în multe țări din Europa.

În cuvântarea ținută la Washington în noiembrie anul trecut, Domnul profesor Christoph Pan a constatat corect: "Cel mai bun antidot al secesiunii este autonomia". Respingând acuzațiile neîntemeiate ale naționaliștilor români referitoare la

separatism sau chiar la secesiune, solicităm și pe această cale forțelor democratice românești și Congresului FUEC să sprijine activ aspirațiile noastre de autonomie. Avem convingerea că numai autonomia minoritară este în măsură să ne asigure drepturile, respectiv prezența noastră în timp. Acestea pot fi principalele garanții pentru pacea, siguranța și stabilitatea regiunii.

Binecuvântarea Domnului să fie cu lucrările Congresului.

Timișoara, 16 mai 1996

SĂRBĂTORILE VARADINUM FESTIVITATEA ECUMENICĂ ROMÂNNO-MAGHIARĂ

Oradea, 5-12 mai 1996

Să dăruim zidul minciunii

*Iubiți Frați în Isus Hristos!
Înălț Preasfinția Voastră!
Excelențelor și Eminențelor Voastre!*

Consider că este un prilej cu totul deosebit că în această după amiază ne-am putut aduna în cadrul festivităților Varadinum în biserica reformată Oradea-Olosig la o întâlnire ecumenică ce-i reunește pe conducătorii tuturor bisericilor reprezentative din țara noastră. Această slujbă ecumenică se încadrează perfect în spiritul manifestărilor orădene, care se organizează în fiecare an și care - printre altele - își propune pe de o parte căutarea apropierei naționale și confesionale, iar pe de altă parte continuă tradiția toleranței etnice și confesionale, a conviețuirii pașnice, tradiție adânc înrădăcinată în istoria Ardealului. În sens evanghelic nu facem altceva, decât îndeplinim porunca Mântuitorului nostru rostită în Cuvântarea Sa de pe munte după cum urmează: "Deci, dacă îți vei aduce darul la altar și acolo îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă-ți darul acolo înaintea altarului și du-te întâi și împacă-te cu fratele tău; apoi vino și adu-ți darul" (Mt. 5, 23-24). Se cuvine ca Bisericile României, noi, fiii Bunului nostru Dumnezeu ce trăim împreună pe aceste meleaguri, care, cu toți îl preaslăvim și îl slujim pe Domnul, înainte de a apărea în fața Lui, să ne unim în comunitatea sinceră a iubirii și înțelegerii în scopul împăciuirii frățești.

Spiritul tradițiilor ardelenesti și cel al învățăturii Evangheliei este subliniat și întărit în mod deosebit de faptul că Eparhia

Reformată de pe lângă Piatra Craiului și Bisericile-surori din Oradea pot saluta astăzi în acest sfânt lăcaș de pe malul Crișului, în calitate de distinși oaspeți, pe reprezentanții Bisericilor din Banat. Conducătorii Bisericilor din Timișoara prezenți aici întru chipează prin personalitatea lor nu numai acel spirit ecumenic pilduitor ce caracterizează orașul lor și Ținutul Timișan, ci și mărturia acelei solidarități interetnice active care a dus - tocmai datorită unității de credință - în decembrie 1989 la căderea dictaturii comuniste.

În Epistola către Efeseni apostolul Pavel scrie că în timpul acela eram "fără Hristos, fără drept de cetățenie în Israel, străini de legământele făgăduinței, fără nădejde și fără Dumnezeu în lume". Gândindu-ne la miraculoasa întorsătură din 1989, astăzi suntem datori să-i mulțumim Bunului Dumnezeu, tot prin cuvintele apostolului Pavel, căci acum "în Hristos Isus, noi care odinioară eram depărtați, am fost apropiați prin sângele lui Hristos. Căci El este pacea noastră, care din doi a făcut unul și a surpat zidul de la mijloc al despărțirii, și în trupul Lui a înlăturat vrăjmășia, ca să facă pe cei doi să fie în El însuși un singur om nou, făcând pace" (Efes 2, 12-15). În sens teologic mai larg această transformare evanghelică este valabilă pentru noi toți - evrei, germani, sârbi, români și maghiari.

*Iubiți Frați în Isus Hristos!
Dragi Slujitori ai Domnului!*

În perioada evenimentelor s-a vehiculat în mod curent formula conform căreia: în anul Domnului 1989 odată cu prăbușirea zidului berlinez s-a dărâmat definitiv și "zidul tăcerii". În concordanță cu ceea ce reiese din Cuvântul Evangheliei s-a surpat și zidul de la mijloc al despărțirii dintre noi. Grație acestui fapt putem fi astăzi împreună, în comunitatea împăciuitoare a Domnului nostru, Isus Hristos.

Și totuși, cu șase ani după schimbările radicale din 1989, trăim cu toți durerosul sentiment și dureroasa experiență a unor ziduri de netrecut care ne despart și astăzi. Ne lovim la tot pasul de ruinele retrograde ale fostului regim. Societatea României este extrem de scindată, și nici Bisericile nu fac excepție de la aceasta. Ceea ce împiedică apropierea noastră

este îndeosebi sciziunea națională, aceasta constituind un real obstacol în lucrarea lui Dumnezeu de a ne transforma în "oameni noi", în societate nouă.

Aș vrea să mă refer în încheiere la o altă piedică ce stă în fața reconcilierii noastre și în același timp în fața transformării radicale a întregii societăți și a relațiilor interbisericești. Aceasta se numește: minciună.

Trebuie să dărâmăm cu forțe unite acest "zid al minciunii" sociale, pe care l-am moștenit din trecut! Nu este suficient să punem capăt tăcerii. Cel care grăiește, trebuie să spună adevărul.

"Felul vostru de vorbire să fie: Da, da; nu, nu; ce trece peste aceste cuvinte vine de la Cel Rău", ne învață Isus Hristos Domnul (Mt. 5,37). Și tot Domnul ne spune: "Pieri Satană!", adică ceea ce este de la Cel Rău trebuie îndepărtat. Societatea noastră are nevoie de o reînnoire morală în cursul căreia minciuna cultivată astăzi la nivel social va fi eradicată complet din relațiile noastre. Este vorba de eradicarea minciunilor generate în mod conștient și în scopul inducerii în eroare a opiniei publice de către cei care "au deviat" ori sunt pe cale de a "fura" o revoluție care aparține întregii populații a României și ale căror mijloace și metode politice curente sunt propaganda falsă, diversiunea și manipularea în masă.

Consider că astăzi, în perioada de tranziție care ne pune pe toți la grele încercări, cea mai importantă îndatorire a Bisericilor noastre, însăși chintesența menirii lor, este slujirea fără interese înguste a adevărului și dreptății. Cuvântul lor să fie da, da și nu, nu. În propovăduirea cuvântului Domnului, în atitudinea lor, în toate manifestările lor Bisericile să urmeze învățătura despre adevăr a lui Isus.

Trăim cu speranța că la această întrunire a noastră se realizează fără echivoc rostirea adevărului cristianic și sinceritatea frățească. Ceea ce nu este puțin.

Binecuvântarea Domnului să fie cu noi !

Oradea, 9 mai 1996

A III-A ÎNTÂLNIRE MONDIALĂ A REFORMAȚILOR MAGHIARI Sfântu Gheorghe, 10 august 1996

Să ne găsim căminul în această patrie

*Îndurare și Pace Vouă de la Dumnezeu
și de la Fiul Lui sfânt, Isus Hristos!*

*Frații mei în Hristos!
Stimați Oaspeți !*

De la 1989 încoace este a doua oară când am bucuria și onoarea de a mă adresa locuitorilor orașului și fraților mei reformați din Trei Scaune sub cerul lui Dumnezeu în Stadionul din Sfântu Gheorghe. Bucuria mea este cu atât mai mare, cu cât de această dată, cu ocazia festivității de închidere a manifestațiilor din Ardeal a celei de-a III-a Întâlniri Mondiale a Reformaților Maghiari, am ocazia să-i felicit în comunitatea noastră festivă și pe frații noștri veniți din țara-mamă Ungaria și din alte aproximativ 40 de țări ale lumii.

Acum o săptămână, în orașul de scaun al Eparhiei Reformate de pe lângă Piatra Craiului, la Oradea, a început Întâlnirea Mondială. Înainte de toate, transmit salutul frățesc al eparhiei noastre eparhiei Ardealului, către cetățenii cu credință în Dumnezeu a secuimii și către toți cei prezenți. O fac nu numai în calitatea mea de ierarh al bisericii, dar totodată și dat fiind faptul că din partea tatălui meu sunt originar din Trei Scaune. Tocmai din această cauză mă simt între voi ca acasă.

Ideea de bază a predicii mele de acum 6 ani din Stadionul Mic suna astfel: "Hristos ne-a eliberat ca să fim liberi. Rămâneți deci tari și nu vă supuneți iarăși sub jugul robiei!" (Gal. 5,1)

Am rostit aceste cuvinte la scurt timp după cotelor din 1989 în comunitatea înălțătoare, a revelației și bucuriei triumfătoare a eliberării de Crăciun întruchipat în dimensiuni de istoria credinței, iar pe de altă parte în contextul unor semne de prost augur, experiențe neliniștitoare și a unor temeri grave (spre exemplu agresiunea antimaghiară de la Târgu Mureș).

În această perioadă de grație oferită de Dumnezeu s-a formulat întrebarea de ambiguitate a alternativei, a cărei valabilitate se extindea la acea vreme peste toată comunitatea noastră națională și peste toată societatea românească: "robi vom fi, sau liberi?". Vom fi oare în stare să ne folosim de posibilitățile oferite de libertate sau vrând-nevrând ne vom pleca capul în "jugul slugăriei", în care noii stăpâni sunt gata să ne forțeze?

Răspunsul nostru dat la acea vreme, formulat în spiritul creștinătății și a idealurilor de libertate tradițională secuiană a fost univoc. Nu mai vrem să fim slugi pe pământul strămoșesc. Împreună cu tot poporul asuprit al acestei țări și noi vrem să fim liberi. Vrem să ne eliberăm atât de sub asuprire ca minoritari cât și de sub asuprirea confesională. Păstrându-ne fidelitatea față de etnia și biserica noastră minoritară vrem "să ne găsim căminul în această patrie", să fim cetățeni și o comunitate națională și confesională de rang egal al acelei societăți democratice române, pentru care am luptat împreună cu frații noștri din populația majoritară.

Am impresia că de bună seamă a constatat unul dintre liderii noștri când a afirmat: "e drept că deja nu mai suntem robi, dar nici liberi nu ne-am făcut încă".

La festivitatea de închidere de astăzi a celei de-a III-a Întâlniri Mondiale a Reformaților, lăsând la o parte vicisitudinile politice și organizatorice premergătoare Întâlnirii, iar pe de altă parte constatând cu satisfacție derularea favorabilă și reușita manifestațiilor festive, mulțumim lui Dumnezeu pentru acea libertate care cu toate acestea a făcut posibil ca Biserica Reformată din România să organizeze această întâlnire în propria țară.

Cu toate că suntem încă departe de libertatea minorității și cea confesională asigurată de o societate democratică reală, să mulțumim pentru faptul că în acele țări foste comuniste în care

Biserica noastră reformată trăiește dispersat, după schimbările de după 1989 am pășit pe calea libertății și urmăm drumul cel bun al eliberării totale.

Să mulțumim lui Dumnezeu totodată pentru faptul că în diferitele locurile de desfășurare din Ardeal și Partium ale Întâlnirii, cu toată propaganda dușmănoasă și în profida amenințărilor făcute, manifestările au decurs fără îngrădiri și tulburări semnificative.

Mulțumim în mod deosebit fraților noștri creștini români, care nu au dat crezare învinuirilor ce ni s-au adus, nu s-a lăsat duși de instigări, ba chiar nu de puține ori au primit Întâlnirea noastră cu simpatie.

Să-le mulțumim și acelor ierarhi bisericești români, funcționari ai administrației locale și guvernamentale care au sprijinit manifestația noastră și ne-au onorat cu prezența.

Suntem recunoscători acelor episcopi ai bisericilor istorice maghiare frățești din Ardeal care ne-au luat apărarea într-un comunicat comun, și împreună cu preoții bisericii lor au participat la manifestările noastre. Astfel marea sărbătoare mondială a reformatorilor maghiari a căpătat semnificații de un pilduitor ecumenism.

În fine, merită recunoștința noastră și organele de ordine ale țării și ale localităților în cauză, care - din fericire - nu au avut prea mult de lucru la întrunirile noastre desfășurate în ordine, pace și disciplină.

Dragii mei Frați!

În fine aș vrea să vă aduc aminte de acel document al Întâlnirii Mondiale adoptat la Oradea, care formulează pe capitole: Ce vor reformații maghiari.

În cursul săptămânii și cu celelalte ocazii s-au exprimat dorințe și puncte de vedere asemănătoare celor cuprinse în proclamație.

Dați-mi voie să prezint câteva dintre acestea, și să le propun aprobării voastre.

1/ Să sprijinim proclamația unanim acceptată de către cei aproximativ 3000 de participanți ai festivității ecumenice din 5 august de la Timișoara, conform căreia cerința dreptății sociale

și a legalității face neapărat necesară elucidarea cazului victimelor și martirilor din decembrie 1989 și stabilirea responsabilităților în aceste cazuri.

2/ De asemenea, să sprijinim acea inițiativă pornită tot din Timișoara, ca în viitorul apropiat acest oraș revoluționar să fie locul de desfășurare a unei mese rotunde româno-maghiare bilaterale cu o participare cât se poate de largă și reprezentativă, propunându-și reconcilierea națională.

3/ Să ne ridicăm glasul, și în spiritul împăciuitoare al Domnului nostru Isus Hristos, a toleranței tradiționale ardelenice și a ecumeniei, să luăm poziție față de orice formă a intoleranței de ordin național sau confesional, față de orice învrăjbire.

4/ Să luăm poziție în sprijinul învățământului confesional și de limbă maghiară neîngrădite în toate acele țări, în care națiunea noastră trăiește în minoritate pe pământul ei natal.

Conform dispozițiilor CE urgentăm retrocedarea prin lege a școlilor confesionale din România confiscate în mod ilegal de regimul comunist - printre care cele în jur de 600 de imobile școlare reformate.

Dați-mi voie, să-mi închei cuvântarea printr-o chemare la căință, ceea ce este premisa cea mai importantă a reînnoirii credinței interne și a bisericii.

După cum spune rugăciunea noastră națională: "Din cauza păcatelor noastre s-a aprins mânia în inima Ta". - Dumnezeu ne pedepsește pentru păcatele noastre. Cel mai mare rău ni se întâmplă dacă "propriul tău fiu te atacă".

Pregătindu-ne pentru sfânta împărtășanie, urmând drumul căinței sincere, să ne împăcăm cu Dumnezeu și unii cu alții, căutându-ne astfel cu simțăminte și voință comună viitorul.

Sfântu Gheorghe, 10 august 1996

În perioada 3-10 august 1996 Eparhia Reformată din Ardeal și cea de pe lângă Piatra Craiului au fost gazdele principalelor manifestări ale celei de-a III-a Întâlniri Mondiale a Reformatorilor Maghiari.

Cuprins

Cu încăpățănare și răbdare pentru reconciliere	3
Neclintit	6
Străduințe bisericești în problema reconcilierii naționale	7
Apel creștinesc	
Către Conducătorii Cultelor Religioase din România	10
Apel ecumenic	12
Mesaj frățesc	14
CONFERINȚA DE RECONCILIARE DE LA NOVY SAD (IUGOSLAVIA)	
A BISERICILOR DIN UNGARIA ȘI DIN ROMÂNIA	
Luare de poziție	18
PRIMA ANIVERSARE	
A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989	
Declarația de la Timișoara	21
CONFERINȚA PERMANENTĂ	
A CONDUCĂTORILOR BISERICILOR CREȘTINE MAGHIARE	
DIN ROMÂNIA	
Moșune	
Către toate cultele religioase din România	23
Moșune suplimentară	24
SLUJBĂ ECUMENICĂ LA CATEDRALA SF. ȘTEFAN	
Memorandum	26
A DOUA ANIVERSARE	
A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989	
Discurs festiv	29
Chemare	31
ADUNAREA POPULARĂ ECUMENICĂ ROMÂNNO-MAGHIARĂ	
Proclamație	33
Apel către națiunea română	34
MAREA ADUNARE PROTESTANTĂ EUROPEANĂ	
Alocuțiune	36
Către Comunitatea Ortodoxă din Hodac	
Către toți locuitorii comunei Hodac	39
Mesaj în Ungaria	40

A TREIA ANIVERSARE

A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989

Discurs inaugural	42

CONFERINȚA ECUMENICĂ NAȚIONALĂ

Menirea bisericilor	45

Considerații și propuneri	51

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ A MINORITĂȚILOR

În comunitatea Europei și a Bisericilor pentru minorități	54

Democrația și minoritățile în România	60

A PATRA ANIVERSARE

A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989

Declarație	64

Către participanții adunării de la Odorheiu Secuiesc,

care demonstrează pentru deținuți

din Târgu Mureș, Dealu și Zetea, arestați pe nedrept	67

CONFERINȚĂ EVREIASCĂ-CREȘTINĂ

Domnul "are o judecată" cu poporul său ales	69

Asociația Dialog Interetnic

D-lui Președinte Dr. Octavian Buracu	73

ADUNAREA GENERALĂ A EPĂRIIEI REFORMATE

DE PE LÂNGĂ PIATRA CRAIULUI

Declarație în problemele minorităților bisericești și etnice	75

Către bisericile membre ale Uniunii Mondiale Reformate	79

CONFERINȚA DE REEXAMINARE A CSCE

Alocuțiune	82

FORUMUL INTERNAȚIONAL UNIVERSITAR

Drepturile minorităților și drepturile omului în România	85

A CINCEA ANIVERSARE

A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989

În spiritul Timișoarei	91

Răpirea și „curățirea” revoluției române	95

ȘEDINȚA CONSILIULUI DEPUTAȚILOR

UNIUNII DEMOCRATE MAGHIARE DIN ROMÂNIA

Propunere de hotărâre cu privire la începerea dialogului

româno-maghiar din țară	98

La moartea lui Octavian Buracu	100

INIȚIATIVĂ ALTERNATIVĂ DE RECONCILIARE

ROMÂNNO-MAGHIARĂ

Scrisoare deschisă	102

EXPUNERECU OCAZIA CELEI DE A ȘASEA ANIVERSĂRI	
A REVOLTEI POPULARE DIN TIMIȘOARA 1989	
Despre reconcilierea istorică româno-maghiară	104
Scrisoare deschisă	112
Așteptările noastre actuale	118
SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ A MAGHIARIMII	
Apel	121
AL 41-LEA CONGRES A FUEN	
Cel mai bun antidot al secesiunii este autonomia	123
SĂRBĂTORILE VARADINUM	
FESTIVITATEA ECUMENICĂ ROMÂNNO-MAGHIARĂ	
Să dărâmăm zidul minciunii	127
A III-A ÎNTÂLNIRE MONDIALĂ A REFORMAȚILOR MAGHIARI	
Să ne găsim căminul în această patrie	130

Tipărit
la Imprimeria "Szenczi Kertész Ábrahám"
al Eparhiei Reformate de pe lângă Piatra Craiului

Director: Főrizs Attila